

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898.   Andra Kammaren.   N:o 31.

Onsdagen den 27 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande april.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att riksdagsmannen herr J. A. Aulin på grund af sjukdom (bronchitis acuta) är förhindrad lemna sin bostad, intygas.

Stockholm den 27 april 1898.

Tage Sjögren,
leg. läk.

§ 3.

Upplästes vidare ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 26 april 1898.

Landstingsmannen Carl Bergström i Skidsta hade aflemnadt fullmakt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 17 i denna månad hållits i Nätra och Nordingrå tingslags valdistrikt af Norra Ångermanlands domsaga, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari år 1900; och sedan berörda fullmakt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas Bergström till handa.

In fidem
E. Quensel.

Jemte det protokollet lades till handlingarna, beslöt kammaren jemväl för sin del godkänna herr Bergströms behörighet såsom leda-

Andra Kammarens Prot. 1898. N:o 31.

mot af kammaren; och skulle den öfverlemnade fullmagten genom kammarens kanslis försorg till herr Bergström, hvilken, enligt hvad nu anmäldes, denna dag inställt sig vid Riksdagen, återställas.

§ 4.

Herr talmannen tillkännagaf, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, hvilka redan blifvit eller derförinnan kunna varda af båda kamrarne godkända, komme att ega rum onsdagen den 4 instundande maj.

§ 5.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronomark till Arjeplogs kommun i Norrbottens län;

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen och dels i särskild proposition (n:o 45) framställda förslag om anslag till jernvägsanläggningar för statens räkning;

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning och disposition af vissa delar af Åsele sockens kyrkoplats;

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället Öfversta n:is 2 och 3 i Örebro län hörande lägenhet;

n:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under förra militiebostället $\frac{3}{4}$ mantal n:o 7 Bro i Upsala län lydande utegor;

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens jernvägar af ett jordområde från förra hospitalshemmanet Ousby n:o 3 i Kristianstads län;

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till två dana-arf;

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Norrköpings stad af förra hospitalslägenheten Hospitalsholmen;

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från inegorna till Sandviks f. d. säteri i Sandviks församling af Jönköpings län;

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Jönköpings stad af ett område af förra landshöfdingebostället Ryhof;

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Upsala stad af vissa lotter af den kronan tillhöriga s. k. Upsala hofstalläng i Upsala län;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af åtskilliga till förra militiebostället $\frac{9}{4}$ mantal Arkeltorp n:o 1 i Kristianstads län hörande lägenheter;

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till kungsgården $3\frac{5}{8}$ mantal Ribbingelund n:o 1 i Södermanlands län hörande utängar;

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från förra majorsbostället 6 mantal Gudhem n:is 1—9 i Gudhems socken och Gudhems härad af Skaraborgs län för utvidgning af Gudhems församlings kyrkogård;

n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Boberg n:o 1 i Östergötlands län lydande lägenheter;

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring från länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Stenum n:o 3 Stommen i Stenums socken och Valle härad af Skaraborgs län;

n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronomark till Jockmocks kommun i Norrbottens län;

n:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Venersborgs stad af vissa delar af tomterna n:is 428—429 i kvarteret Blomman der i staden m. m.;

n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af jord från kyrkoherdebostället i Anundsjö församling; och

n:o 56, i fråga om afskrifning af vedhyggsterräntan och tågtekarräntan å bergsfrälsejorden i Falu fögderi m. m.

§ 6.

Efter föredragning af herr *J. H. G. Fredholms* i gårdagens sammanträde bordlagda motion n:o 238, beslöt kammaren öfverlemnansamma till behandling af bevillningsutskottet.

§ 7.

Föredrogs och bordlades för andra gången särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 2.

I sammanhang härmed begärdes ordet af

Herr greve Hamilton, hvilken yttrade: Enligt hvad jag inhemtat, kommer kammaren att sammankallas till arbetsplenium nästa måndag.

Med anledning deraf ber jag att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att detta nu två gånger bordlagda ärende måtte upptagas att förekomma till behandling vid kammarens plenum den 2 maj först bland två gånger bordlagda ärenden.

Den sålunda gjorda hemställan bifölls.

§ 8.

*Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af giftermålsbalken
m. m.*

Enligt derom förut fattadt beslut företogs nu till behandling särskilda utskottets n:o 1 utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

Till förberedande behandling hade särskilda utskottet fått mot-taga:

dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 28, hvori Kongl. Maj:t, under åberopande af de vid propositionen fogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jemlikt 87 § regeringsformen föreslagit Riksdagen att antaga propositionen bilagda förslag till:

- 1:o lag angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken;
- 2:o lag angående ändrad lydelse af 19 kap. 4 § ärfdebalken;
- 3:o lag angående ändrad lydelse af 1 kap. 8 § handelsbalken;
- 4:o lag angående ändrad lydelse af 70 § utsökningslagen;
- 5:o lag angående ändrad lydelse af 5 § konkurslagen;
- 6:o lag om boskilnad;

7:o lag angående ändring i förordningen huru gäld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo den 18 september 1862;

8:o lag om bodelning vid äktenskapsskilnad, så ock om frän-schild hustrus ansvarighet för gäld i boet; och

9:o lag om ändrad lydelse af 39 och 40 §§ i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875;

dels ock två inom Andra Kammaren väckta motioner, åsyftande, *den ena*, af herr A. P. Gustafsson, att Riksdagen måtte, med afslag å den kongl. propositionen, i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen afgifva nytt förslag till den ekonomiska äktenskapslagstiftningen med egendomsgemenskap inom äktenskapet såsom grund, samt *den andra*, af herr D. Persson i Tällberg, med hvilken herrar Ollas A. Ericsson, G. Norman och B. P. Ersson instämt, att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i Kongl. Maj:ts förslag till lag angående ändring af 9 kap. giftermålsbalken, att 2 § i nämnda förslag måtte få följande lydelse:

§ 2.

Mannen hafve ej magt att sälja, skifta, bortgifva eller med in-teckning för gäld eller med servitut belasta hustruns enskilda fasta

egendom eller sådan egendom, som makarne under äktenskapet gemensamt förvärfvat och som af mannen förvaltas, utan att han hafver hustruns frivilliga ja och underskrift i tvenne gode mäns närvaro, ej heller att utan sådant samtycke upplåta rätt till afkomst af egendomen eller nyttjanderätt till skog. Sker det ändock, vare den åtgärd ogill, der klander derå väckes af hustrun eller hennes arfvingar.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

Har mannen — — — — (lika med Kongl. Maj:ts förslag).

Herr Behmer erhöll ordet och yttrade: I afseende på sättet för föredragningen af nu föreliggande utlåtande får jag föreslå:

att utlåtandet föredrages punktvis;

att, vid föredragning af punkterna 1, 6, 7 och 8, de dithörande utskottets lagförslag paragrafvis föredragas; de särskilda afdelningsrubrikerna näst efter de paragrafer, dit de höra; efter föredragningen af hvartera lagförslaget detsammans öfvergångsstadgande, ingress och rubrik samt sist utskottets hemställan;

att af lagförslagens paragrafer ej uppläsas andra än de, beträffande hvilka uppläsning begäres; samt

att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de paragrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föränledas.

Jag vill tillägga, att ett liknande förslag framläggas i Första Kammaren.

Hvad herr Behmer sålunda hemställt och föreslagit bifölls af kammaren.

I punkten 1 hemstälde utskottet:

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts förslag till lag angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken icke kunnat oförändradt godkännas, ville i anledning af såväl Kongl. Maj:ts proposition som herr D. Perssons motion för sin del antaga ett af utskottet uppgjort förslag till lag angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herr *E. M. Unger*, hvilken ansett utskottets förslag icke böra af Riksdagen bifallas;

samt af herr *J. Eliasson*, hvilken hemställt:

att Riksdagen, med förklarande, att den anser en mera genom-

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af giftermålsbalken
m. m.
(Forts.)

gripande lagförändring i fråga om äkta makars egendomsförhållanden böra ske i sammanhang med de föreslagna, och för den skull icke för närvarande kan bifalla det föreliggande förslaget, beslutar att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förnyadt förslag, i syfte att gifv kvinna i egendomsrättsligt hänseende bättre tillgodoses än hvad nu är förhållandet och i förslaget är åsyftadt.»

I ordningen förekom först 9 kap. 1 § giftermålsbalken, som enligt utskottets förslag var så lydande:

Sedan man och kvinna sammanvigde äro, då är han hennes rätte målsman och eger söka och svara för henne, utom hvad angår egendom, som är från hans förvaltning undantagen, samt gäld, hvarom i 11 kap. 5 § sägs; hustrun följe ock mannens stånd och vilkor.

Är genom äktenskapsförord stadgadt, att hustrun tillhörig egendom skall från mannens förvaltning undantagas, eller är sådant stadgande meddeladt angående egendom, som genom gifva eller testamente till hustrun gifven är med vilkor att den henne enskildt tillhöra skall; då ege hustrun öfver den egendom och afkomsten deraf råda, der ej annorledes blifvit om förvaltningen föreskrifvet. Kan hustrun genom eget arbete något förvärfva, deröfver må hon ock råda.

Ordet begärdes af

Herr Restadius, som yttrade: Under de långa och många århundraden, under hvilka mannen icke ansåg kvinnan vara skickad att förestå sig och sitt gods och förty lagen icke medgaf henne att vara myndig, då det kunde — såsom det skedde af biskop Emporagrius i en katekes på 1650-talet — sägas, att kvinnan räknades till mannens rörliga förmögenhet, då kunde ock de stadganden deraf vara en naturlig följd, hvilka återfinnas i 9 kap. 1 § giftermålsbalken af 1734 års lag, att när man och hustru äro sammanvigda, då är mannen hustruns målsman och eger att för henne tala och svara. Men då genom ett förändradt åskådningssätt man infört den föreskriften, att kvinnan skulle vara myndig vid samma tid som mannen, och då det vidare visade sig, att kvinnan i allmänhet lika väl som mannen kunde taga vård om sig och sitt gods, så var det ock gifvet, att man icke längre kunde kvarstå på den ståndpunkten, att kvinna, som trädde i gifte, skulle vara så omgärdad af mannens magt och myndighet, att hon, som förut kunnat hafva varit myndig, genom äktenskapet skulle blifva hardt när omyndig. Redan år 1874 i en kongl. förordning af den 11 december utvidgades ock hustrus magt derhän, att hon fick råda ej blott öfver den egendom, som genom äktenskap var förklarad henne böra enskildt tillhöra, utan ock öfver den egendom, som genom gifva eller annorledes tilldelades

henne med sådant vilkor, hvarjemte qvinna äfven berättigades, såsom naturligt tyckes vara, att råda öfver den egendom, hon sjelf kunde förvärfva. På grund af de sväfvande ordalagen i denna författning och då af densamma icke ens framgår med tydlighet, huruvida hustru vore på grund af dessa stadganden berättigad att ingå rättshandlingar, var det gifvet, att lagstiftaren ej kunde stanna på den ståndpunkten, utan borde vidtaga försök att än vidare utvidga och ordna rättsförhållandet mellan makarna. Såsom en frukt af dessa lagstiftarens inskränkningar framgick och den skrifvelse, som 1884 års Riksdag aflät till Kongl. Maj:t. I samma skrifvelse anmodades Kongl. Maj:t att på fem uppgifna grunder utarbета och för Riksdagen framlägga lagförslag till ordnande af dessa viktiga angelägenheter.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

De gingo dessa punkter hufvudsakligen i den riktningen, att egendoms gemenskapen mellan makarna skulle upphöra, att mannens målsmansrätt skulle inskränkas, att mannen icke skulle få förfoga öfver hustruens egendom genom att inteckna och försälja densamma, att begreppet enskild egendom skulle utvidgas och andra bestämmelser införas i fråga om huru gäld skulle betalas, och än vidare huru vederlag skulle gifvas.

I anledning af denna Riksdagens önskan uppdrog Kongl. Maj:t åt nya lagberedningen att utarbета ett förslag på de sålunda angifna grunderna. Så skedde också, men alla de fem personer, som voro ledamöter i denna beredning, afgåfvö skiljaktiga meningar. När detta förslag sedermera undergick grundlagsenlig granskning inom högsta domstolen, blef detsamma der så sönderkrossadt, att Kongl. Maj:t icke ansåg lämpligt att framlägga samma förslag, äfven i modifierad form, inför Riksdagen.

Man kunde emellertid icke stanna vid detta negativa resultat, utan försökte ännu en gång att på ett mera begränsadt sätt vidtaga erforderliga ändringar, men icke ens detta förslag kunde vinna högsta domstolens godkännande.

Gifvet är emellertid, att för denna viktiga fråga måste ändock en lösning finnas. Då synas mig tvenne utvägar dertill gifna: den ena att absolut afskaffa egendoms gemenskapen i äktenskapet och låta hvar och en af makarne fritt vårda och sköta sin egendom. Det andra förslaget åter synes mig skäligen kunna härledas ur den bestående rätten med de inskränkningar och de förtydliganden, som kunde erfordras. I detta afseende vill jag särskildt framhålla nödvändigheten att i viss mån inskränka mannens målsmansrätt, utvidga begreppet enskild egendom och meddela bestämda och förtydligande stadganden rörande sättet för betalande af gäld och lemnande af vederlag, då gälden betalats annorlunda än vederbort.

Hvad nu det första alternativet angår, så skulle man, derest denna utväg anlitas, vidtaga en åtgärd, som helt och hållet strede mot den historiska utvecklingen af de nuvarande eganderättsförhållandena mellan makar. Och jag vågar starkt draga i tvifvelsmål,

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.

(Forts.)

om ett sådant förfaringssätt rätt öfverensstämmer med qvinnans intressen. Det är väl antagligt, att i de flesta äktenskap, der dessa lagar kunna ega praktisk tillämpning, förhållandet är, att det är mannen, som underhåller boet och förkofrar detsamma, men är det så, och följer såsom naturligt är af egendomsseparationen, att hustrun icke vidare har giftorätt i boet, då skulle det lätteligen kunna inträffa, att, när den förmögne mannen dör, hustrun icke har annat att lita sig till än barnens eller andra arfvingarnes välvilja, och det synes mig ytterst tvifvelaktigt, om ett sådant tillvägagående kan vara nyttigt för qvinnan.

Till min stora glädje finner jag af förevarande betänkande, att utskottet i likhet med Kongl. Maj:t anlitat den senare utvägen, nemligen att på den historiska grunden vidare utveckla den nuvarande institutionen. Jag finner vidare, att mycket stora fördelar genom ifrågavarande lag blifvit qvinnan tillförsäkrade, att i stället för de otydliga och oklara bestämmelser, som nu förefinnas, klara och tydliga blifvit gifna, och, der hittills några sådana stadganden icke förefunnits, sådana gifvits.

För att tydliggöra denna min mening vill jag i korthet angifva några af de skäl, på hvilka jag stöder densamma. Jag finner af utskottets förevarande förslag stora fördelar beredda hustrun, synnerligast derigenom, att målsmansrätten blifvit inskränkt, att den enskilda eganderätten blifvit utvidgad, och att klara och tydliga föreskrifter blifvit gifna, huru gäld i boet skall betalas, och huru vederlag skall gifvas, der betalning skett annorlunda än i lag är föreskrifvet, samt att väsentliga lättnader beredts makar för erhållande af boskilnad. Skådar man åter på vår nuvarande lagstiftning i detta afseende, så äro de gifna stadgandena så tunga och till sin innebörd så omtvistliga, att det sällan eller aldrig kan komma i fråga att praktiskt tillämpa dem, så att den rätt hustrun må hafva derigenom kan behörigen skyddas. Jag ber herrarne kasta en blick på 11 kap. giftermålsbalken enligt förslaget lydelse och jemföra det med de nuvarande stadgandena. Man torde dervid finna, att i fråga om gäld alldeles oförtydbara stadganden blifvit gifna, dels huru gäld skall betalas, som blifvit gjord *före* äktenskapet, dels äfven huru gäld skall betalas, som blifvit gjord *under* äktenskapet, huru under sistnämnda fall den gäld skall betalas, som blifvit gjord gemensamt af makarne, huru man skall gå till väga, om den blifvit gjord af hustrun, men skäligen anledning finnes att antaga, att mannen dertill gifvit sitt samtycke, huru gäld skall betalas, om den gjorts af mannen ensam eller af hustrun med mannens samtycke eller slutligen af hustrun sjelf.

I lika mån klara och tydliga äro ock bestämmelser om huruledes vederlag i det ena eller andra fallet skall utgifvas, och jag tror, att så väl Kongl. Maj:t som utskottet fullständigt förutsett och lagbefästade alla de fall, som i ty hänseenden kunna upptäckas.

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på, att ibland de lagar,

som nu förefinnas i lagboken, knappast någon, om man undantager bränvinslagstiftningen, är så oklar och otydlig som de föreskrifter, som förefinnas i boskildnads- och urarfvalagen. Dessa lagars tillämpning har också alltid varit en stötesten för alla domare, och någon stadgad praxis i detta hänseende har ännu icke funnits, och det är ju för öfrigt icke genom praxis, som lagen skall bringas i rätt ordning, utan det är lagstiftarne sjelfva, som skola tillse, att sådant sker. Genom nu föreslagna stadganden hafva lika tydliga och bestämda föreskrifter här införts som i 11 kap. giftermålsbalken, och en synnerlig lättnad derigenom beredts dem, som skola skipa och tillämpa lagen.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

Jag vill ock i förbigående nämna för dem, som fästa afseende derpå, att lagstiftningen i vårt land tager någon hänsyn till hvad i utlandets lagar förekommer, att ungefär enahanda föreskrifter, som nu äro föreslagna, återfinnas i den franska lagen, och äro absolut bindande för den norra delen af Frankrike och jemväl för den södra delen, derest icke andra föreskrifter på uppgifvet sätt der blifvit gjorda genom särskilda aftal; att vidare i Tyskland fyra olika sätt finnas för ordnande af ifrågavarande angelägenheter, och att ett af dessa står i nära samklang med föreliggande förslag, samt att slutligen i Spanien enahanda åtgärder i allmänhet äro vidtagna.

Af det sagda torde väl tydligen framgå, att jag med varmaste intresse önskar, att detta förslag måtte varda till lag upphöjdt. Här hafva dock meningsskiljaktigheter uppstått inom det särskilda utskott, som haft att bereda frågan, i det en part ansett, att man borde stå kvar ungefär på den ståndpunkt, som man nu intager, och en annan, att man borde gå än vidare än hvad utskottet föreslagit. Detta är blott ett bevis på den evigt sig upprepande lagen, att i politiska ting två olika, hvarandra diametralt motsatta åsikter lätteligen söka göra sig gällande.

Hvad den första meningen angår, tror jag likväl, att den allmänna föreställningen är så genomsyrad af tanken derpå, att qvinans rättigheter böra utvidgas, att jag icke behöfver inlåta mig på ett särskildt bemötande af denna åsigt.

Hvad den andra meningen angår, så har den uttalats af en ledamot från Andra Kammarne i utskottet. Han anmärker till en början, att förslaget icke är antagligt därför, att det icke stöder sig på de i 1884 års riksdagsskrivelse uttalade åsigtterna, enligt hvilka man bort hemställa, att egendomsförhållandena skulle absolut skiljas från hvarandra, så att hustru utan särskildt förbehåll egde rätt att råda öfver sin egendom. Jag ber dock att få erinra, att de arbeten, som i dylikt afseende blifvit gjorda, visat sig icke vara genomförbara, och jag vill dertill lägga, att genom det underlättande, som nu skett för makarne att vinna boskildnad, det torde komma att inträffa, att boskildnad sker oftare än nu, så att med anledning af den erfarenhet, som vinnes, då boskildnader så ofta förekomma, man kan bedöma, om och i hvad mån det kan vara lämpligt att än vidare

*Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.*

(Forts.)

inslå på den väg, som den ifrågavarande utskottsledamoten anser vara den rätta.

Samme ledamot anmärker vidare, att några bestämda föreskrifter icke finnas rörande sättet för erhållande af vederlag, derest enskild egendom under bestående äktenskap varder förvandlad. Jag vill dock i detta hänseende anmärka, att föreskrifter återfinnas i boskilnadslagen i fråga om visst slags lösegendom, men att i fråga om penningar och dylikt det väl icke kan vara lämpligt att meddela föreskrifter derom eller att derigenom bereda qvinnan förmansrätt i boet. Hvad åter angår den fasta egendomen, som hustru enskildt tillhör, så kan det, om den varder förvandlad, icke ske annat än med hustrus samtycke, och har hustru samtyckt till en dylik åtgärd, så åligger det henne att sjelf tillse, att egendomen på sådant sätt förvandlas, att hon får sådan valuta, att hvad som sättes i stället blifver att anse såsom hennes enskilda egendom. Gör hon det icke, så må det vara hennes ensak, ty om man lättar på mannens målsmanrätt för hustrun, bör deraf ej följa, att lagstiftaren i stället skall bli hennes förmyndare, utan man bör väl kunna förutsätta eller fordra, att hon på egen hand skall handla klokt och förståndigt.

Slutligen anmärker nämnde utskottsledamot, att då i 11 kap. 3 § giftermålsbalken i nu föreliggande förslag stadgas, att der gäld tillkommit af mannens enskilda förgörelse eller vållande, så skall för den gälden icke gå till betalning annat än mannens enskilda egendom och andel i det gemensamma boet. Men, säger samme ärade ledamot, då 11 kap. 7 § af samma lag innehåller, att vid utmätning får tagas den gemensamma egendomen, så menar han, att lagstiftaren tager tillbaka med den ena handen hvad han gifver med den andra. I detta hänseende ber jag dock att få anmärka, att det är alldeles omöjligt att vid utmätningen utröna, hvad som tillhör den ena eller andra af makarna. Detta förutsätter, att en bodelning skall föregå, men en sådan drager ut så, att en fordringsägare verkligen icke rättvisligen kan åläggas vänta så länge på den betalning, honom rätteligen tillkommer. Och jag vill vidare tillägga, att ett dylikt förfaringssätt tvilfvelsutän skulle komma att på ett betänkligt sätt rubba den allmänna krediten, om en fordringsägare, som har en klar och förfallen gäld, skall behöfva underkasta sig ett sådant dröjsmål med utfäende af den honom tillkommande liqviden. Jag tror derfor icke, att den ärade ledamotens skäl böra anses vara af sådan beskaffenhet, att de hindra förslaget antagande.

Vissa speciella anmärkningar skulle äfven jag möjligen kunna hafva emot förslaget, och jag fäster mig dervid särskildt vid den ändring, som utskottet har gjort genom att tillfoga en ny paragraf, nemligen 5 § i 11 kap. giftermålsbalken, der det säges, att qvinnan eger rättighet ingå förbindelse, då hon har egendom, hvaröfver hon eger att råda, och vidare stadgas, att för denna gäld svarar hon allenast med den enskilda egendom hon innehar, då boskilnad sökes. Det skulle då, säger jag, möjligen kunna ifrågasättas, huruvida icke

det begränsade ansvaret i detta fall blifvit allt för mycket tillsnörddt, och huruvida hon icke bör ansvara äfven med den enskilda egen- dom, som hon derefter kan erhålla. Men denna anmärkning vill jag icke tillmäta en sådan betydelse, att jag på något sätt vill äfventyra förslaget framgång, och då en så stor majoritet af utskottet anslutit sig till förslaget, anser jag icke skäl vara för handen att bestämdt motsätta mig förslaget i denna punkt.

Herr talman, af hvad jag nu haft äran säga, framgår, att jag med synnerligen varmt intresse omfattar ifrågavarande förslag, att jag önskar, att detsamma måtte varda till lag upphöjdt, för att domaren i de svåra och synnerligen grannliga fall, som röra äkten- skapsförhållanden, skall hafva en stadig och fast grund att utgå ifrån och icke behöfva försöka att tolka de otydliga och mot hvar- andra stridande föreskrifter, som nu finnas, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt föreslagit.

Häruti instämde herr *Persson* i Tällberg.

Herr Lindhagen: När Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande pro- position remitterades till lagutskottet, begärde en ledamot af lag- utskottet ordet och yttrade bland annat, att detta förslag var syn- nerligen djupt ingripande i vår privaträtt. Han kunde för detta sitt påstående nog tro sig hafva stort fog, därför att detta lag- förslag har tillkommit efter omfattande förarbeten under en lång följd af år, och äfven dess vidlyftiga beskaffenhet innebär ju sannolikhet för, att det skulle innefatta några genomgripande förändringar.

Men om denne ledamot af lagutskottet hade blifvit i tillfälle att närmare undersöka förslaget detaljer, så skulle han hafva fun- nit, att det alls icke på något afsevärdt sätt ingriper i vår privat- rätt. Förslaget innehåller nemligen i hufvudsak endast en visserli- gen ganska omfattande och behöflig formel omarbetning af viktiga punkter i privaträtten, men i sak icke så synnerligen mycket nytt af vare sig principiel eller praktisk innebörd.

Emellertid är Kongl. Maj:ts förslag af viss betydelse i annat afseende, nemligen derutinnan, att det innebär, så att säga, sista ordet i den sociala rörelse, som har försiggått under många år, och som afsett att bereda qvinnan rättslig jemlikhet med mannen.

Härvid har man till en början vunnit, att syster skall ärfva lika med broder och hustru erhålla lika giftorätt med man- nen. Derefter kom frågan om qvinnans myndighet, och efter många strider vanns det målet, att ogift qvinna blir myndig vid samma ålder som mannen, men dermed kunde man naturligtvis icke stanna, utan önskade, att gift qvinna skulle vara lika myndig som den ogifta. I sådant afseende har lagstiftningen under senare tider gjort vissa inlägg. (— Talaren nödgades här af påkommet illamående afbryta sitt anförande. —)

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålslagen m. m.
(Forts.)

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.

(Forts.)

Vidare anfördes icke. Paragrafen godkändes.

För § 2 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Mannen hafve ej magt att sälja, skifta, bortgifva eller med in-teckning för gäld belasta hustruns enskilda fasta egendom, som af honom förvaltas, utan att han hafver hennes frivilliga ja och underskrift i tvenne gode mäns närvaro, ej heller att utan sådant samtycke upplåta rätt till afkomst af egendomen eller sluta aftal, hvarigenom å den lägges servitut, eller annorledes än för egendomens behof afverka skog derå eller till annan upplåta rätt till sådan afverkning. Sker det ändock, må klander derå väckas af hustrun eller hennes arfvingar. Har mannen eljest utan hustruns frivilliga ja och underskrift i tvenne gode mäns närvaro upplåtit nyttjanderätt till fastighet, hvarom nu är sagdt, må den rättighet ej in-tecknas; och ege hustrun efter mannens död, eller då äktenskapet eljest blifvit upplöst eller boskilnad beviljats, rätt att uppsäga den, som nyttjanderätten innehafver; dock njute landbo eller hyresman, som uppsagd varder, laga fardag. Dör hustrun före mannen, ege hennes arfvingar enahanda uppsägningsrätt. Nyttjanderättens innehafvare ege ock, der äktenskapet upplöses eller boskilnad beviljas, lof att uppsäga.

Har mannen öfvergifvit hustrun, eller är han för sjukdom eller af annan orsak ur stånd att om boet draga försorg, ege hustrun till nödortft pantsätta eller afyttra egendomen i boet, hvaröfver hon eljest ej egt råda; dock må ej fast *egendom* in-tecknas eller afyttras, med mindre rätten, efter det mannens närmaste fränder blifvit hörde, det medgifver.

I fråga härom anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: I 2:dra paragrafen uti 9:de kap. har det särskilda utskottet vid inpassandet af herr Daniel Perssons i Tällberg motion i det kongl. förslaget valt en sådan redaktion, att jag föreställer mig, att det för lagens framgång vid den efterföljande granskningen hos högsta domstolen vore skäl, att en annan och bättre valdes.

Mot herr Daniel Perssons i Tällberg yrkande, att bland sådana aftal, som mannen icke skulle ega rätt att utan hustruns samtycke ensidigt afsluta, äfven skulle intagas upplåtelse af nyttjanderätt till skog eller, såsom han på ett annat ställe i sin motivering uttrycker sig, afverkningsrätt till skog, är, enligt min uppfattning, ingenting att erinra, men då utskottet gått längre och gifvit hans yrkande den form, som skett, samt föreslagit, att mannen ej må ega att »annorledes än för egendomens behof afverka skog derå», samt att: »sker det ändock, må klander derå väckas af hustrun eller hennes arfvingar», så kan mot denna redaktion befogade erinringar göras.

Herrarne inse lätt, att, om det icke är fråga om aftal, utan om

t. ex. verkställighet utaf en skogsafverkningsplan å egendomen, man icke, sedan årshyggen en gång verkstälts, vidare kan tala om, att densamma skulle vara ogild och klander derå kunna väckas. Det är ju icke möjligt att få den upphuggna veden förvandlad till växande skog. Det är också, enligt mitt förmenande, ej behöfligt att gifva en sådan utsträckning åt ifrågavarande paragraf.

Förhållandet är nemligen det, att om mannen genom sitt handhafvande af hustruns enskilda egendom i allmänhet visar sig vanvårda boets angelägenheter, så har enligt förevarande lagförslag hustrun det skyddsmedel, att hon eger rätt att yrka boskildnad, och således på ett — såsom herrarne torde finna — icke med några synnerliga svårigheter förbundet sätt kunna tillräckligt skyndsamt vinna densamma. Det är alltså äfven i det fall, som här är i fråga, nämnda rättsmedel, hvilket bör användas, och något annat kan ej gerna anses vara af behovet påkalladt.

Under sådana förhållanden vågar jag hoppas, att Andra Kam-maren ville återremittera ifrågavarande paragraf, för att det särskilda utskottet måtte i densamma inpassa det af herr Daniel Persson i Tällberg gjorda yrkandet på ett sådant sätt, att paragrafen icke vid den nämnda efterföljande granskningen kan ur juridisk synpunkt blifva föremål för allt för grava anmärkningar.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att äfven den 2:dra punkten i paragrafen, som lyder så: »Har mannen eljest utan hustruns frivilliga ja och underskrift i tvenne gode mäns närvaro upplåtit nyttjanderätt till fastighet», torde behöfva någon omredigering, hvilket utan svårighet bör kunna ske, om punkten redigeras i öfverensstämmelse med första punkten: »Mannen hafve ej magt att sälja, skifta, bortgifva eller med in-teckning för gäld belasta hustruns enskilda fasta egendom, som af honom förvaltas, utan att han hafver hennes frivilliga ja och underskrift i tvenne gode mäns närvaro», o. s. v.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Den anmärkning, som nu framstälts utaf herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet, kan visserligen vara riktig för den händelse, att man skulle gifva utskottets förslag den tolkning, som han gifvit detsamma, och jag vill visst icke förneka, att så *kan* komma att ske, men jag föreställer mig dock, att icke någon synnerlig fara i det fallet föreligger, ty det lär väl ej gerna komma i fråga, att en så vidlyftig apparat som boskildnad sättes i gång, om mannen tagit sig för att afverka endast några famnar ved.

För min egen del har jag emellertid ansett, att utskottets förslag är något bättre än det förslag, som jag i min motion framställt, oaktadt jag dock tror, att, om mitt förslag blifvit upphöjdt till lag, detsamma, enligt min åsigt, i väsentligaste grad skulle varit betryggande för den fara, som ligger deri att medgifva mannen rättighet att upplåta afverkningsrätt till skog.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

*Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.*

(Forts.)

Jag vet icke bestämdt, hvilket motiv utskottet haft att omredigera detta mitt yrkande, men jag har, efter det jag aflemnade min motion, kommit att tänka på en omständighet, som i detta fall är ganska beaktansvärd, och för den händelse, att kammaren kommer att återremittera ärendet, vill jag till utskottets benägna begrundande framhålla denna omständighet, nemligen, att det skulle kunna hända, att mannen, i den händelse lagförslaget finge den formulering, jag föreslagit, skulle i väsentlig grad kunna ignorera lagbestämmelsen derigenom, att han kunde sjelf afverka timmer och sedan försälja detta, vare sig till bolag eller enskilda personer, och derigenom beröfva hustruns egendom det väsentligaste värde, som den har. Om mannen nemligen på det sättet bortsåld den bästa skogen under namn af timmerafverkning, kan detta ingalunda, enligt min uppfattning, gå under den rubriken att upplåta afverkningsrätt till skog, helst som mannen sjelf kan verkställa timmerutdrifningen och derigenom i väsentlig mån förringa fastighetens värde.

Om kammaren därför mot förmodan skulle återremittera paragrafen till det särskilda utskottet, vill jag anhålla, att utskottet tager denna omständighet i beaktande, så att lagen i ty fall måtte varda så effektiv, som den möjligtvis kan blifva.

Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Bromée: Herr talman, mina herrar! Som herrarne se, hafva så väl Kongl. Maj:t som utskottet velat gå med på att utsträcka och bättre bevara hustruns enskilda rätt i boet. Med anledning af denna genomgående anda i så väl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag, har utskottet ansett, att det varit nödvändigt att i förevarande 2:dra paragrafen af 9:de kap. särskildt inflika de ord, som kommit dit, för att i den delen kunna effektivt skydda hustruns värdefulla egendom.

Herrarne skulle kanske kunna tro, synnerligast de som icke känna till de olika förhållandena i vårt land, att det blott är i en liten del af landet, som den värdefullaste delen af så väl mannens som hustruns enskilda fasta egendom ligger i skogen. Nej, det är icke så. Det är icke blott i min hemort, Jemtland, utan i hela Norrland, Dalarne och Vermland, som detta är förhållandet, liksom äfven på många andra ställen i öfriga delen af vårt land.

Jag hemställer därför till herrarne, huruvida det icke är af vigt och betydelse, då man vill taga ett steg i den riktning, som nu efter många års arbete föreligger, att äfven i denna delen försöka skydda hustruns rätt till fast egendom, nemligen till det värde, som ligger i skogen. Man har nu ganska lång erfarenhet, huruledes domstolarne, både högre och lägre, hafva olika tolkat lagbestämmelserna rörande denna värdefulla egendom. Understundom har skogen betraktats såsom lös egendom, äfven då den stått på rot, understundom annorlunda. För att komma till klarhet härutinnan har utskottets majoritet, eller alla utskottsledamöterna, utom

en, ansett det vara nödvändigt att hafva bestämmelser i det syfte, jag här angifvit, eller för att kunna skydda skogen, den värdefullaste delen af hustruns enskilda fasta egendom, undan mannens förgörelse. Det är ju verkligen så, att i de delar af riket, der skog finnes, utgör skogen det största värdet af fastigheten, och vid sådant förhållande torde det väl vara af vigt att försöka skydda detta värde, då ju lagändringen hufvudsakligen kommit till stånd för att bättre än förut skydda hustruns enskilda egendom.

De ord, som herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet icke ville gilla i paragrafen, hafva nog varit underkastade åtskillig diskussion inom utskottet, men utskottet har emellertid ansett, att det var nödvändigt att få in dessa ord i paragrafen för att i verkligheten kunna skydda den värdefulla egendom, som hustrun eger i skogen å henne enskildt tillhörig fastighet, ty om det blott skulle i paragrafen stå förbud för mannen att upplåta nyttjanderätt till skog, skulle mannen kunna kringgå detta stadgande genom att företaga afverkning af skog annorledes än för husbehof, och det lär väl ej gerna vara tänkbart, eller att man skulle kunna antaga, det en afverkning till smärre behof, eller en försäljning af blott några famnar ved skulle kunna föranleda till yrkande om boskilnad.

Jag tror icke, att man i verkligheten har att befara något dylikt, utan det är väl egentligen i det fallet, att mannen tagit sig till att hustrun ovetande, eller mot hennes vilja, realisera större delen af skogen å den fastighet, som hustrun ärft eller förvärfvt före äktenskapet, som boskilnad kan komma in fråga.

Utom den betydelse ifrågavarande stadgande har för att skydda hustruns enskilda rätt i boet, har detsamma, mina herrar, äfven betydelse med afseende å arfsförhållandena, när man jemför detta stadgande med förutvarande stadgande. Om hustruns enskilda fastighet blifvit förvandlad till penningar, aktier eller annan lös- eller fast egendom, har, enligt hittills gällande lagstadganden, densamma, som i allt fall rätteligen vore hustruns enskilda egendom, betraktats såsom förvärfd under äktenskapet och sålunda blifvit gemensam egendom, till följd hvaraf, då hustrun dött, hennes arvingar icke fått ärfva mer än hälften eller hennes, som den då kallats, giftorätt i densamma. Det är därför också nödvändigt, att stadgande införes derom, att dylik egendom, äfven efter det den blifvit förvandlad, är henne enskildt tillhörig, så att hennes arftagare äfven under sådana förhållanden utfå sin lagliga rätt.

Det är med fäst afseende på dessa viktiga förhållanden och den stora betydelse, som ifrågavarande stadgande har för mer än hälften af fastigheterna i vårt land, som jag anser det vara alldeles nödvändigt, att man tager in detta stadgande i lagen, om man verkligen vill på fullt allvar skydda hustruns enskilda egendom, som blifvit ärfd eller förvärfd före äktenskapet.

På denna grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Olsson* i Åsak och *Nordin* i Ham-
merdal.

Herr *Hjelmérus*: Herr grefve och talman, mina herrar!
Med anledning af de formella anmärkingar, som herr statsrådet
och chefen för kongl. justitiedepartementet framställt mot 2:dra
paragrafen uti 9:de kapitlet af utskottets förslag, skall jag vördsamt
tillåta mig att yrka återremiss af detsamma till det särskilda ut-
skottet.

Jag tänker mig nemligen saken så, att den ifrågavarande an-
märkningen har den betydelsen, att Kongl. Maj:ts sanktion icke är
att förvänta i händelse af bifall till utskottets hemställan; och i
sådant fall finner jag en omarbetning af den ifrågavarande punkten
bättre än ett antagande af densamma i det skick, hvori den nu
befinner sig.

Herr *Persson* i Stallerhult: Herr talman! Som den förste
talaren antydde, är denna lag afsedd att skydda den gifta qvinnans
eganderätt. Men jag får säga, att om det också i många fall kan
vara behöfligt, att större skydd finnes än hittills varit fallet, kunna
dock bestämmelserna i detta fall gå för långt på många områden.
Jag tror särskildt, att i den föredragna paragrafen är utskottets re-
digerering sådan, att den går för långt beträffande denna sak. Såsom
synes af paragrafens ordalydelse, sådan den nu föreligger från ut-
skottet, har en man icke rätt att sälja ens det ringaste af den skog,
som icke användes för egendomens behof; och detta är väl en be-
stämmelse, som åtminstone de flesta af oss icke kunna gilla. Jag
tänker t. ex. på, att en man, som med stora omkostnader indelat
sin skog till trakthuggning, icke har rätt utan hustruns skriftliga ja och
underskrift med tvenne gode män som vittnen att sälja ett enda
träd af skogen, som är afsedd att under året afverkas. Jag tror
knappt, att någon ledamot från mellersta eller södra delen af landet
kan vara med om det, utan att åtminstone den del af utskottets
förslag, som lyder: »eller annorledes än för egendomens behof, af-
verka skog derå» bör utgå.

För den händelse man skulle besluta återremiss till utskottet,
tror jag, att utskottet med litet god vilja kan verkställa en omre-
digerering, så att åtminstone denna bestämmelse komme bort.

Jag har ingenting emot bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ty
der finnes åtminstone icke denna bestämmelse med. Men då jag
antager, att kammaren icke vill vara med härom, utan hellre om-
redigerar paragrafen i det syfte motionärerna angifvit och nu från
statsrådsbänken antydts, yrkar jag återremiss till utskottet af den
föredragna punkten.

Herr *Lindhagen*: Jag skall be att få påpeka något beträf-
fande paragrafens andra moment. I gällande lag innehåller nemli-

gen motsvarande paragraf, att hustru kan i vissa fall få sälja af boets egendom, icke blott i sådana fall, som stå här uppräknade, utan äfven i det fall, att hon har *mannens samtycke och fullmakt*. Såsom jag förut ämnat framhålla, kommer enligt nu föreslagna lag den otydlighet, som hvilar öfver mannens målsmansskap, och den förödande inverkan, det har på uppfattningen af hustruns rättshabilitet, att väsentligen fortfara. Ehuru jag nyss af viss anledning icke fick tillfälle att framställa denna min åsigt — jag hade ämnat närmare utveckla och belysa, hurusom nu de naturligaste, af förefintliga missförhållanden betingade samt utan rubbningar eller olägenheter genomförbara framstegen på detta lagstiftningsområde vore *dels* ett uttryckligt, förlösande stadgande såsom i norska lagen om att gift qvinna har samma myndighet som den ogifta med de begränsningar, som påkallas af mannens förvaltningsrätt öfver gemensam egendom, *dels* upptagande i lagen af 1884 års Riksdags fordran, att gift qvinna skall ega förvalta sin enskilda egendom utan att särskildt förbehåll derom genom förord eller annorledes erfordras — vill jag dock hafva anmärkt, att det måste anses önskvärdt, att lagen fortfarande föreskrifver, att hustru kan på grund af mannens samtycke och fullmakt få vidtaga vissa åtgärder vid boets förvaltning. På grund af otydligheten angående hustruns rättshabilitet kommer man, i fall detta stadgande faller bort, att stå tveksam, huru dermed förhåller sig, och särskildt i praktiken kommer en gift man ofta att känna sig osäker, om han har rättighet att gifva hustrun fullmakt att sälja till exempel en fastighet. Detta gamla stadgande har dock en afsevärd praktisk innebörd, nemligen att i fall mannen är frånvarande eller eljest förhindrad, han alltid skall hafva till hands den utvägen att gifva hustrun, som står honom närmast, befogenhet att handla å hans vägnar. Denna befogenhet är icke sjelfklar, och därför vore det önskligt, om detta stadgande stode kvar. Åtminstone må det kunna anses vara af behovet påkalladt, att herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet kanske benäget ville meddela, att med stadgandets borttagande icke afses att taga bort denna befogenhet, som mannen nu har, så att det åtminstone må i papperen förekomma något uttalande som ledning för bedömandet af hvad förslaget i det hänseendet afser.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag att få tillkännagifva, att enligt mitt förmenande stadgandet fått den förändrade lydelse, som det nu i olikhet med nu gällande lag erhållit, icke på den grund, att man ansett, att sådan fullmakt icke vidare skulle kunna gifvas.

Jag anser mig så mycket mer berättigad till en sådan förklaring, som det är uppenbart, att, om afsigten varit att införa en dylik förändring i nu gällande rätt, skulle den blifvit i yttrandet vid förslagets afgifvande motiverad, hvaremot i detta yttrande hvad

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.

(Forts.)

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

som är klart och öfverensstämmer med hittills gällande rätt icke upptagits och motiverats.

Härmed var öfverläggningen slutad. Paragrafen återremitterades.

(Forts.)

§ 3 äfvensom rubriken till den sålunda genomgångna afdelningen af utskottets förslag godkändes.

Kap. 10 § 2 med tillhörande afdelningsrubrik godkändes.

Kap. 11 §§ 1—7.

Godkändes.

Enligt utskottets förslag skulle § 8 erhålla följande lydelse:

Har samfäld egendom gått till betalning af gäld, därför, efter ty i 1, 3 eller 4 § är sagdt, samfälda boet ej svarar, eller har gäld, som i 5 § sägs, guldits af annan samfäld egendom än den, hvar öfver hustrun egt råda, eller har samfäld egendom blifvit genom ena makens särskilda vållande och förgörelse, utan nytta för andra maken, boet afhänd, eller till förbättring af ena makens enskilda egendom använd, skall vid boets delning den make, som sålunda njutit enskild fördel af samfälda boet eller vållat dess minskning, af sin lott i boet och enskilda egendom gifva andra maken vederlag till så stort belopp, som svarar mot den senares giftorätt i hvad ur samfälda boet gått.

I afgifven reservation hade deremot herr *Dickson* för denna paragraf föreslagit följande affattning:

Har samfäld egendom gått till betalning af gäld, därför, efter ty i 1, 3 eller 4 § är sagdt, samfälda boet ej svarar, eller har gäld, som i 5 § sägs, guldits af annan samfäld egendom än den, hvar öfver hustrun egt råda, eller har samfäld egendom blifvit genom ena makens särskilda vållande och förgörelse, utan nytta för andra maken, boet afhänd, skall vid boets delning den make, som sålunda njutit enskild fördel af samfälda boet eller vållat dess minskning, af sin lott i boet och enskilda egendom gifva andra maken vederlag till så stort belopp, som svarar mot den senares giftorätt i hvad ur samfälda boet gått.

Finnes vid bodelning samfäld egendom vara använd till sådan förbättring af ena makens enskilda egendom, som ej är att räkna till dess underhåll och skötsel, gifve ock den make af sin giftorätt och enskilda egendom vederlag, beräknad efter andra makens giftorätt i hvad mot värdet af förbättringen svarar.

Ordet lemnades till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt, som anförde: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom herrarne finna af utskottets betänkande, har dess ordförande vid denna paragraf anmält sin reservation och hemställt, att till den lydelse af paragrafen, som utskottet föreslagit, måtte fogas ett tillägg, som motsvarar sista stycket enligt Kongl. Maj:ts proposition, och deremot de i paragrafen inskjutna orden »till förbättring af ena makens enskilda egendom använd» måtte uteslutas. Om man betänker, att afkastningen af enskild egendom är gemensam egendom, så inses lätteligen, att om under förvaltningen af enskild egendom den make, som förvaltar densamma, på sedvanligt sätt använder eu del af årsinkomsten till sådant underhåll och förbättring, som äro alldeles nödvändiga för att den fasta egendomen skall bibehålla sitt värde och icke, om det är fast egendom på landet, upphöra att gifva någon inkomst eller, om det är fast egendom i stad, till följd af bristande modernisering gifva betydligt mindre hyra än förut — det är, säger jag, alldeles tydligt, att på detta sätt under årens lopp i ett långvarigt äktenskap ganska betydliga summor af den fasta egendomens afkastning gå till egendomens underhåll och förbättring. Antages nu utskottets förslag oförändradt, så blir följden deraf, att den andra maken på detta sätt skall få en vederlagsfordran, som så vidt jag förstår, är föga berättigad. Det är tydligt, att vid en fast egendom på landet, som afkastar 6 procent, 2 procent af denna afkastning kunna, på sätt man stundom finner uppgifvet, blifva använda år för år till nybyggnad af lador o. s. v., täckdiken, sjösänkingsföretag, och att detta oaktadt egendomen efter 30 år vid äktenskapets upplösning är lika mycket värd, som när äktenskapet ingicks. Under sådana förhållanden skulle den andra maken få en tredjedel af egendomens värde öfverflyttad på sig såsom resultatet af förvaltningen under äktenskapet.

Om jag nu tänker mig, att mannen sköter hustruns enskilda egendom, så får han på detta sätt en anpart i denna egendom, som lagen dock säger skola vara hustruns, oaktadt ingenting annat gjorts, än att en del af egendomens afkastning användts till sådana förbättringar, som äro nödvändiga för egendomens bestånd. En sådan obillighet är förekommen genom det af Kongl. Maj:t föreslagna tillägget, att den samfälda egendomen skall vara använd till sådan förbättring, som ej är att räkna till underhåll och skötsel, och att vederlaget skall utgå i förhållande till det ökade värde egendomen genom användning af den samfälda egendomen vunnit.

Det är deremot alldeles riktigt, att om afkastningen användes på sådant sätt, att egendomen verkligen stiger i värde, det i detta fall icke ligger någon obillighet deri att gifva den andra maken giftorätt i öfverskottet.

Med detta betraktelsesätt torde det vara uppenbart, att jag

*Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
måtsbalken*

m. m.

(Forts.)

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.

(Forts.)

skulle önska, att kammaren funne skäligt att bifalla den af särskilda utskottets ordförande, landshöfding Dickson, i reservationen framlagda lydelsen af paragrafen.

Herr Ploman yttrade: Såvida till förbättring af endera makens enskilda egendom användts något af boets samfälda tillgångar, skall vederlag därför enligt Kongl. Maj:ts förslag beräknas efter värdet af den vunna förbättringen. Utskottet deremot har föreslagit, att vederlaget skall utgå med det belopp, som till förbättringsarbetet blifvit användt. Skälen för den af utskottet föreslagna ändringen ha varit, *dels* att det skulle blifva förenadt med största svårighet att vinna fullt nöjaktig utredning om förbättringens värde, enär sådant förutsätter, att den enskilda egendomen skulle — hvad dock säkerligen sällan komme att inträffa — blifvit så väl före förbättringens påbörjande som vid dess slut uppskattad, *dels* att billigheten syntes utskottet fordra, att den make, som till sin enskilda fördel vidtagit dylika arbeten, ensam bör vidkännas kostnaderna och de eventuella förlusterna deraf, och *dels* att, enär i det uti lagförslaget omhandlade fall, då makes enskilda tillgångar användts till förbättring af andra makens egendom, det föreslagits och af utskottet blifvit gilladt, att vederlag skall utgå med beloppet af de gjorda utgifterna, utskottet ansett det vara lämpligast att för bestämmande af vederlagets storlek i båda fallen tillämpa samma beräkningsgrund.

På grund af hvad jag sålunda anført, hemställer jag vördsamt om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Utskottets förslag godkändes.

§§ 9 och 10.

Godkändes.

För § 11 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Har å fast egendom, som tillhör ena maken enskildt, afverkats skog utöfver egendomens skäliga afkastning, och har den afverkning kommit andra maken eller det samfälda boet till godo, skall vederlag utgå efter de i 9 och 10 §§ stadgade grunder.

Beträffande denna paragraf anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Det stadgande, som innehålles i § 11, finnes redan i § 9 eller i § 7 enligt Kongl. Maj:ts förslag. Den redaktion, som utskottet har valt, torde sålunda vara otillfredsställande. Det vore därför önskligt, att kammaren ville återremittera 11:te paragrafen, på det att utskottet måtte göra det tillägg, som det kan anse vara behöfligt i 9 paragrafen

och på detta sätt det stadgande, som nu förekommer i 11 paragrafen, måtte komma på sitt rätta ställe i lagen.

Herr Hjelmérus: Vid behandlingen af denna paragraf (§ 11 giftermålsbalken) har jag icke deltagit som ledamot af utskottet, utan blott som suppleant afhört förhandlingarne. Jag vill ingalunda vara solidarisk med utskottet beträffande lydelsen af detta stadgande, utan jag håller före, att en omarbetning eller helst ett borttagande af paragrafen är alldeles nödvändigt. Jag skall emellertid nu, då statsrådet och chefen för justitiedepartementet förklarar, att han finner paragrafen vara af beskaffenhet att behöfva återremitteras, blott inskränka mig till att yrka återremiss af densamma.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Paragrafen visades åter till utskottet.

§ 12 äfvensom af utskottet föreslagna *öfvergångsstadgande, ingress och rubriker* godkändes; hvarefter utskottets i punkten 1 gjorda hemställan förklarades vara genom kammarens ofvan antecknade beslut besvarad.

Punkterna 2—5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I *punkten 6* hemställde utskottet:

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts förslag till lag om boskilnad icke kunnat oförändradt godkännas, måtte för sin del antaga ett inom utskottet uppgjort förslag till lag i samma ämne.

§§ 1—6.

Godkändes.

Enligt utskottets förslag skulle § 7 erhålla följande lydelse:

Ar ansökning om boskilnad gjord allenast af endera maken, teckne rätten eller domaren å ansökningen kallelse å makarne att sig vid rätten inställa, i stad sist inom åtta dagar och på landet å viss dag under pågående eller näst infallande lagtima ting eller ock å urtima ting, der sådant äskas.

Kallelsen skall genom sökandens försorg delgifvas andra maken. Är denne ej tillstädes å den för inställelsen utsatta dag, och visas ej, att kallelsen blifvit delgifven i så god tid, att maken kunnat iakttaga inställelse, eller ock att för delgifningen hinder mött, vare ansökningen förfallen. Har maken särskilda gånger blifvit med kallelsen sökt i sitt hemvist, utan att maken sjelf eller ombud kunnat träffas eller upplysning vinnas, hvar maken sig uppehåller, utsätte

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målslagen
m. m.

rätten dag för ärendets vidare behandling och förelägge genom kungörelse, som införes i allmänna tidningarne tre gånger, sista gången minst två månader före nämnda dag, maken att sig vid rätten infinna. Kommer ej maken, utgöre den omständighet icke hinder för boskildnadsmålets vidare handläggning.

(Forts.)

Varder boskildnadsansökningen medgifven eller visas till densamma skälig anledning, och är ej bouppteckning ingifven, meddele rätten förordnande för lämplig person att uppteckningen författa, såsom i 6 § sägs.

Ordet lemnades till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt, hvilken anförde: Utskottet har i sitt bemödande att förekomma att en frånvarande make vid sin återkomst till sin förvåning finner, att boskildnad sökts och beviljats, dock infört väl långa tidsbestämmelser, då utskottet föreslår, att kungörelse skulle i allmänna tidningarne införas tre gånger, sista gången minst två månader före den af rätten för ärendets vidare behandling utsatta dag. Då man erinrar sig vigten af att icke allt för lång tid förflyter från det boskildnadsansökningen ingifvits och till dess ansökningen kan blifva pröfvad och — i händelse sådana omständigheter föreligga, hvilka berättiga till boskildnad — beviljad, torde två månaders uppskof i förevarande fall för frågans upptagande till pröfning vara för lång tid. Det kan icke heller för den frånvarande maken vara behöfligt att hafva så lång tid, hvadan jag hoppas, att kammaren måtte vidtaga en förkortning af denna tidsbestämmelse, så vida icke kammaren föredrager att återremittera paragrafen. För mig har uppgifvits, att en tid af en månad skulle vara fullkomligt tillräcklig för ändamålet.

Herr Restadius yttrade: Äfven jag anser synnerligen viktigt, att boskildnadsärende så fort som möjligt varder afgjort och håller därför före, att den af utskottet föreslagna kungörelsetiden är allt för lång och kan och bör inskränkas. Då jag emellertid icke hörde, hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade och för den skull ej kan bedöma innehållet af hans uttalande, föranlåtes jag jemväl af sådan anledning yrka, att frågan återremitteras till utskottet, på det att utskottet må taga denna sak under öfvervägande.

Vidare anfördes icke. Paragrafen återremitterades.

§§ 8 och 9 i utskottets förslag hade följande lydelse:

§ 8.

Bouppteckningen skall, der ej laga hinder möter, af begge makarne inför rätten med ed fästas; och hålle rätten hand deröfver.

§ 9.

Sedan bouppteckningen blifvit med ed fästad, meddele rätten så snart ske kan beslut i boskildnadsfrågan.

I fråga härom anförde:

Herr Wavrinisky: Jag hyser den uppfattningen, att edgång bör inskränkas till det minst möjliga. Jag tillåter mig därför, herr talman, yttra några ord i afseende på den nu föredragna punkten, mot hvilken jag hyser betänkligheter. Utskottet har anført, att det är af vigt icke allenast för makarne sjelfva i deras inbördes förhållande, utan äfven för deras borgenärer, »att den föreskrifna uppteckningen af makarnes bo varder, så vidt möjligt, fullständig och tillförlitlig», och åberopar den föreslagna 18 paragrafen. Jag kan visserligen icke förneka, att utskottet dervid anført goda skäl, men det förefaller mig, som om den 18 paragrafen, som åberopas, innehåller en bestämmelse, som skyddar borgenärerna, äfven om en falsk bouppteckning gjorts. Det heter: »Ej må skifte ske förr än all veterlig gäld, derför samfälda boet svarar, gulden blifvit. *Sker annorledes, svare makarne, en för begge och begge för en, för samma gäld.*» Det synes mig, vid sådant förhållande, som om det stode öppet för borgenärer att, i händelse falsk bouppteckning gjorts, göra sig betäckta. Skulle emellertid icke så vara förhållandet och genom Kongl. Majts förslag tillräckligt skydd ej lemnades, hemställer jag, om man icke kunde välja en medelväg, så att edgång gjordes beroende af dels andra makens yrkande, dels äfven af borgenärs.

Jag hemställer alltså, att kammaren måtte taga i öfvervägande, om icke 8 paragrafen kunde komma att lyda så: »Rigtigheten af upprättad bouppteckning vare make pligtig att med ed inför rätten fästa, der det af andra maken *eller borgenär* yrkas.» Och anhåller jag för den skull om återremiss till utskottet af den nu föredragna punkten.

Herr *John Olsson* instämde häruti.

Herr Behmer yttrade: Stadgandet uti denna paragraf om ovilkorlig edgång för båda makarne beträffande bouppteckning har tillkommit uteslutande ur synpunkten af borgenärernas intresse. Man har nemligen tänkt sig den möjlighet, att det skulle kunna ligga i makarnes intresse att, för att påskynda skiftet dem emellan, underlåta att till bouppteckning uppgifva en eller annan fordringsägare, och, sedan de blifvit betalda, hvilka voro veterliga, så möter enligt 18 paragrafen icke något hinder för skifte. Sant är, såsom den förre talaren anmärkte, att det föreligger det ansvar för dem, att om de skifta boet förr än all veterlig gäld gulden blifvit svara de

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.
(Forts.)

Rör. förslag
till lag ang.
ändring i vissa
delar af gifter-
målsbalken
m. m.
(Forts.)

en för begge och begge för en för samma gäld. Men det är icke detsamma för borgenären att gå till det samfälda boet, som finnes i behåll, innan skifte skett, eller att vidtaga motsvarande åtgärd, sedan det skingrats åt två håll. Så mycket svårare är det för honom, som det mycket lätt händer, att han icke förrän lång tid efter får veta, att boskilnad sökts och beviljats. I allt fall är det mera möjlighet för makarne att kunna undandraga sina tillgångar efter det skifte skett än förut. Det är på den grund detta stadgande tillkommit.

Hvad beträffar herr Wavrinskys förslag, att man borde införa stadgande derom, att bouppteckningsedens afläggande skulle vara beroende antingen af makarnes eller af borgenärernas begäran, så är det senare alternativet alldeles olämpligt därför, att borgenär egentligen aldrig blifver på annat sätt underrättad om en boskilnad än genom kungörelse i allmänna tidningarne; och huru pass mycken uppmärksamhet som egnas åt sådana kungörelser, det känna vi alla. Inom utskottet yrkade jag, att borgenär skulle, på samma sätt som nu vid konkurs eger rum, underrättas om boskilnad, men härpå ville ej utskottet gå in. Hade så skett, då hade borgenär haft tillfälle att bevaka sin rätt, att tillse, att hans fordran funnes intagen i bouppteckningen, men nu går detta icke för sig.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Restadius: Jag är för min del icke tillfredsstäld med det förslag, med hvilket utskottet i förevarande hänseende framkommit. För mig ställer sig saken så, att man icke bör använda edgång annat än när det är alldeles nödvändigt.

Hvad åter herr Wavrinskys förslag beträffar, så kan det väl icke vara rätt, att hvilken borgenär som helst skall få framställa yrkande på edgång. Sådant yrkande bör, enligt min mening, allenast få tillkomma den borgenär, hvilkens rätt är beroende af att bouppteckningen är riktig.

Jag vill emellertid icke på stående fot afgöra denna fråga, utan ber att få yrka, att ärendet måtte återremitteras till utskottet, på det att utskottet måtte taga under förnyad ompröfning, huruvida icke Kongl. Maj:ts förslag genom ändring i det af herr Wavrinsky och mig afgifna syftet blefve mera tillfredsställande.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand*, *Larsson* i Mörtlösa och *Byström*.

Herr Bromée: Inom utskottet har jag hållit på, att Kongl. Maj:ts förslag vore att föredraga framför utskottets. Jag har den åsigten, att man icke bör ställa så till, att folk skola svära så att säga både i tid och otid; och jag tror mig ha den erfarenheten,

att jag kan säga, att det särskildt för hustrur kännes mindre behagligt att gå till rätten och aflägga ed. Vi veta ju, att boupp-teckning efter död man eller qvinna går så till, att, sedan uppteckningen verkställts, densamma under edsförpligtelse underskrifves, men med öppen rätt för den, som anser boupp-teckningen oriktig, att klandra densamma. Jag anser, att det i förevarande fall bör vara lika. Ty det bör väl icke åligga den ena maken att svära, då hvarken den andra maken eller någon borgenär yrkar det.

Då jag inom utskottet förfäktat denna mening, men, af anledning att jag i hufvudsak gillar utskottets förslag, icke velat, för att ej riskera att detsamma skulle kunna rifvas sönder, reservera mig, skall jag icke motsätta mig en återremiss.

Herr Lindhagen: Som det föreslagits, att paragraf 8 skall till utskottet återmitteras i syfte att utskottet skall taga i förnyadt öfvervägande, huruvida icke Kongl. Maj:ts förslag vore att föredraga framför utskottets, skall jag be att till de skäl, som tala för en sådan återremiss, lägga ytterligare ett.

Uti boskilnadsförordningen har nemligen föreslagits, att hädanefter tvenne makar, när de blifva öfverens om boskilnad, skola kunna vinna den endast på grund af sin öfverenskommelse. Skälet, hvarför man föreslagit ett sådant stadgande, angifves vara, att det för makar ofta måste vara synnerligen obehagligt att inför domstol framlägga de misshälligheter, som eljest skulle berättiga dem till boskilnad. Då nu emellertid, enligt utskottets förslag, äfven i detta fall båda makarne måste med ed inför domstol bestyrka den upprättade boupp-teckningen, så införes härmed ett för båda makarne obehagligt moment, nemligen det som ligger i att uppträda inför domstol och aflägga eden. Derigenom komma kanske i många fall makar att draga sig för att söka den boskilnad, som man velat lemna dem tillfälle till genom det nya stadgandet: boskilnad på grund af öfverenskommelse.

Herr Ploman: Herr talman! Äfven jag har i utskottet yttrat mig för bibehållande af Kongl. Maj:ts förslag i denna del oförändradt, men af enahanda skäl som den näst siste ärade talaren har jag icke velat reservera mig mot utskottets förslag, helst detsamma öfverensstämmar med nu gällande lag. Då emellertid yrkande om ändring och återremiss af den utaf utskottet föreslagna § 8 nu blifvit framställt, ber jag få nämna, att jag emot samma yrkande icke har något att erinra; hemställande jag likväl, om detta blir kammarens beslut, att jemväl § 9, som i så fall måste ändras till öfverensstämmelse med § 8, måtte till utskottet återmitteras.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, beslöt kammararen till utskottet återförvisa såväl § 8 som § 9.

Rör. förslag till lag ang. ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

(Forts.)

Återstående §§ 10—31, äfvensom utskottets förslag till *öfvergångsstadgande, rubriker och ingress* godkändes, hvarefter utskottets i punkten 6 gjorda *hemställan* förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om det i denna punkt framlagda lagförslag redan fattade beslut.

Punkterna 7—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Ang. förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Herr talmannen anmälde härefter till fortsatt föredragning:

Lagutskottets utlåtande n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken samt i anledning af i ämnet väckta motioner.

Ordet begärdes härvid af

Herr Husberg, hvilken yttrade: Herr greffe och talman, mina herrar! Jag tillåter mig hemställa, huruvida det icke vore lämpligt, att, vid föredragningen af de återstående paragraferna i lagförslaget, allenast paragrafernas n:r uppläsas, och att endast då sådant särskildt påyrkas sjelfva paragrafernas text uppläses.

Den af herr Husberg sålunda gjorda hemställan bifölls.

I ordningen förekom först § 2 i det af utskottet i *punkten 1* framlagda *förslag till renbeteslag*, hvilken paragraf godkändes.

§§ 3—30.

Godkändes jemväl.

§ 31 i utskottets förslag var så lydande:

Ej må å de områden, som blifvit till lapparnes uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, jagt eller fiske af lapparne till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild.

Varder bete eller slätter å dylikt område af lapparne ej användt, och finnes upplåtelse deraf tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparne, ege Konungens befallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slättern, intill dess behof deraf för lapparne åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse af rätt till jagt eller fiske ske utan skada för lapparne, ege och Konungens befallningshafvande

att tills vidare tillåta annan att emot afgift å området jemte lapparne utöfva jagt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning af de vid afvittringen afsatta renbetesfjell i Jemtlands län, må jemväl inegor, som icke äro för lapparne behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering af bete, slätter eller inegor skall fästas det vilkor, att arrendatorn sjelf må freda såväl växande som bergad gröda från intrång af renar.

Ang. förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Innan upplåtelse, som ofvan förmäles, må ega rum, skola de lappar, hvilka ega rätt att å området uppehålla sig med sina renar, i ärendet höras. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, användas till förmån för lapparne.

I fråga härom anförde:

Herr Kardell: Herr greve och talman, mina herrar! Under sommarvandringar uti fjellen i Jemtland har jag då och då träffat på lappar. Så sammanträffade jag för tre år sedan i Offerdals fjell-trakter med en lapp, som sedan under loppet af flere dagar var min ständige följeslagare. Han omtalade bland annat, att lapparne der i trakten voro mycket missnöjda med att renbetesfjell utarrenderades åt nybyggare, enär dessa nybyggares kreatur nedtrampade och förderfvade renmossan, hvilken, sedan den en gång blifvit förderfvad, behöfde mycket lång tid för att återväxa. Följden häraf blef, sade han, den, att dessa renbetesfjell för långa tider undandrogos lapparne. Och det onda förvärrades ytterligare i följd deraf, att renarne skydde nötkreaturen. Han gick till och med så långt, att han förklarade sig ause, att utarrenderandet af renbetesfjellen och den deraf följande förminskningen i tillgången på renbete vore en af de väsentligare anledningarne till, att lapparnes välstånd på senare tider, såsom bekant vore, gått tillbaka. Huruvida han hade fullständigt rätt i dessa sina påståenden, kan jag icke säga, men jag antager, att hans klagomål voro åtminstone icke alldeles oberättigade. Jag förmodar, att herrar komiterade, hvilka rest omkring i Norrland och samtalat med en mängd lappar, skola kunna upplysa om huru det verkligen förhåller sig med den saken. Jag förstår för öfrigt mycket väl, att det finnes länderier, som behöfva och kunna utarrenderas. Detta är t. ex. förhållandet med sådana inegor, som, af ålder uppodlade, af staten på senare tider inköpts till renbetesmarker, såsom t. ex. Ljusnedals bruk i Tännäs och Högläkardalen i Oviksfjellen. Det har åtminstone talats om att äfven denna skulle inköpas till renbetesland. Men det förhåller sig naturligtvis på helt annat sätt med de egentliga renbetesfjellen, och därför må man icke förtänka lapparne, om de icke med blida ögon se nybyggarna med sina hjordar tränga in på deras reserverade områden.

Nu har visserligen såsom ett korrektiv häremot af utskottet föreslagits, att lapparne skulle höras för hvarje gång det vore fråga

Ang. förslag
till lag om de
svenska lapp-
parnes rätt
till renbete i
Sverige.

(Forts.)

om att utarrendera renbetesfjell. Det kan ju hända, att detta korrektiv är tillräckligt; men nog skulle jag för min del hellre hafva sett, att i stället för lapparnes *hörande* det talats om deras *samtycke*. Jag skall emellertid tills vidare icke framställa något yrkande i detta afseende.

I sammanhang härmed ber jag emellertid att få vidröra en annan fråga, nemligen det minskade välståndet der uppe bland jemtlandslapparne. — Hvad jag här yttrar, afser nemligen endast Jemtland och icke de nordligare lappmarkerna. — Detta välstånd har nemligen på sista tiden i hög grad gått tillbaka. Som bekant, utgöres lapparnes redbaraste egendom af deras renar. Af Konungens befallningshafvandes i Jemtlands län femårsberättelse för åren 1891—1895 framgår nu, att renbeståndet i nämnda län, hvilket vid slutet af år 1890 uppgick till ett antal af mellan 60 och 70 tusen, vid slutet af femårsperioden, d. v. s. i början af år 1896, nedgått till ett antal af allenast 27,168 stycken. Således hade lapparne i Jemtlands län under denna korta tid — en period af allenast fem år — förlorat mer än hälften af sin egendom. Hvert ha nu dessa lappar, som förlorat sina renar, tagit vägen? Jo, några få af dem ha slagit sig ned såsom nybyggare i fjelltrakterna och drifva der boskapsskötsel; och med dessa är det jemförelsevis väl bestämt. Några få åter lefva såsom fattighjon på statens bekostnad. Men den öfriga delen — kanske inemot hälften af hela lappbefolkningen — har dragit ned i landet och stryker omkring på bygden, »lif-närande sig», såsom Konungens befallningshafvande yttrar, »med tillverkning och försäljning af qvastar, skidor och dylikt, men hufvudsakligen med bettleri och i intet afseende höjande sig öfver den vanliga lösdrifvarens nivå.» Detta synes vara det öde, som för framtiden hotar lappmarksbefolkningen i Jemtland. Anledningen härtill uppgifves af Konungens befallningshafvande vara »tilltagande vårdslöshet från lapparnes sida i vården om deras hjordar, en allt mera framträdande böjelse hos lappbefolkningen att öfvergifva det hårda lifvet i fjellen och stridigheter mellan lapparne och de bofaste.» Hvad det sista skälet beträffar — stridigheter mellan lapparne och de bofaste — gäller detta egentligen icke om Jemtland, men väl om Herjedalen. De förra skälen åter — jemte det, som jag förut omnämnt, nemligen minskadt renbete — gälla tvisvelsutän äfven om Jemtland. Hvidan kommer då denna tilltagande obenägenhet för det hårda lifvet i fjellen? Enligt hvad som uppgifves af många der uppe, härrör förhållandet till god del af något, öfver hvilket man för öfrigt icke har skäl att sörja, nemligen de ungas vistelse i de fasta missionsskolorna. När de återvända derifrån, ha de insupit andra vanor; de vilja då icke längre nomadisera, de ha förlorat smaken för att sköta renhjordarne; denna vistelse i skolan har medfört en helt och hållet förändrad stämning hos dem. Det ser ut, som om den allt nivellerande kulturen, hvilken borttager egendomligheterna hos folken, också skulle borttaga egendomlig-

heterna hos våra nomader i Jemtland och småningom göra dem till bofaste.

Jag vill lemna ett par illustrationer till hvad jag nu sagt. Den lapp, hvilken, efter hvad jag förut nämnt, under någon tid var min följeslagare i fjelltrakterna, hade kort förut varit i välbergad ställning och haft en betydande renhjörd, men denna hade han gått förlustig. Han hade då blott två renar kvar, hvilka han öfverlemnadt att skötas af en annan lapp. Sjelf hade han långt uppe på slutningen af ett fjell fått sig anvisad en liten obetydlig reservation, der han uppställt sin kåta, der han hade upptagit ett potatisland och födde sju getter. Här af lifnärde han sig och sin familj. För öfrigt arbetade han hufvudsakligen som dräng åt en nybyggare, som egde ett hemman i närheten och som för en jemförelsevis ringa betalning fått arrendera en stor del af fjellet. Denne nybyggare lefde såsom ett slags magnat just genom arrendet af renfjellet, under det att lappen, den förut välmående lappen, lefde med nöd på ett litet undantag. — På ett afstånd af ungefär en mil derifrån hade en annan lapp slagit sig ned. Jag hade nio år förut gästtat honom i hans läger på högplatån vester om Mjölkvattnet. Då var han en välmående man, som egde mellan ett och två tusen renar, och hörde till de mera burgna lapparne. Nu deremot hade han ingenting kvar; han hade liksom den förre blifvit ett slags nybyggare, som lefde i små vilkor.

Med anledning af hvad jag nu anfört vill jag, då nu denna paragraf föreligger, uttala den tanken, att det väl vore bättre, att dessa renbetesfjell, om de nu i alla fall skola utarrenderas, dervid dock i främsta rummet blefve använda till gagn för lapparne sjelfva, på det att — om, såsom gifvet är, och hvilket vi, efter hvad som på senare tider har inträffat, icke kunna för oss dölja, nomaderna i Jemtlands lappmarker skola inom en icke aflägsen framtid helt och hållet gå under som sådana — vi åtminstone må kunna trösta oss dermed, att deras efterkommande icke urarta till en kringstrykande stam af demoraliserade parias nere på bygden, i stället för att de möjligen — tack vare de resurser för fast bosättning, på hvilka renbetesfjellen onekligen hafva tillgång — skulle kunna blifva något så när bergade landtmän. Det är visserligen sorgligt att tänka, att våra nomader der uppe äro dömda till undergång; men om de nu skola gå under, må vi åtminstone söka att göra öfvergången till det bofasta lefnads sättet så lätt och så tilltalande som möjligt.

Jag skulle ha velat framställa det yrkandet, att vid upplåtelse, hvarom i förevarande paragraf är fråga, lapparnes bifall skulle erfordras och icke blott deras hörande. Emellertid skall jag för tillfället icke göra något yrkande, utan blott inskränka mig till att hafva yttrat hvad jag här anfört.

Herr A. Hedin: Jag antager, att för det stora flertalet af kammarens ledamöter det skall vara en obehaglig uppenbarelse, som vi nu

Ang. förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Ang. förslag
till lag om de
svenska lapp-
parnes rätt
till renbete i
Sverige.
(Forts.)

fått af herr Kardell. Hvarför har då staten inköpt dessa renbetesfjell åt lapparne, om icke därför, att man sent omsider kommit till insigt om och erkännande af den orätt, som vare sig genom görande eller låtande från statens sida blifvit mot dem föröfvad. Hvertill dessa fjell skola användas, det ligger i sjelfva benämningen. Men nu erfar man, att de användas på ett helt annat sätt, alldeles tvärt emot det ändamål, hvartill de afsetts. För min del kan jag icke tro annat, än att, om den ärade talaren behagar göra hvad han nyss antydde, nemligen framställa ett bestämdt yrkande, detsamma utan motstånd skall vinna kammarens bifall. Detta kan naturligtvis icke sätta lagens utsigter att gå igenom i Riksdagen på spel; ty om en så billig åtgärd som denna beslutes, lär väl — äfven om den skulle af Första Kammaren förbises — frågan blifva föremål för sammanjemkning.

Herr Kardell: Jag ville nyss icke göra något yrkande, emedan jag först ville höra, om mina ord skulle vinna något gehör inom kammaren. Men då jag nu finner, att jag vunnit gehör och fått understöd af herr Hedin, skall jag, herr talman, be att få yrka, att i förevarande paragraf orden »i ärendet höras» måtte utbytas mot orden »dertill lemna sitt samtycke».

Herr Crusebjörn: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag tror icke att, om den bestämmelse, som i § 31 förekommer, vinner Riksdagens bifall, densamma skall på något sätt inverka på lapparnes bestånd. Förhållandet har hittills varit det att, emedan i dessa fjell jagt, fiske och bete på sina ställen funnits i öfverflöd, utöfver hvad lapparne behöft, utarrendering af vissa betesmarker egt rum genom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes försorg efter lappfogdens framställning. Medlen, som härför influtit, hafva i allmänhet användts till lapparnes i länet bästa. Sådana utarrenderingar hafva egt rum endast i Jemtlands län, men icke i Vesterbottens och Norrbottens län. I Vesterbottens län har inträffat, att lapparne sjelfva utan Kongl. Maj:ts befallningshafvandes medgifvande lemnat vissa personer rättighet att mot förmåner, som dessa gifvit lapparne, idka renbete, ja, till och med tillåtit dem att slå sig ned deruppe och bryta jord. Detta hafva lapparne icke haft någon laglig rätt att göra, och det har medfört väsentliga olägenheter. Ett, tu, tre hafva personer uppträdt, som utan myndigheternas medgifvande, på grund af löften af lapparne i trakten, slagit sig ned, odlat jord och brutit ny bygge. Efter någon tid hafva sedan lapparne påyrkat deras aflägsnande, och då har det blifvit ett oerhördt skrik deruppe. I Vesterbotten är förhållandet, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke vidare får lemna några nybyggen ofvanför odlingsgränsen. All mark, som icke öfverlemnats före 1868, den får lapparne disponera. Emellertid har man nu, för att bringa mera ordning i detta, föreslagit ett lagstadgande, att en sådan utarrendering skall få ega rum,

der det utan intrång eller skada för lapparne kan ske. Vidare har det bestämts, att utarrendering icke får ega rum utan att först lapparne inom området blifvit hörda i saken. Då lapparne sålunda få tillfälle att framhålla, huru förhållandena äro, är det ju gifvet, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande skall taga hänsyn dertill. Vidare har man infört en bestämmelse, att de medel, som för en utarrendering inflyta, skola efter vissa grunder användas till lapparnes bästa. För Vesterbottens län har saken föga betydelse, emedan der de områden, som kunna komma i fråga att utarrenderas, äro mycket obetydliga. Men för Jemtlands län betyda dessa arrenden rätt mycket. Särskildt jagt- och fiskearrendena gå till mycket betydande belopp, så att genom dem lapparne kunna åtnjuta mycket stora förmåner. Förut fans det, som jag nämnde, inga gifna bestämmelser i detta fall; men genom dessa bestämmelser blir det utan tvifvel en reda i förhållandena, som kommer lappbyarne till godo särskildt i Jemtlands län. Om det nu i den förevarande paragrafen står, att lapparne skola höras, eller det står, att de skola lemna sitt samtycke, så kan väl icke det vara af så väsentlig betydelse. Deremot vore det illa, om — när en utarrendering kan ske utan intrång eller skada för renbetet — densamma skulle kunna förhindras genom intriger, t. ex. inom en by, och lapparne i allmänhet derigenom gå miste om en betydande inkomst.

Jag har sålunda den meningen, att paragrafen, som den nu är formulerad, eller att lapparne skola höras, innan utarrendering kan ske, är tillräckligt betryggande för vinnande af det mål man afser, och jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr A. Hedin: Den siste ärade talaren gjorde visserligen här om dagen anspråk på att vara representant för lapparne, men detta anspråk, framställt såsom ett slags moraliskt motiv för de yrkanden, han då gjorde, blef af kammaren underkändt. Deri ligger icke något annat än uttrycket af en olika uppfattning, med bibehållande af all respekt för den ärade talaren och dem som befinna sig på hans ståndpunkt. Detta kan uttryckas kortast så, som jag tror herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet sade, nemligen att den ärade talaren nog icke är i stånd att se med lapparnes ögon och känna med deras hjertan. Af hvad han nu sagt finner jag icke framgå något, som skulle kunna förringa vigten af representantens för Jemtland nyss hållna anförande.

Hvad talaren åberopade såsom säkerhet för lapparne, nemligen bestämmelsen att utarrendering icke må ega rum, så vidt den icke kan ske utan intrång eller skada för lapparne, det betyder i mina ögon mycket litet. Ty afgörandet, huruvida en utarrendering kommer att medföra intrång eller skada för lapparne, det beror af helt andra personer och icke af dem sjelfva.

Derför torde det icke vara för mycket att gifva dem vetorätt i fråga om begagnandet af deras betesplatser, som just för deras

Ang. förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige.
(Forts.)

Ang. förslag till lag om de svenska lap- parnes rätt till renbete i Sverige. (Forts.)

skull och för att godtgöra långvariga oförrätter mot dem blifvit inköpta.

Att deras framställningar af önskingar eller skäl skulle utöfva en så synnerligen stark verkan, är väl icke att förutsätta, då det kan inträffa — såsom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, tror jag, också här om dagen anförde i en annan fråga — att det är mycket möjligt, att de icke hafva förstätt innehållet af en bestämmelse och följaktligen icke heller förstätt innebörden af den fråga, som blifvit framställd till deras besvarande.

Jag anhåller om bifall till herr Kardells förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr tal- mannen till proposition upptagit de olika yrkandena, godkändes para- grafen med den af herr Kardell föreslagna ändring.

Återstående §§ 32—38 äfvensom utskottets förslag till *öfver- gångsstadgande, ingress* och *rubrik* godkändes. Härefter förklarades utskottets i punkten 1 gjorda *hemställen* vara genom kammarens redan fattade beslut besvarad.

Punkten 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Efter föredragning vidare af statsutskottets memorial n:o 64, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande riks- statens *femte* hufvudtitel, blef den af utskottet i nämnda memorial föreslagna voteringsproposition af kammaren godkänd.

§ 11.

Ang. ordnan- det af de kongl. teaternes verksamhet m. m.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de kongl. teaterne.

Under åberopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver finans- ärenden för den 24 nästlidne mars hade Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition (n:o 81) föreslagit Riksdagen att medgifva,

att kongl. dramatiska teaterns byggnad med tomt måtte försäljas; att fastigheten n:o 41 i kvarteret Blasieholmen, hvori den s. k. svenska teatern förut varit inrymd, måtte jemte alla dertill hörande inventarier och dekorationer, som tillhörde fastighetens nuvarande egare, för statsverkets räkning gravationsfri inköpas för en köpe- skilling af högst 500,000 kronor;

att för inköpet af ifrågavarande fastighet och bestridande af kostnader för dess förändring till dramatisk skådebana måtte an-

vändas dels försäljningssumman för dramatiska teaterns byggnad med tomt, dels ock af den reservfond, som komme att af teaterbyggnadskonsortiet till statsverket öfverlemnas, det belopp, som utgjorde skillnaden mellan kostnaden för svenska teaterns förvärfvande och förändring till dramatisk skådebana och försäljningssumman för dramatiska teatern; skolande fastigheten n:o 41 i kvarteret Blasieholmen till motsvarande belopp gravationsfri ingå i reservfonden, till dess att det belopp, som ur fonden förskjutits, hunnit återbetalas;

att, efter det sist omförmälda fastighet för statsverket förvärfvats, de kongl. teatrarne fasta och lösa egendom måtte för en tid af tio år upplåtas åt ett aktiebolag med aktiekapital af minst 200,000 kronor, hvilket bolag skulle åtaga sig att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i propositionen bilagdt förslagskontrakt angifna vilkor och bestämmelser, på ett konsten värdigt sätt å de kongl. teatrarne utföra teaterverksamhet, omfattande så väl sångscenens som talscenens område; samt

att nämnda bolag måtte ega att för berörda ändamål uppbära, utom Hans Maj:ts Konungens bidrag, det ordinarie statsanslaget till kongl. operan, teaterfastigheternas afkomst och den årliga räntan å de kongl. teatrarne reservfond.

Utskottet hemställde:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver:

att kongl. dramatiska teaterns byggnad med tomt må för en köpeskilling af minst 360,000 kronor försäljas;

att fastigheten n:o 41 i kvarteret Blasieholmen, hvori den s. k. svenska teatern förut varit inrymd, må jemte alla dertill hörande inventarier och dekorationer, som tillhöra fastighetens nuvarande egare, för statsverkets räkning gravationsfri inköpas för en köpeskilling af högst 500,000 kronor;

att för inköpet af ifrågavarande fastighet och bestridande af kostnader för dess förändring till dramatisk skådebana må användas dels försäljningssumman för dramatiska teaterns byggnad med tomt, dels ock af den reservfond, som kommer att af teaterbyggnadskonsortiet till statsverket öfverlemnas, det belopp som utgör skillnaden mellan kostnaden för svenska teaterns förvärfvande. iståndsättaende och förändring till dramatisk skådebana och försäljningssumman för dramatiska teatern; skolande fastigheten n:o 41 i kvarteret Blasieholmen till motsvarande belopp gravationsfri ingå i reservfonden, till dess att det belopp, som ur fonden förskjutits, hunnit återbetalas;

att, efter det sist omförmälda fastighet för statsverket förvärfvats, de kongl. teatrarne fasta och lösa egendom må för en tid af tio år upplåtas åt ett aktiebolag med aktiekapital af minst 300,000 kronor, hvilket bolag skall åtaga sig att, i hufvudsaklig öfverens-

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

stämme med de i det vid Kongl. Maj:ts proposition fogade förslagskontrakt angifna vilkor och bestämmelser, på ett konstnärsvärdigt sätt å de kongl. teatrarne utöfva teaterverksamhet, omfattande såväl sångscenens som talscenens område; samt

att nämnda bolag må ega att för berörda ändamål uppbära, utom Hans Maj:ts Konungens bidrag, det ordinarie statsanslaget till kongl. operan, teaterfastigheternas afkomst och den årliga räntan å de kongl. teatrarnes reservfond.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herrar *Pehrson* i Törneryd, *Ersson* i Vestlandaholm, *von Friesen*, *O. Erickson* i Bjersby och *Larsson* i Mörtlösa, hvilka instämt i den af utskottet gjorda hemställan med undantag af att de ansett, att de i slutet af sista momentet förekommande orden »och den årliga räntan å de kongl. teatrarnes reservfond» bort utgå, och att en motsvarande ändring bort göras i det förelagda förslagskontraktet;

af herr *K. A. Kihlberg*; samt

af herrar *Sjö* och *Ollas A. Ericsson*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Kongl. Maj:ts ofvannämnda proposition måtte af Riksdagen afslås.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Sjö*: Herr talman! Mina herrar! Såsom herrarne torde finna, har jag reserverat mig emot det beslut, hvartill utskottet kommit. Jag skall för den skull be att få angifva skälen därför äfvensom att till någon del få referera, huru frågan vid föregående riksdagar behandlats.

Vid 1892 års riksdag inkom en kongl. proposition, att staten skulle inköpa Svenska teatern för 450,000 kronor och försälja Dramatiska teatern för 250,000 kronor. Detta förslag mottogs ganska kallt i Riksdagen, och i utskottet framställdes endast ett yrkande, nemligen å afslag. Detta motiverades — såsom herrarne veta — dermed, att frågan vore för tidigt väckt och att man ville afvakta tiden för den nya kongl. operabyggnadens fullbordande, på det att man måtte kunna pröfva, om man icke der skulle kunna inrymma båda scenerna, såväl den lyriska som den dramatiska. Propositionen afstyrktes således i utskottet; och i såväl Första Kammaren som denna kammare bifölls utskottets hemställan, utan att ett ord derom yttrades.

Frågan har sedan dess fått hvila i 5 års tid. Den återkom vid förlidet års riksdag med förnyad kraft, och den behandlades såväl i utskottet som här i kammaren och i den Första. Här afslogs den med en så förkrossande majoritet som med 152 röster mot 63. Det har för den skull synt mig mycket underligt, att frågan nu återigen

efter ett år återkommit, då det icke har tillkommit några nya skäl. Det är sant, att Kongl. Maj:t har tillsatt en komité, som utarbetat ett förslag, gående i den riktningen, att det skulle blifva betydligt dyrare att förena den lyriska och den dramatiska scenen under ett och samma tak, i en och samma byggnad. Men det är ännu icke praktiskt försökt. Må hända blir det dyrare att inrymma båda scenerna i en byggnad än i tvenne; derom kan jag icke yttra mig gent emot hvad fackmän sagt. Men det syntes framgå af hvad herr finansministern förlidet år nämnde, då han framhöll, att det skulle blifva dyrare att hafva båda konstgrenarne i en och samma byggnad, att en sådan anordning skulle medföra en årlig brist af 68,000 kronor. Nu i år har man efter noggrann utredning kommit till det resultat, att bristen skulle minskas med 14,000 kronor; den årliga bristen skulle nemligen blifva endast 54,000 kronor i stället för 68,000. Finge man hålla på med sådana beräkningar, skulle det må hända snart jemnas ut, så att det icke blefve dyrare att hafva båda konstgrenarne i en byggnad än i två.

Att staten skulle köpa svenska teatern har för mig varit ganska motbjudande, emedan jag vid besök i denna teater, då jag sett på den både in- och utvändigt, funnit den i högsta grad bristfällig. Man ser stora remnor i murarne såväl in- som utvändigt, och det förestår stora reparationer. Det har sagts mig af en trovärdig person här i staden, att kostnaden för en renovation skulle uppgå till omkring samma belopp, som man nu skall betala för byggnaden, det vill säga i ett för allt, om det skall göras något så när tidsenligt och lämpligt, omkring en million kronor. Jag hemställer då, mina herrar, om det skulle vara skäl i att utgifva en sådan summa för en teater, hvilken i såväl akustiskt hänseende som andra hänseenden under många år har ansetts vara olämplig. Kongl. Maj:t säger sjelf i sin proposition i ämnet till 1897 års Riksdag, att den så kallade svenska teatern anses i akustiskt afseende vara olämplig. Detta tror jag man kan ganska godt vara ense med Kongl. Maj:t om. Är man det, tror jag ej att det är skäl uti att åt staten förvärfva en byggnad, som verkligen är olämplig och otidsenlig. Här nämndes under förlidet års riksdag, då frågan behandlades, att under de få år, staten arrenderat teatern, hade statsverket fått bekosta öfver ett hundra tusen kronor på reparationer. Och jag frågar därför, om herrarne någonstans kunna se, hvar dessa reparationer utförts? För några veckor sedan hade vi litet hvar, som det önskade, tillfälle att taga teatern i betraktande. Då gafs der en pjäs, som jag tror, att vi litet hvar icke voro så nöjda med. Jag tror också, att litet hvar icke var nöjd med byggnaden. Då fingo vi se, att den verkligen var otidsenlig.

Jag hemställer tillika, hurudant det vore att antaga det föreliggande utskottsbetänkandet. Kongl. Maj:t har föreslagit, att svenska teatern skulle inköpas, och denna jemte den Kongl. operan, som är under inredning, skulle öfverlemnas till ett aktiebolag, som skulle

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

förfoga öfver ett aktiekapital af minst 200,000 kronor. Nu föreslår utskottet Rikslagen besluta, att detta aktiebolag skall hafva ett kapital af minst 300,000 kronor. Jag undrar just, om vi besluta i enlighet med utskottets hemställan, hvad detta aktiebolag, som redan bildats och tecknat aktier för 200,000 kronor, då skall säga, när man kommer och erbjuder det att öfvertaga affären och drifva teaterverksamhet under den tid, som enligt kontraktet, hvilket redan är uppgjort, skall omfatta tio år. Bolaget kan då verkligen hafva skäl att säga: Nu befatta vi oss icke med saken, när I fordren 100,000 kronor mer än vi förbundit oss till.

Och så en annan sak. Nu komma reservanterna, fem till antalet, och säga icke allenast, att bolaget skall öka aktiekapitalet med 100,000 kronor, utan äfven att det icke skall tillåtas bolaget att åtnjuta räntan å de kongl. teatrarnes reservfond. Der har bolaget ytterligare ett skäl att icke vilja taga emot erbjudandet, utan det kan afsäga sig detsamma, när den uppgörelse, som redan är träffad, icke skall stå qvar. Hvad blir då följden? Jo, enligt mitt förmenande kan den icke blifva annat än att köpet af svenska teatern och försäljningen af den dramatiska väl komma till stånd, men sedan står man der: något bolag har man icke. Teaterverksamheten får styras och bedrivas på statens bekostnad; och så har man öfverenskomsten endast såsom en förespegling.

Det synes äfven förefinnas åtskilliga besynnerligheter med afseende på försäljningen af den dramatiska teatern. Herrarne minnas mycket väl, att förlidet år framlades en proposition, att denna teater skulle säljas till ett pris af 250,000 kronor eller till samma pris som fem år förut; och så ett, tu, tre kommer det ena anbudet efter det andra, och man fick så 110,000 kronors högre anbud. Nu kommer man och säger, att man vill sälja teatern för de 360,000 kronor, som bjödos i fjol, men att den agent, som ingifvit detta anbud i år, skulle ha provision på köpesumman. Men först sedan utskottet har afgifvit sitt utlåtande öfver Kongl. Maj:ts proposition, ser man i tidningarne, att högre anbud ha inkommit. Jag undrar då, om icke detta förslag är något lättvindigt framkommet, och om det ej behöfver ligga till sig ännu någon tid, på det att man må få en reelare och bättre utredning, innan ett nytt förslag framlägges. Skall man sälja en statens egendom — den må nu utgöras af en teaterbyggnad eller något annat — bör man väl söka infordra så höga anbud som möjligt och ej under hand sälja den till hvilket pris som helst, som man möjligen anser sig kunna få för densamma.

Så väl af hvad jag nu anfört som af min reservation torde framgå, att jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Hasselbol förklarade sig instämma med herr *Sjö*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet greve *Wachtmeister*: Herr talman! Mina herrar! Då Riksdagen år 1889 lem-

nade sitt bifall till det då framlagda förslaget om uppförande af en ny byggnad för operan, föreskref Riksdagen, att teaterverksamheten under inga som helst omständigheter finge bedrivas för statens räkning, äfvensom att statsverket för denna verksamhet icke finge betungas med någon utgift utöfver det ordinarie teateranslaget. För utgående af detta anslag för tiden äfven efter nya operahusets fullbordande uppställde Riksdagen såsom uttryckligt vilkor, att teaterverksamheten så anordnades, att för teatrarne förbindelser funnes en från statsverket fullständigt skild ansvarighet under den form härför, som af Riksdagen godkändes. Jag tror icke, att det billigtvis bör kunna sägas annat, än att dessa Riksdagens föreskrifter äro iakttagna i det nu föreliggande kongl. förslaget.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarne
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Hvad först beträffar vilkoret, att staten för teaterverksamheten icke finge betungas med några utgifter utöfver det ordinarie operanslaget, är i det föreliggande förslaget icke något bidrag från statens sida påräknadt för denna verksamhet utom detta ordinarie operanslag. Utskottet anmärker visserligen, »att, då Riksdagen år 1889 vid medgifvandet, att de kongl. teatrarne egendom finge upplåtas till begagnande af enskild person eller konsortium, fäst det vilkor, att statsverket derigenom icke skulle betungas med några kostnader utöfver det för kongl. operan afsedda anslag å 60,000 kronor, kan ifrågasättas, huruvida icke härmed afsetts, att statsverket icke skulle drabbas af de med teaterbyggnadernas underhåll förenade utgifter». Utskottet har därför ansett, att § 2 i förslaget till kontrakt med det blifvande teaterbolaget borde erhålla en i öfverensstämmelse med nämnda mening affattad lydelse.

Utän att nu, och innan det blifvande bolaget blifvit konstitueradt, kunna med bestämdhet yttra mig, huruvida en uppgörelse med detta bolag må kunna träffas, i syfte att bolaget äfven åtager sig det yttre underhållet af teaterhusen, ber jag att få fästa uppmärksamheten uppå att kostnaden för detta yttre underhåll väl icke gerna kan anses vara en utgift för teaterverksamheten, äfvensom att det alltid ansetts vara ett åliggande för kronan att bekosta det yttre underhållet af sina byggnader. Så mycket mera torde detta anses böra gälla i detta fall, då kronan så att säga fått det nya operahuset till skänks.

Vilkoren, att teaterverksamheten icke får drivas för statens räkning, och att det för teatrarne förbindelser bör finnas en från statsverket fullständigt skild ansvarighet, äro åter uppfyllda derigenom, att teaterverksamheten skulle komma att öfvertagas af ett aktiebolag, som skulle ega att disponera teatrarne tillgångar, men som å andra sidan också skulle ansvara för alla deras utgifter och förbindelser, utan att statsverket skulle riskera att få ansvara för dessa. Men fastän statsverket sålunda skulle vara fullständigt fredadt för all sammanblandning med teatrarne affärer, skulle icke desto mindre det allmänna få sig tillerkänt ett stort och öfvervägande inflytande på teaterverksamhetens ledning, nemligen genom

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

den organisation, som skulle gifvas åt bolaget. Bolagsstyrelsens sammansättning skulle nemligen vara sådan, att af de fem ledamöter, af hvilka styrelsen skulle bestå, Kongl. Maj:t skulle ega att utse tre, vare sig inom eller utom bolaget; och af dessa tre skulle en vara ordförande och en verkställande direktör och teatrarnes chef, med hela den konstnärliga och finansiella ledningen af teaterverksamheten sig anförtrodd. Det bör erkännas att, åtminstone hvad teaterverksamhetens ledning beträffar, uppgörelsen mellan kronan och bolaget skulle kunna sägas utgöra eu societetas leonina, så till vida att ena parten — här kronan — får lejonparten af inflytandet.

Nu skulle det ju kunna tänkas, att bolaget komme att taga skadan igen, då det gälde att disponera vinsten af teaterverksamheten. Med den saken förhåller det sig så, att bolaget under inga händelser kan få rätt till större årlig utdelning på sitt insatta aktiekapital än 5 procent.

Denna utdelning kan ej anses vara för stor. Det lär nemligen ej kunna anses obilligt, att personer, som insätta penningar i ett företag af denna beskaffenhet, ega att på dessa penningar beräkna utom ränta efter vanlig räntefot äfven någon riskpremie. Ty om ock de anordningar, som komma att vidtagas, enligt hvad jag hoppas och tror, skola leda dertill, att teaterverksamheten bär sig, torde det ändock icke i och för sig och ur ekonomisk synpunkt betraktadt kunna anses lockande att placera penningar i ett företag med en i ekonomiskt afseende så tragisk förhistoria som de kongl. teatrarnes. Man bör för öfrigt betänka, huru svårberäkneligt det ekonomiska resultatet af ett spelår är. Man sätter till exempel upp en stor opera och nedlägger betydliga kostnader på dekorationer och kostymer — dessa kostnader äro ju i våra dagar icke små — och så visar det sig, att operan ej faller allmänheten i smaken. Den går kanske blott ett par, tre gånger och måste sedan nedläggas. Och detta kan vara nog för att gifva en annan vändning än den beräknade åt hela spelårets finansiella resultat.

Då nu Riksdagen uttalat sin allvarliga önskan, att teaterverksamheten måtte ordnas på sådant sätt, att trygghet finnes för dess framtida bestånd, men att derjemte staten bevaras för all risk, så böra herrarne utan tvifvel inse, att man på beskaffenheten af den garanti, som skulle anskaffas för teatrarnes förbindelser, icke får ställa sådana fordringar, att de bli omöjliga att realisera. Man bör med ett ord ej fordra, att de personer, som skola åtaga sig denna garanti, skola göra det endast af offervillighet. Skulle man också lyckas att samla i hop några personer, som af intresse för den sceniska konsten åtaga sig att, utan några rättigheter, endast svara för den brist, som kunde uppstå på teatrarnes verksamhet — hvilket jag för öfrigt tror vara omöjligt — skulle det ju ej innebära någon trygghet för framtiden. Utan tvifvel är det nödvändigt att ställa så till, att dessa garantier finge något inflytande på teaterverksam-

heten och att de åtminstone hade någon utsigt att få ränta på sina penningar. Detta skulle ske enligt Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

Utaf en vid betänkandet fogad reservation finner jag, att fem af utskottets ledamöter från denna kammare anse, att bolaget icke borde få åtnjuta räntan på de kongl. teatrarnes reservfond. Förmenas detta bolaget, komme dess ställning att väsentligt försämrans. Herrarne finna, att teaterkomitén beräknat, att på teaterverksamheten — sådan den enligt såväl Kongl. Maj:ts som komiténs förslag skulle ordnas — skulle uppstå en årlig vinst af 39,100 kronor. Från detta belopp bör först afdragas en summa af 8,000 kronor, hvilken summa motsvarar räntan på den del af reservfonden, som från början skulle användas för förvärfvande af svenska teatern. Vidare skulle afgå återstoden af räntan på denna fond, 12,000 kronor, hvarigenom den beräknade behållningen minskas till 19,100 kronor. Härifrån skulle ytterligare afgå 3,000 kronor, som enligt aktiebolagslagen skola afsättas till bolagets reservfond. Återstår sålunda ett belopp af 16,100 kronor att användas till ränta åt aktieegarne samt till afsättning till bolagets dispositionsfond och till teatrarnes reservfond. Och det är utan tvifvel ett för litet belopp, då det gäller en verksamhet med i ekonomiskt afseende så svårberäkneligt resultat som teaterverksamheten.

Visserligen kan man säga att, om bolaget icke får uppbära räntan på reservfonden, denna kommer att öka reservfondens kapitaltillgång, hvarigenom den i alla fall kommer teaterverksamheten till godo, men härvid är att märka, att enligt det uppgjorda förslaget till kontrakt med bolaget detta icke får anlita reservfonden, förrän minst två tredjedelar af bolagets aktiekapital minus 5,000 kronor, det vill säga 195,000 kronor, gått förlorade, i hvilket fall ju bolaget börjar befinna sig i ekonomiskt trångmål. Jag tror, att det måste anses lämpligare och mer befordrande för en lugn och jemn fortgång af teaterverksamheten, om man söker ställa så till, att man i möjligaste mån förebygger, att bolaget råkar i ekonomiskt trångmål. Det synes därför önskvärdt, att man ordnar saken så, att bolaget utan för stora bekymmer skall kunna klarera den första tioårsperioden. Visar det sig sedan, att allt går bra, finnes det ju efter denna periods utgång tillfälle att underkasta bolagets oktroj en revision.

Jag måste säga att, i fall Riksdagen nu skulle underkänna grunderna för det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, de kongl. teatrarnes framtid synes mig ganska mörk. Hvad först beträffar dramatiska teatern, torde ett sådant beslut lätt kunna leda till den nationella talscenens upplösning. Herrarne känna mycket väl, att den dramatiska teaterns nuvarande byggnad är utdömd ur eldfarlighetssynpunkt, och att den rätteligen för länge sedan borde varit stängd. Och att mot samtliga myndigheters afstyrkande tillstyrka,

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.*

(Forts.)

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

att teatern ännu någon tid måtte få begagnas för teaterverksamhet, skulle för den föredragande departementschefen innebära ett ansvar, som kunde bli tungt nog.

Hvad åter operaverksamheten beträffar, förmodar jag att, om Riksdagen, emot hvad jag hoppas och tror, ej bifaller det föreliggande förslaget, Kongl. Maj:t kommer att göra framställning derom, att enskilde måtte ännu någon tid få disponera teaterns fasta och lösa egendom för ett provisoriskt ordnande af teaterns verksamhet; men det fordras ingen profetisk förmåga för att förutsäga, att man då ganska snart kommer till den punkt, att brist föreligger. Och då måste man antingen gå till Riksdagen för att, i strid mot hvad Riksdagen uttryckligen förbehållit sig, göra hemställan om bristens fyllande, eller ock måste teaterverksamheten upphöra, i hvilket fall, som kammaren vet, Stockholms stad eger att återbekomma det belopp af 600,000 kronor, med hvilket staden bidragit till operahuset, äfvensom att öfvertaga teatrarnes reservfond, 500,000 kronor, som då skulle användas till något kulturändamål.

Herr Sjö har anmärkt, att Svenska teaterns byggnad skulle vara så dålig. Jag tror icke, att det är så farligt med den saken. Byggnaden är undersökt af sakkunnige personer, som upplyst, att den genom vidtagande af lämpliga anordningar kan förändras så, att den väl lämpar sig till dramatisk teater. Kostnaderna härför beräknas uppgå till 75,000 kronor. Jag betviflar, att det skulle finnas tillfälle att, som den ärade talaren uppgaf, på byggnaden nedlägga 500,000 kronor — jag vet icke på hvilken sakkunnigs auktoritet den utsagan är grundad.

Naturligtvis vore det bäst att få en alldeles ny byggnad åt dramatiska teatern — det kan ingen betvifla. Teaterkomitén har också tagit denna fråga under öfvervägande och då kommit till det resultat, att om, som komitén förutsatt, men hvilket ju ej är alldeles säkert, Stockholms stad lemnade tomt gratis, det skulle erfordras ett belopp af 600,000 kronor utöfver köpeskillingen för dramatiska teatern för att anskaffa en ny teater. Detta har teaterkomitén ansett vara ogörligt. Visserligen har man framkastat ett projekt om bildande af ett byggnadskonsortium, som skulle bekosta byggnaden och sedan få kostnaderna förräntade och amorterade genom den dramatiska scenens verksamhet. Ja, det går nog an att framkasta projekt, men att sedan föra dem ut i verkligheten hafver sig nog icke alltid så lätt. Det är väl icke så alldeles gifvet, att den dramatiska scenens verksamhet komme att bära sig så bra, att den exempelvis, såsom föreslagits, kan afstå 10 procent på den del af byggnadskostnaden, som ej betäckes af köpeskillingen för den nuvarande dramatiska teatern, till ränta och amortering och dessutom ha något att lefva på.

Huru det än må förhålla sig härmed, synes det emellertid ej vara skäl att, som man säger, gapa öfver för mycket på en gång. Herrarne veta ju, huru mycket arbete som fordrats och huru många

svårigheter man haft att öfvervinna för att komma så långt, att man fått ett tidsenligt operahus och kunnat träffa sådana anordningar att, enligt hvad jag tror och hoppas, teaterverksamheten kommer att bära sig, och staten att befrias från all risk. Det synes mig därför ej vara skäl att nu inlåta sig på ett vidtutseende företag för anskaffande af en ny byggnad åt den dramatiska scenen, då den nuvarande svenska teatern gauska väl kan användas för ändamålet.

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teaternes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

Herr Sjö befarade att, då utskottet som vilkor för tillstyrkande af förslaget fordrat, att bolagets aktiekapital skulle höjas från 200,000 kronor till 300,000 kronor, alltsammans skulle kunna falla härpå, då ingen visshet finnes för att detta återstående belopp skulle kunna anskaffas. Jag ber att i detta hänseende få alldeles lugna herr Sjös farhågor, då jag kan upplysa, att det ej är något tvifvel om att dessa 100,000 kronor kunna anskaffas.

Herr Sjö var vidare icke nöjd med det sätt, hvarpå man infordrat anbudet på dramatiska teatern. Jag ber då att få upplysa honom om att den spekulant, som i fjor anmälde sig och bjöd 360,000 kronor, sedermera dragit sig tillbaka, äfvensom att man under hand sökt få anbud till tillfredsställande belopp, men ej lyckats. Man vände sig då till en agentur, genom hvilken sedan anbud ingifvits; och jag kan upplysa, att det nu finnes ett anbud på 365,000 kronor, hvilket utan tvifvel är högt betaldt för denna tomt och icke torde komma att öfverbjudas.

Herr von Friesen: Jag tror, i likhet med herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet, att, om Riksdagen vill fasthålla vid hvad den förut i denna fråga beslutit, det är nödvändigt att nu söka komma till uppgörelse i frågan på de grunder, som finnas angifna i den kongl. propositionen. Ty att nu lemna teaterverksamheten att gå, så att säga, vind för våg, utan att nu efter öfvergångstidens slut ordna den mera definitivt, det stämmer icke öfverens med Riksdagens år 1889 fattade beslut. Det beslutet innehöll, bland annat, att, sedan den nya teaterbyggnaden blifvit färdig — då teaterbyggnadskonsortiets befattning med teaterverksamheten jemväl upphört — teaterverksamheten skulle fortsättas under en form, som vore tillräckligt betryggande för att verksamheten komme att drivas under en ansvarighet, skild från statsverket, samt att, på det Riksdagen måtte kunna öfvertyga sig om att denna form vore tillräckligt betryggande, Riksdagen skulle höras öfver den samma. Att således nu helt enkelt afslå den kongl. propositionen vore, enligt min tanke, att frångå det beslut som fattades år 1889.

Men jag anser, att det beslut, som år 1889 fattades, bör af Riksdagen vidhållas. Hade jag den gången varit med i Riksdagen, skulle jag visserligen icke hafva varit med om ett sådant beslut, som då kom till stånd, särskildt med hänsyn till det obligationslån, som ingick i planen för operabyggnadens åstadkommande; men det

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

kan ju i alla fall ej nekas, att det då fattade beslutet ledt till en möjlighet att lösa frågan. Och då den möjligheten nu föreligger, och jag naturligtvis nu ej kan göra något åt obligationslånet, som för länge sedan är ett fullbordadt faktum, måste jag ställa mig på den ståndpunkten att i hufvudsak acceptera hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Emellertid finnes det en punkt, der jag och några medreservanter från denna kammare äro skiljaktiga från Kongl. Maj:ts förslag, och det är rörande reservfonden. Vi anse nemligen, att, äfven beträffande reservfonden, 1889 års riksdagsbeslut bör upprätthållas.

Herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet framhöll mycket riktigt — och jag hörde honom ej göra något undantag — att detta 1889 års beslut skulle genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition i alla delar komma till verkställighet. Detta torde också vara fallet med afseende å andra punkter, men icke med afseende å reservfonden. Om reservfonden yttrades nemligen i den skrifvelse från några framstående män i hufvudstaden, som gaf uppslag till frågans lösning på det sätt, som nu tillämpats, att »till denna fond skulle ingå dels nyssnämnda 500,000 kronor, dels hvad af vinsten i öfrigt å premielånet ej behöfdes för byggnadsarbetet samt inredningen och nyanskaffningen tagas i anspråk, och dels, efter teaterverksamhetens början, möjligen dervid uppkommande öfverskott»; och det lades mycket stor vikt då på reservfonden, såsom ock framgick af samma framstående mäns skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Innan jag redogör för den betydelse, man då ansåg reservfonden ha, skall jag emellertid säga något om det ändamål, fonden borde ha enligt samme mäns åsigt: »Fonden är afsedd att med ej blott deraf fallande ränta, utan äfven kapitalbelopp, om deraf gjordes behof, betäcka brist, der sådan tillfälligtvis skulle vid teaterverksamheten uppstå, hvarefter, vid bättre tider och inträffande öfverskott, fonden skulle af recettinkomster återfå hvad den sålunda förskjutit.» Såväl räntan som fonden sjelf skulle således endast användas för att betäcka brist, som kunde uppstå vid teaterverksamhetens bedrifvande. Så yttra dessa framstående män vidare med afseende å fondens betydelse, då de vilja ådagalägga, att det sätt, de tänkt sig för sakens ordnande, vore fullt betryggande: »I dessa årsbidrag, i åstadkommandet af en ny, ändamålsenlig teater och i tillvaron af en reservfond af ofvan angifna beskaffenhet, våga vi hoppas, att Eders Kongl. Maj:t, Riksdagen och Stockholms stadsfullmäktige skola finna den säkerhet för framtiden i ifrågavarande hänseende, som tillförene saknats, och en visshet derom, att ej vidare anspråk, än de i denna plan upptagna, skola blifva behöfliga eller kunna framställas.»

De lade således uttryckligen vikt derpå, att reservfondens bildande på det sätt, de föreslagit, och dess användande på det sätt, de tillstyrkt, var en af de nödvändiga garantierna för att teaterverksamheten skulle kunna bedrifvas på ett konsten fullt värdigt

sätt, utan anlåtande af andra bidrag från Riksdagen än det ordinarie anslaget på 60,000 kronor.

Nu skulle, enligt den kongl. propositionen, räntan på reservfonden få användas äfven för att uppbringa aktieegarnes viinst till fem procent på aktiekapitalet, och om något år räntan ej behöfdes för det ändamålet, skulle två tredjedelar deraf gå till en dispositionsfond, hvilken skulle ha till uppgift, bland annat, att, om ett annat år fem procents ränta ej kunde af inkomsterna erhållas, lemna sådant tillskott, att aktieegarne finge den ränta, de önskat sig.

Detta är, så vidt jag kan finna, ett användande af reservfondens medel, som ursprungligen icke varit afsedt. Och då jag anser, att det icke kan vara skäl för Riksdagen att nu ändra sin ställning till denna fråga, enär man möjligen derigenom kunde komma in på förändringar äfven i andra afseenden, har jag i utskottet yrkat och yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan med den ändring, att sista stycket deraf måtte få följande lydelse:

»att nämnda bolag må ega att för berörda ändamål uppbära, utom Haus Maj:ts Konungens bidrag, det ordinarie statsanslaget till kongl. operan och teaterfastigheternas afkomst.»

Den sista raden i utskottets hemställan skulle således utgå.

Häruti instämde herrar *Pehrson* i Törneryd, *Larsson* i Mörtlösa, *Nylander* och *Ersson* i Vestlandaholm.

Herr Kihlberg: Herr talman! Mina herrar! Det synes mig — och jag är nog icke ensam om den meningen — att det här föreliggande förslaget till teaterfrågans lösning ej är synnerligen lyckligt, vare sig man ser frågan ur rent ekonomisk synpunkt eller tager hänsyn till teaterverksamhetens befrämjande.

Innebörden af det nu föreliggande förslaget är i realiteten densamma som af det förslag, som framlades för Riksdagen i fjor. Jag uttalade då mina betänkligheter mot förslaget, och jag tror också, att denna kammare i hufvudsak delade dessa.

Ser jag nu först på den ekonomiska sidan af saken, så är det en affär, en hus- och tomtaffär. Staten vill byta bort den fastighet den eger, hvilken är belägen i en af de mest centrala delarne af Stockholms stad. Denna tomt har ett bland de högsta värden, som förekomma å tomterna här i Stockholm. Nu är fråga om att byta bort denna tomt till ett pris, efter hvad jag hört, af 28 kronor per kvadratfot, men nu är det allmänt bekant, att tomter i närheten blifvit försålda till ett pris af 50 kronor per kvadratfot. När så är förhållandet, kan man nära nog med visshet säga, att ännu har icke för denna egendom bjudits en sådan summa, som man kan anse vara fullt tillfredsställande. Vi ha erfarenhet af denna sak också ifrån förra året, emedan, då denna bytesfråga behandlades inom statsutskottet, förelåg först ett förslag om att denna egendom skulle bortbytas, och den representerade då ett värde af 250,000 kronor,

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

men en och en half månad derefter steg detta värde med 110,000 kronor till 360,000 kronor. Nu står visserligen detta värde kvar, men jag är nästan viss, att, om denna tomt fullt affärsmässigt utbjödes, så att det blefve täflan mellan spekulanter — och många finnas nog, som skulle vilja ha en så välbelägen tomt — skulle detta värde kunna ännu ganska väsentligt höjas.

Går jag sedan till hvad staten skulle erhålla i ersättning för att den öfverlemnar denna egendom, så skulle det bli den s. k. svenska teatern. Tomtvärdet å svenska teatern beräknades för ett par år sedan till 150,000 kronor. I här föreliggande beräkningar säger man, att tomten nu skulle ha ett värde af 300,000 kronor.

Der ser man, att det är en ganska hastig tillökning i värdet, när fråga är om den egendom, som staten skall tillbyta sig, men någon tillökning i värdet för den egendom, som staten skall byta bort, har under det sista året icke försports.

Nu säger man emellertid, att det föreslagna värdet, 500,000 kronor, icke skulle vara för högt, därför att man här får en byggnad, som är synnerligt lämplig och ändamålsenlig för teaterverksamhet. Ja, äfven ifrån denna synpunkt är det som jag anser, att denna affär icke är förmånlig. De sakkunnige hafva gjort en besigtning af detta hus, och besigtning sinstrumentet är bifogadt komiténs betänkande. Läser man detta rätt, skall man finna, att dessa hafva sagt, att all inredning i detta hus måste göras om, för att det skall kunna användas till teater, och endast stommen kan anses vara af hjälplig beskaffenhet. Om grunden talas icke der ett ord, men det veta vi likväl, att grunden till detta hus är synnerligen dålig, enär den ligger delvis på pålar och delvis icke på pålar. Väggarne ha också remnor, det kan hvar och en se, som vill besöka detta hus. Således är stommen icke synnerligen värdefull.

Hvad är det då, som skulle betinga det högre värdet för teatern? Det skulle väl då vara, därför att läget är så förträffligt för teatern. Men om icke detta läge passar med hänsyn till teaterverksamheten, utan att mau slutligen kommer derhän, att man måste försälja denna tomt för att derå uppföra ett boningshus, då har det nuvarande huset intet värde, och då återstår icke något annat värde för staten än tomtvärdet.

Nu säger man, att i detta hus lämpligen kan ställas i ordning en dramatisk scen för en kostnad af 75,000 kronor. Ja, det finnes inga detaljberäkningar rörande detta förslag, endast ett allmänt uttalande derom, att man med de mest måttliga anspråk skulle kunna försätta denna teater i sådant skick, att den skulle kunna användas för en dramatisk talscen, och detta för en kostnad af 75,000 kronor.

Jag tror dock för min del icke, att man får hängifva sig åt den förhoppningen, att försättandet af denna teater i fullt tidsenligt skick skulle stanna vid denna summa. Endast den enkla förändring, som vidtogs med denna teater, när den inrättades till lyrisk scen, kostade 80,000 kronor. När således hela denna teater

skall inredas ifrån grunden, kan man med säkerhet förutsäga, att dessa 75,000 kronor icke räcka.

Men huru långt kommer man, om man skulle anordna en dramatisk talscen, der dramatisk konst skulle utöfvas under statens skydd uti en teater, som har ett så afsides läge. Den är så illa belägen, att den säkerligen icke drar publiken, och recettinkomsterna komma därför sannolikt icke att visa det resultat, man här beräknat.

Snart nog komme då denna verksamhet att drifvas med förlust, och hvad blir då följden? Nu säger man visserligen här, att Riksdagen i alla fall är ifrån risken att här behöfva ingripa för att betala förlusten, emedan det är ett bolag, som åtagit sig risken för en tid af tio år. Ja, det är godt och väl, och deri ligger den stora lockelsen för Riksdagen att i år antaga det föreliggande förslaget, och jag tror också, att det kommer att drifvas igenom i Riksdagen. Men hvad kommer att inträffa derefter, sedan detta bolags verksamhet är slut, och teaterverksamheten visat så dåliga resultat, att det omöjligen låter sig göra att på denna plats med vinst fortsätta med denna verksamhet, utan man tvärtom gör förlust oupphörligt? Jo, då kommer frågan åter till Riksdagen, och då krävas nya uppoffringar och nya anslag antingen för att betäcka de årliga förluster, som vid denna rörelse uppkommit, eller för vidtagande af andra kostsamma anordningar för att på annan plats med lämpligare läge få en dramatisk talscen till stånd.

Det synes mig därför, när förhållandena äro sådana, att man från många håll anser olämpligt att förlägga teaterverksamheten till denna plats, att det hade varit bättre, att man i stället för att inlåta sig på köpet af denna teater hade företagit underhandlingar såsom förut, då fråga var om att taga denna teater i anspråk för en lyrisk scen, angående dess förhyrande. Man hade då under tiden satts i tillfälle att se, huruvida dessa betänkligheter, som nu uttalats af mig och som äfven andra tro sig hafva anledning hysa mot det föreliggande förslaget, ega någon innebörd. Man hade då icke nedlagt så stora kostnader, som man här står i begrepp att göra.

Det är dessa betänkligheter, jag velat uttala i år liksom i fjor mot det föreliggande förslaget. Jag vet, att detta nog icke kommer att beaktas. Lockelsen ligger i tillvaron af detta bolag, som skall ifrån Riksdagen aflyfta denna obehagliga fråga, och i utsigten att under en tioårsperiod åtminstone slippa ifrån alla vidare kostnader ifrån statens sida, och denna lockelse är säkerligen så stor och utöfvar en så stark påtryckning på Riksdagen, att frågan i år går igenom; det är min tro. Jag vill icke göra något yrkande på afslag, enär jag anser, att detta icke vinner gehör, utan jag har endast velat uttala mina betänkligheter.

Med herr Kihlberg förenade sig herrar *Mallmin* och *Andersson* i *Petersborg*.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

Herr friherre Bonde: Herr grefve och talman, mina herrar! Det välvilliga sätt, på hvilket statsutskottet behandlat den föreliggande kongl. propositionen, inger en hvar godt hopp, att denna fråga nu skall kunna bringas till ett lyckligt slut, i synnerhet efter den siste ärade talarens yttrande, hvilken, ehuru reservant, ej gjorde något yrkande, utan till och med sade sig veta, att frågan denna gång skulle gå igenom. Vi kunna således hoppas, att denna fråga, som redan stått på dagordningen i decennier, ändtligen skall erhålla en lösning, som leder till ett godt resultat.

Den förste ärade talaren yrkade likväl rent afslag och hade flera anmärkningar att framställa emot förslaget samt framhöll, att frågan ej vore tillräckligt utredd. Han förklarade den fastighet, som skulle inköpas, vara olämplig för det afsedda ändamålet, och den föreslagna köpeskillingen för densamma väl hög, dels också ansåg han, att det pris, som vid försäljning beräknats skola erhållas för den dramatiska teatern, vore för lågt.

Jag ber att få upplysa den ärade talaren, att denna fråga, i motsats till hvad han påstod, fått en grundlig utredning. I fjor kunde man möjligen förebära bristande utredning, och var nog äfven detta det hufvudsakliga skälet för afslag då å Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Sedan dess har emellertid Kongl. Maj:t tillsatt en särskild komité, som under några månader varit i träget arbete; och jag kan försäkra, såsom sjelf varande ledamot af densamma, att man inom komitén egnat frågan en så grundlig och allsidig behandling som möjligt samt anlitat sakkunniges biträde i alla delar, der sådant syntes behöfligt, särskildt i byggnadsfrågorna, d. v. s. vid bedömandet af dramatiska och svenska teaterns beskaffenhet. Denna komité har ej gått till arbetet med några förutfattade meningar, utan sökt opartiskt se saken från alla sidor och på sådant sätt kommit till det resultat, som föreligger i dess betänkande.

De sakkunnige, som undersökt den svenska teaterns byggnad, och hvilkas utlåtande kan läsas i komiténs betänkande, hafva kommit till den öfvertygelsen, att denna byggnad ingalunda är så dålig, som mången velat framhålla, utan tvärtom i ganska godt stånd. Jag vet icke, hvilka de sakkunnige äro, som herr Sjö vändt sig till och som förklarar, att det skulle behövas 500,000 kronor för att sätta svenska teatern i fullgodt skick. De sakkunnige, som komitén anlitat, hafva ansett, att det kunde gå för en betydligt mindre summa, nemligen 75,000 kronor. Dessa sakkunnige hafva äfven hållit före, att de anmärkningar, som möjligen kunna framställas mot svenska teaterns akustik, att den nemligen på vissa ställen skulle vara dålig, ej äro så farliga, och att dessa olägenheter jemförelsevis lätt skulle kunna afhjelpas genom att vidtaga mindre förändringar i salongens konstruktion. Olägenheten, att man på somliga platser icke hör tillräckligt bra hvad som sägs på scenen, beror på inredningen i salongen, som är sådan, att parkett skjuter långt in under första raden, hvarigenom bildas en s. k. påse eller fördjupning, som för-

tager ljudet. Borttager man denna påse medelst uppförande af en vägg, skulle akustiken komma att i hög grad förbättras, hvilket likaledes skulle blifva fallet, om man på samma sätt borttog å tredje raden befintliga fördjupningar och påsar. Således är jag öfvertygad, att de sakkunnige, som komitén anlitat, hafva rätt deri, att denna teater kan för ganska ringa kostnad göras synnerligen lämplig för det afsedda ändamålet.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Det har vidare framstälts den anmärkningen, att svenska teatern skulle vara illa belägen, att den till och med — såsom en talare yttrade — skulle hafva ett aflägsset läge. Ja, derom tror jag, att åsigterna kunna vara delade. Om den kan sägas hafva ett aflägsset läge, beror ju på hvarifrån man kommer; och det finnes ingen punkt i hela Stockholm, som icke är aflägsen för dem, som bo i motsatt ände af staden. Men om vi tänka på afståndet från de mera centrala delarne, t. ex. Helgeandsholmen, der det nya riksdags-huset kommer att ligga, till svenska teatern, så tror jag icke, att man kan säga, att det är så synnerligen stort; och från Grand hotel, som väl också kan betraktas såsom en centralpunkt, då ju de flesta resande bo derstädes, har man icke mer än på sin höjd ett par minuters väg för att komma till denna teater. Det kan jag ej kalla aflägsset. Hade samme talare åter sagt, att den icke låge vid någon öppen plats, skulle jag hafva gifvit honom rätt, och det hade varit önskligt, att den t. ex. legat vid Kungsträdgården eller å Helgeandsholmen. Men nu finnes icke på annat håll lämpligare byggnad för en teater, så vida man icke vill uppföra en helt och hållet ny teaterbyggnad, men jag tror icke, att Riksdagen är villig att lemna det för ändamålet behöfliga anslaget af öfver en half million kronor.

Nu kan emellertid det arrangement, som här är föreslaget, sättas i verket utan att kosta staten ett enda öre, nemligen endast genom att använda de tillgångar, som redan äro för handen eller framdeles komma att för ändamålet blifva disponibla. Kostnaderna för inköpet af svenska teatern äfvensom för dess förändring till dramatisk skådebana skola enligt det föreliggande förslaget bestridas i första hand af de medel, som inflyta genom dramatiska teaterns försäljning, och resten tagas ur de kongl. teatrarnes reservfond.

Hvad den ifrågasatta försäljningssumman för dramatiska teatern beträffar, har man påstått, att den skulle vara alldeles för låg i jemförelse med det tomtvärde, som nu är gällande här i Stockholm. Det är emellertid svårt att i dessa tider afgöra, hvad tomter äro värda, då priserna under de senaste åren varit i stigande. Men det får väl anses, att ett pris af nära 30 kronor per kvadratfot för en tomt af den beskaffenhet som dramatiska teaterns, är ganska högt, då man betänker, att denna tomt erbjuder en högst obetydlig fasad och för resten består af s. k. dött utrymme. Huru man tänker tillgodogöra sig denna tomt genom något byggnadsföretag, är svårt att veta, men då det finnes en person, som bjudit så högt pris som 30

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

kronor per qvadratfot, har han väl tänkt sig någon möjlighet. Emellertid är det alls icke sagdt, att regeringen ej skulle kunna få ännu högre anbud. Regeringen har genom en agentur, till hvilken herr statsrådet och chefen för finansdepartementet vändt sig, sökt erhålla så höga anbud som möjligt. Jag är öfvertygad, att regeringen, om den får högre anbud än det nu afgifna å 360,000 kronor, skall taga det allra högsta. Tomtvärdet för svenska teatern är måhända icke så högt, som nu är ifrågasatt att betalas för tomten i förening med byggnaden, ty det uppgår för närvarande kanske icke till 20 kronor per qvadratfot, men det finnes på tomten ett för ändamålet användbart hus, och denna omständighet måste man taga med i beräkningen. Jag tror ock, att, med nu stigande tomtvärden, det icke torde dröja så särdeles många år, förrän svenska teaterns tomt så skall hafva stigit i värde, att — i händelse den visat sig oanvändbar såsom dramatisk skådebana, eller Riksdagen möjligen i framtiden skulle ådagalägga sådan offervillighet, att den ansloge 1 å 1½ million för byggande af en ny dramatisk teater — den skulle kunna realiseras till samma pris, hvarför den nu kan inköpas, om ej till högre.

Det har framhållits af den siste ärade talaren såsom en lycklig lösning af frågan, att för ändamålet förhyra svenska teatern. Ja, men hvem skall i så fall hyra den? Männe svenska staten, som då tör hända finge betala 35 å 40 tusen kronor i hyra, men jag tror icke, att Riksdagen vill vara med om att ytterligare höja det nu utgående statsanslaget med ett så pass stort belopp — låt vara att man skulle kunna minska detta årsanslag med räntan å förenämnda reservfond. Men då komme man ju i alla händelser att frångå 1889 års riksdagsbeslut och använda räntan till ett ändamål, hvartill den icke är afsedd.

Jag tror nemligen icke, att det är möjligt att få ett bolag till stånd, som vill underkasta sig att betala en hyra af 30 å 40 tusen kronor för teatern, då, såsom herrarne veta, det redan nu är nått och jemnt att affärerna gå i hop; med en sådan ökning i kostnaderna är detta alldeles omöjligt.

Dessutom är det mycket tvifvelaktigt, om egarne af fastigheten äro villiga att hyra ut fastigheten. Och jag är alldeles säker på att egarne af svenska teatern icke längre vilja behålla fastigheten och hyra ut den, utan att, om svenska staten icke köper den för erbjudet pris, kommer den att säljas åt enskild person så fort som möjligt med antagligen andra planer än att låta staten disponera teatern. Nog kommer det att utöfvas teaterverksamhet, men huruvida denna blefve den dramatiska konsten värdig, lemna jag derhän.

Derför tror jag, att vill man hafva den dramatiska konsten skött, icke för statens räkning, men väl under statens kontroll, då är det bäst att för statens räkning inköpa nuvarande svenska teatern på sätt här är föreslaget, då det alternativ, som jag får tillstå från första början mest tilltalade mig, nemligen att hafva dramatisk och

lyrisk verksamhet på samma scen, visat sig omöjligt. Jag arbetade verkligen till en början i komitéen för denna plan och försökte räkna ut det så, att den skulle bli möjlig att realisera, men ju längre man räknade, desto omöjligare såg det ut.

Den viktigaste reservationen vid utskottets betänkande är den, som afgifvits af herrar von Friesen och P. Pehrson m. fl. och som afser användningen af räntan å de kongl. teatrarne reservfond. Såsom vi hörde, har nemligen en reservant, herr Kihlberg, för sin del icke ansett sig böra yrka afslag, och därför får man väl hoppas, att ett sådant yrkande icke har någon utsigt att vinna framgång. Men deremot är jag öfvertygad, att herr von Friesens reservation, med den tyngd, som hans ord alltid ha här i kammaren, kan göra intryck på ganska många, och jag ber därför att med några ord få bemöta densamma.

För det första fruktar jag på det allra högsta, att hela saken kan äfventyras, i fall Riksdagen fattar beslut i öfverensstämmelse med denna reservation. Ty såsom herrarne veta, har ett bolag preliminärt bildats och tecknat 200,000 kronor under vissa förutsättningar, nemligen bland annat att erhålla det lilla belopp af 12,000 kronor, som utgör årsräntan å förut nämnda reservfond. Tecknarne kunna icke anses bundna att stå kvar vid teckningen, om någon väsentlig punkt i kontraktet ändras. Derfor är det fara värdt, att de nuvarande tecknarne skulle dra sig tillbaka, om i följd af Riksdagens beslut denna minskning inträdde. Jag lemnar alldeles derhän, huruvida offervilligheten för den dramatiska konsten är så stor, att det möjligen kan finnas personer, som äro hågade att bilda ett nytt bolag, ty detta är dock ganska tvifvelaktigt. Jag ber att få framhålla, att herr von Friesens yttrande utgick ifrån ett slags principfasthet. Han påpekade, i likhet med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att man icke borde frångå 1889 års riksdagsbeslut, utan respektera detsamma, och der är uttryckligen sagdt, att denna reservfond, så till kapital som ränta, icke får användas till annat än täckande af möjligen uppkommande brist å teaterverksamheten. Men hvad menas väl med att brist uppstår? Icke är det väl för staten, som ju icke får drifva teaterverksamhet och därför icke behöfver använda reservfonden, utan bristen måtte väl vara för det bolag, som driver teaterverksamhet, och meningen med ifrågakvarande bestämmelse är, att denna ränta i första hand skall vara tillgänglig för att betäcka en sådan brist.

Sjelfva reservfonden kan icke röras af bolaget annat än under den uttryckliga förutsättning, att $\frac{2}{3}$ af aktiekapitalet gått förlorade och Kongl. Maj:t dertill lemnar sitt tillstånd. Men räntan å densamma hade man tänkt sig, att bolaget skulle få disponera hvarje år för betäckande af eventuel brist — något annat är ju ej heller här ifrågasatt. Behöfver den icke användas för detta ändamål, finnes den kvar i den så kallade dispositionsfonden. Uppkommer vinst, går, efter vissa i kontraktet närmare bestämda afdrag, $\frac{1}{3}$ deraf

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

åter till reservfonden och de två andra tredjedelarne läggas till dispositionsfonden. Men äfven det, som sålunda blir lagdt till dispositionsfonden, är en statens tillgång. Ty vid de tio årens slut tillfaller under vissa förutsättningar reservfonden en del af de medel, som då finnas i dispositionsfonden.

Det sadet, att dessa 12,000 kronor skulle användas för att bereda bolaget en vinst. Ja, bolaget har visserligen förbehållit sig, att, derest rörelsen går med vinst, få 5 procent på aktiekapitalet. Men huruvida man kan säga, att bolaget, som ju icke har möjlighet till någon annan vinst dervidlag, derigenom huggit för sig oskäligt mycket, lemnar jag derhän. Men *någon* utsigt att få ränta på sina pengar bör väl bolaget ändå ha. Och äfven om så skulle vara, att bolaget får denna ränta på sina pengar, kan man icke betrakta detta annat än såsom ränta på förlagskapital, hvilken ränta ju bör utgå, innan någon vinst beräknas. Kan icke räntan betalas å upplånade penningar eller förlag, då föreligger ju brist. Om jag t. ex. fått ett förlag eller lån på 300,000 kronor mot 5 procent, måste jag först och främst betala ränta derå, innan jag kan beräkna någon vinst. Och använder man dessa 12,000 kronor till att betala någon del af räntan å bolagets aktiekapital, så har man faktiskt endast använt den för att betäcka en uppkommen brist, men om någon bolaget derigenom beredd *vinst* kan man icke gerna tala. Det var just detta, som innefattades i 1889 års riksdagsbeslut.

Jag anser — i frågans nuvarande läge och med de goda förhoppningar, jag hyser om Andra Kammarens beredvillighet att nu bringa densamma till en lycklig lösning — icke skäl att bemöta andra anmärkningar, som i synnerhet af den förste talaren blifvit gjorda, utan får endast anbefalla saken i kammarens välbevågenhet, och uttrycka den förhoppningen, att Andra Kammaren måtte godkänna utskottets förslag, hvartill jag, herr grefve och talman, ber att få yrka bifall.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet hör till dem, som bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, torde det tillåtas mig att med några ord ange de skäl utom dem, som i utskottets betänkande framhållits, hvilka varit bestämmande för min ståndpunkt.

Herr Sjö har såsom reservant för sitt afslagsyrkande åberopat, att, då Riksdagen två gånger haft detta förslag under ompröfning och afslagit detsamma, den äfven nu borde afslå det i år framlagda förslaget.

Jag tror dock för min del, att det icke är något skäl för afslag, att Riksdagen två gånger förut afslagit frågan, ty ser man efter de skäl, som då lågo till grund för afslag, voro de verkligen icke af sådan beskaffenhet att man *nu* kan stödja ett afslagsyrkande på dem. 1892, då frågan första gången förelåg, säger statsutskottet i sin hemställan, hvilken gillades af båda kamrarne: »— — ehuru-

väl utskottet icke funnit den i sammanhang med det föreslagna inköpet af den s. k. svenska teatern ifrågasatta lånetransaktionen tilltalande — så, »då emellertid en ny tidsenlig teater för närvarande är för statsverkets räkning under uppförande, och först sedan denna blifvit fullbordad, beslut synes böra fattas, om ej vid sidan af den lyriska konsten äfven den dramatiska må kunna der idkas, anser utskottet tidpunkten nu icke vara lämplig» — —. Detta var 1892.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Vid fjorårets riksdag, då samma förslag förelåg, säger statsutskottet i en enda mening: »Vidkommande slutligen frågan, huruvida i den nya teaterbyggnaden bör idkas både lyrisk och dramatisk konst, anser utskottet ej erforderligt, att denna fråga upptages i sammanhang med det nu föreliggande ärendet, enär utskottet föreställer sig, att denna fråga lämpligen bör tagas i ompröfning först vid ordnandet af verksamheten inom den nya teaterbyggnaden.»

Detta var de hufvudsakliga skäl, som lågo till grund för afslag båda gångerna. Sedan dess har en uttömmande utredning rörande hela frågan försiggått, hvilken utredning blifvit utdelad både till kammarens och statsutskottets ledamöter.

Då är frågan, huruvida icke regeringen bort känna det som sin pligt att nu åter framlägga frågan, när denna fullständiga utredning går i den rigtning, att Riksdagen derpå har skälig anledning grunda sitt bifall till den föreslagna åtgärden.

Denna utredning ger nemligen vid handen — och det är orsaken, hvarför jag ställt mig på det kongl. förslaget sida — att statsverket under närmare tio år icke skulle behöfva betungas med några utgifter för teaterverksamheten.

Herr von Friesens reservation skiljer sig endast i det afseendet ifrån utskottets hemställan, att räntan enligt densamma skulle tillfalla reservfonden och icke, som utskottet föreslagit, aktiebolaget.

Herr Sjö påstår vidare, att man säljer dramatiska teatern till alltför billigt pris. Jag tror dock, att herr Sjö och de, som ställt sig på samma sida som han, hafva all anledning att vara nöjda med det pris, som nu ifrågasatts. Utskottet säger ju beträffande försäljningen af dramatiska teatern följande: »Utskottet föreställer sig dock, att, derest lämpliga åtgärder vidtoges för införskaffande af köpeanbud, en något högre köpesumma för fastigheten möjligen skulle kunna erhållas, på grund hvaraf utskottet, som velat ifrågasätta, huruvida icke försäljningen må ega rum utan erläggande af försäljningsprovision, ansett sig böra föreslå, att berörda belopp, 360,000 kronor, bestämmas såsom den lägsta behållna köpesumman, hvarför fastigheten må afyttras.» Här har ju icke sagts, att teatern ovilkorligen skall säljas för 360,000 kronor, utan att denna summa bör vara den *lägsta* behållna köpesumman för teatern. Vidare har ju nu statsrådet upplyst, att, sedan detta skrefs, ett högre köpeanbud tillkommit, och man får väl vänta, att Kongl. Maj:t och vederbörande departementschef se till, att det högsta möjliga köpeskillings-

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

belopp erhålles för teatern. För min enskilda del åtminstone har jag fullt förtroende för, att köpeanbud skola inkomma till det högsta belopp, som för teatern kan erhållas. Man måste emellertid tänka på, att, huru väl tomten än är belägen, man dock ej kan erhålla huru högt pris som helst för densamma.

Vidare säger man, att den svenska teatern är för högt betald. Detta strider ju emellertid alldeles mot det föregående. Man skall ju icke för den nya tomten betala mer än 500,000 kronor. Skilnaden i areal mellan de båda tomterna är emellertid icke obetydlig. Den tomt, som skall säljas, innehåller 13,000 kvadratfot, och för den skulle man erhålla 360,000 kronor; den, som skall köpas, innehåller åter 24,000 kvadratfot, och för den är ifrågasatt att betala endast 500,000 kronor. Ser man då efter, hvad priset per kvadratfot utgör, ställer sig ju den nya tomten betydligt billigare än den gamla. Affären i och för sig torde således icke vara så klandervärd, som vissa talare här uppgifvit, så att jag anser alldeles gifvet, att, om man tager denna ekonomiska sida af saken i behörigt betraktande, densamma icke skall visa sig så afskräckande.

Befinnes det vidare efter 10 år, att svenska teatern icke behöfves för att drifva teaterverksamheten för statens räkning, går det väl an att åter sälja egendomen. Huruvida detta då kommer att leda till förlust för staten, derom är icke godt att nu yttra sig, men tomten har väl alltid sitt värde kvar. Här är ju nu emellertid endast fråga om ett utbyte af fastigheter, nemligen om att sälja en och köpa en annan, och det tycker jag ej kau vara så betänkligt att bifalla.

Ser man till, hvad Riksdagens skrifvelse af år 1889 innehöll, så uttalas der, att Riksdagen önskade, att teaterverksamheten skulle fortgå, men att statsverket därför icke skulle betala mer än ordinarie anslaget. Då nu detta låter sig göra och det nya teaterhuset är fullbordadt och färdigt att öfverlemnas till staten, tycker jag, att det skulle vara märkvärdigt, om Riksdagen nu skulle säga nej till det föreliggande förslaget och derigenom så godt som omöjliggöra, att huset blir användt för det dermed afsedda ändamålet.

Skulle det under de närmaste 10 åren visa sig, att bolaget reder affären väl, så får det i alla fall ej mer än 5 procents ränta å kapitalet, och då det kontrakt, som nu föreligger, innehåller sådana bestämmelser, att staten i hvarje fall icke skulle behöfva tillskjuta något under de närmaste 10 åren, så vågar jag tro, att Andra Kammaren icke skall hysa några betänkligheter mot att antaga detta förslag, och jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Boström*.

Herr Andersson i Malmö: Jag undrar, om icke den talare, som först hade ordet i denna fråga, gjorde sig skyldig till ett stort

misstag. Han yttrade nemligen, att svenska teatern skulle vara så bristfällig och hafva så stora felaktigheter, att, om man skulle sätta den i brukbart skick, detta skulle kosta lika mycket som inköpet af densamma. Detta tror jag dock är att öfverdrifva allt för mycket, och det synes mig minst sagdt något egendomligt att komma med sådana påståenden, ty svenska teatern är dock jemförelsevis nybyggd, och att den fått ett så ruskigt utseende som den nu har både invändigt och utvändigt, det beror på, att den nästan alltid laborerat med dåliga affärer. Sjelfva teaterverksamheten har gått dåligt, och då har naturligtvis äfven huset kommit i förfall, då det icke kunnat ens nödtorftigt repareras. Jag har i likhet med den förste talaren besökt svenska teatern, och det i sällskap med en byggmästare, som väl i detta fall får anses vara lika styf »förståsigpåaren» som herr Sjö. Han yttrade, att huset väl företer remnor, så kallade sättsprickor, men att sådana kunna förekomma äfven i de mest solidt uppförda hus, och att man icke borde förundra sig öfver, att sådana förekomma här å svenska teatern, som icke reparerats på länge, men att huset därför kunde vara lika godt. Han menade vidare, att för att få huset i nöjaktigt skick icke skulle behövas så stora summor, åtminstone icke 500,000 kronor eller ens 100,000 kronor.

För min del får jag säga, att denna operation, som Kongl. Maj:t nu föreslagit, finner jag i ekonomiskt hänseende vara särdeles fördelaktig för staten, enär man derigenom kan få ett så högt pris som 360,000 kronor för den nuvarande dramatiska teatern, som, hur briljant dess läge än må vara, dock har en jemförelsevis kort fasad åt gatan. Likaså finner jag det fördelaktigt, att staten kan förvärfva den nuvarande svenska teatern, som har ett stort tomtområde och fasad åt två gator. Dertill kommer, att Riksdagen, om detta förslag bifalles, så att säga, köper undan en konkurrent till den dramatiska teatern, hvilket eljest icke blir förhållandet. Ty säkert är, att äfven om detta förslag afslås, kommer svenska teatern att fortfarande förblifva teater och att konkurrera med den dramatiska scenen.

Men icke endast från ekonomisk, utan äfven från estetisk synpunkt anser jag betänkligt, om Riksdagen skulle afslå denna framställning. Det kan väl hända, att föreställningarna ännu en tid kunna få fortgå på dramatiska teatern, men det kan blott vara en tidsfråga, när polisen skall göra med denna teater på samma sätt, som nu skett med södra teatern, det vill säga förbjuda representationers uppförande till följd af teaterns eldfarlighet. Om så skulle inträffa, måste naturligtvis teaterns stora och utmärkta artistpersonal skingras, enär den då icke skulle hafva något tak öfver hufvudet, och jag hemställer till dem af herrarne, som gästade denna teater, om det icke skulle vara en stor förlust, om dessa artister, som inlagt så stora förtjenster om den svenska sceniska konsten, skulle nödgas skingras. Jag tror, att detta skulle vara en mycket stor

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teaternes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

förlust för den dramatiska konsten, icke allenast för Stockholm, utan för landet i sin helhet.

En talare på uplandsbänken — jemväl medlem af statsutskottet — anförde såsom ett skäl för afslag, att den nuvarande svenska teatern har ett så afälgset läge. Jag kan icke förstå detta, ty enligt mitt förmenande är läget mycket centralt. Att publiken icke heller drager sig för att gå dit, visar sig deraf, att operaföreställningarna äro mycket talrikt besökta, och att der ofta äro goda eller fulla hus. Detta visar ju, att folk icke fäster sig vid att gå litet längre väg från operans gamla plats till Blasieholmen. Och när man redan nu har goda och ofta fulla hus, så är det klart, att besöken sedermera skola blifva allt mera och mera talrika, i samma mån som Stockholms befolkning tillväxer.

På grund af hvad jag sålunda anført, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Herr finansministern yttrade, att det skulle vara bedröfligt för vår dramatiska konstns framtid, om Riksdagen nu skulle underkänna grunderna för det föreliggande kongl. förslaget. Han strök i sitt yttrande särskildt under ordet *grunder* — jag vet icke, om detta var en tillfällighet. Dock må jag säga, att, om ett afslag skulle ske, jag icke tror, att Riksdagen dermed bör anses hafva uttalat sig mot sjelfva de grunder, på hvilka Kongl. Maj:ts förslag och statsutskottets utlåtande är bygd. Hufvudgrunden är ju den, att man sökt och funnit en form, hvarigenom staten befrias från det direkta ansvaret för teaterverksamheten i ekonomiskt afseende och detta flyttas öfver på en mellanstående institution, nemligen på det föreslagna bolaget. Detta skulle utöfva dels en konstnärlig och dels en industriel verksamhet och se både på konsten och affärerna, samt finge bära förlusten, om det ginge illa, hvaremot staten skulle vara fri med sitt en gång bestända tillskott.

Såsom förhållandena nu och sannolikt under en lång framtid komma att gestalta sig i Riksdagen, är det väl ej heller att antaga annat, än att det statsbidrag, som Riksdagen kan befinnas villig att lemna, måste utgå under någon dylik form. Det är väl icke att hoppas, att intresset för denna del af den allmänna kulturen kommer att så stegras hos Riksdagens majoritet, att den skulle kunna förmås att ikläda sig så synnerligen stora uppoffringar och framför allt icke någon större risk för teaterverksamhetens uppehållande.

Således kan jag från min synpunkt, såsom varm vän af den dramatiska konsten, icke se annat, än att Kongl. Maj:tt och utskottet här befinna sig på en riktig väg, men derifrån är det dock ett långt steg att utan vidare godkänna det förslag, som nu föreligger. Vi få komma i håg, att den teaterkomité, som arbetade i vintras, framlade sitt förslag den 21 mars, och den korta tid, som sedan dess förflutit, har väl för Riksdagens samtliga medlemmar och — jag vill tillägga det — äfven för pressen varit allt för upptagen,

för att någon verkligt genomgående och sakrik kritik af komiténs förslag skulle kunna framkomma. Jag tror därför, att det vore nyttigt för frågans verkliga utveckling, om man icke litade på att detta förslag med dess goda uppslag icke skulle kunna vidare förbättras. En och annan anmärkning, som i detta afseende framkommit i pressen, tror jag också tyder på, att vissa förbättringar bort ega rum. Jag syftar särskildt på en sak, som väl kan tyckas vara en obetydlighet, men som dock torde visa sig komma att blifva ganska betydelsefull för teaterverksamheten, nemligen gränserna mellan teaterchefens rättigheter och dem, som tillkomma bolagets styrelse. Efter bestämmelserna i det föreslagna kontraktet skulle nemligen styrelsen bestämma om allt ända in i de mest minutiösa detaljer.

Hufvudfelet med det förslag, som framlagts synes mig emellertid vara den olyckliga omständigheten, att det släpar med sig frågan om inköp af svenska teatern. Många af herrarne resonnera väl så, att, om vi blott nu taga det föreliggande förslaget, är Riksdagen fri från teaterfrågan under 10 år, och jag fruktar, att denna synpunkt kan komma att blifva bestämmande för en och annan vid den omröstning, som om en stund kommer att ega rum. Men jag hemställer till dem, som så resonnera, om det kan vara praktiskt, rent ekonomiskt sedt, från deras sida, att, när de göra denna affär, taga med ett sådant lik i lasten, som svenska teatern hittills alltid visat sig vara, och som jag antager att den såsom dramatisk talscen i Stockholm skulle fortfarande komma att visa sig.

De uträkningar, hvarpå detta förslag stödjer sig, äro gjorda af teaterkomitén och gå ut på, att det skulle vara opraktiskt att förena båda scenerna på en teater och att man därför bör för att icke fördröja saken gå till den teaterbyggnad, som nu kan vara färdig, och utskottet säger sjelft, att uppförande af en ny teater för detta ändamål icke synes kunna under nuvarande förhållanden ifrågasättas. Det är hela den utredning, som egnas åt denna fråga. Den svenska teatern har, såsom redan framhållits från flera håll, visat sig vara en olycksbringande institution för dem, som haft den att spela på, och det förefaller åtminstone de flesta teaterbesökande stockholmare naturligt, att så skall vara. Den ligger — man må säga hvad som helst — icke så centralt som önskligt vore. Jag tillåter mig att anföra ett yttrande af en numera afliden skådespelare, som äfven med anspelning på ett löftesbrott, som skulle hafva begåtts vid dess uppförande, yttrade: »Den är byggd på en lögn och ligger vid en bakgata.» Det är onekligt att detta är riktigt, åtminstone det sistnämnda, och det förhållandet tror jag skall hafva tillräcklig verkan för att det skall visa sig vara ett olyckligt försök att sammankoppla denna teater med teaterfrågans lösning.

Ser man så på prisen, som här hafva varit mycket på tal, hafva vi nu hört, att för dramatiska teatern kan man erhålla 365,000 kronor. För svenska teatern begäres af det konsortium, som nu eger densamma, 500,000 kronor men dertill kommer kostnaden för

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

de reparationer, som blifva nödiga för att sätta den åtminstone i ett drägligt skick, och denna beräknas till 75,000 kronor. Nu skall jag gerna instämma med den talare, som kritiserade den kolossala summa, som nämndes af en talare midt emot, nemligen 500,000 kronor i reparationskostnader, men med dessa 75,000 kronor lär man dock icke komma synnerligen långt, om man vill hafva en teater, der publiken kan känna sig hemmastadd, och der åtminstone de värsta akustiska missförhållandena skola blifva afhjelpa. Låt oss emellertid taga en billig summa och sätta den till 150,000 kronor. Vi komma då till en skillnad mellan å ena sidan försäljningssumman för dramatiska teatern och på den andra inköpssumman och reparationskostnaden för svenska teatern, hvilken skillnad uppgår till omkring 300,000 kronor. Denna summa är nu afsedd att lånas från reservfonden.

Se vi åter på det andra förslaget, som skulle afse att få en verklig, för en afsevärd framtid definitiv lösning af denna teaterfråga, nemligen om uppförande af en ny, tidsenlig, praktisk och väl belägen dramatisk teater, så är kostnaden härför af teaterkomitén beräknad till icke fullt 1,000,000 kronor. Således är det öfverskjutande belopp, som skulle behövas för denna frågas definitiva lösning, icke mer än 300,000 kronor, förutsatt dock att Stockholms stad skulle lemna den lilla tomt, som kan behövas för teatern. Då vill jag fråga herrarna, som resonnera som praktiska affärsmän endast, om det icke är sannolikt, att man på svenska teatern i tidens lopp skall komma att förlora mer än dessa 300,000 kronor, och om man icke anser, att det åtminstone är skäl att få en *utredning*, huruvida det icke finnes så pass mycket konstantintresse och kanske äfven intresse hos Stockholms kommun och på åtskilliga håll här i hufvudstaden för att få en verklig tillfredställande lösning på denna fråga. Till nästa Riksdag skulle då kunna komma ett nytt förslag, upptagande äfven alternativet om uppförande af en *ny* teater, så att denna teaterfråga kunde blifva pröfvad ordentligt och i hela sin vidd, hvilket icke nu är fallet.

Det har gjorts åtskilliga erinringar om att svenska teatern visst icke ligger så illa till, och Baron Bonde framhöll, att Grand Hôtel ligger nära intill. Jag förmodar dock, att den inhemska dramatiska konstens hägn icke skall hufvudsakligen byggas på de främlingar, som bo på Grand Hôtel, der för öfrigt helst utländingar taga in, utan det är väl den fasta befolkningen i Stockholm, som måste uppbära denna teater och då — jag upprepar hvad jag förut sagt — vidhåller jag, att den ligger illa till såsom dramatisk tal-scen. Såsom opera har den visat sig ega förmåga att draga folk, men det förstår hvar och en, att den musikaliska publik, som icke haft något annat ställe att gå till, har *måst* gå dit. Ett annat förhållande blir det med den publik, som skall besöka de dramatiska föreställningarna.

Om man ser saken ur denna synpunkt, är det för mig påtag-

ligt, att åtskilligt skulle vinnas med ett uppskof. Man skulle få frågan bättre utredd med afseende å möjligheten att få en verklig lösning af densamma, och man skulle slippa den svenska teatern, som hittills endast bragt ofärd. När den om några år skall försäljas, hvad tro herrarna då står kvar af dess värde? Jo, tomtens värde, ty om sjelfva byggnadens värde hafva vi redan nu hört ganska tviflande omdömen uttalas och efter några år lär värdet på denna teater icke vara större, utan det är högst antagligt, att staten skall förlora på den.

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teaternes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

Jag ber sålunda att få yrka afslag å föreliggande förslag.

Herr Waldenström: Herr talman! Jag skall icke inlåta mig på frågan om den dramatiska konstens betydelse, ej heller på frågan i hvad mån den nutida svenska dramatiska teatern motsvarat de anspråk, man kan hafva haft rättighet att ställa på ett utförande, som är konsten värdigt. Långt derifrån! Jag skall helt enkelt ställa mig på den ståndpunkt, att svenska staten måste hafva en dramatisk teater, och skall icke på något sätt försöka att kämpa emot hvad jag ändock ser måste ske. Nej, hvad jag här skall fästa mig vid är blott den frågan, huruvida *det närvarande* förslaget till en lösning kan anses vara tillfredsställande. Och jag skall redan på förhand uttala, att jag icke anser så vara förhållandet, och att jag därför slutligen kommer att yrka afslag på så väl den kongl. propositionen som statsutskottets hemställan.

Jag tror icke, att Riksdagens skrifvelse 1889 fordrar såsom någon konsekvens, att Riksdagen skall taga det nu framlagda förslaget. Konsekvensen kan fordra, att Riksdagen godkänner de grundprinciper, som ligga till grund för den kongl. propositionen, men alldeles icke att Riksdagen antager det förslag, som Kongl. Maj:t nödd och tvungen nu har framlagt. Jag säger »nödd och tvungen», ty det är säkert, att Kongl. Maj:t icke sjelf. är nöjd med förslaget. Teaterkomitén är icke heller nöjd dermed. Den säger i sitt utlåtande, om också icke direkt, så likväl med ganska tydliga ord, att den framlagt detta förslag nödd och tvungen. Komitén uttalar nemligen öppet, att det enda rigtiga är att bygga en ny kongl. teater på en för en sådan institution lämplig plats. Teaterkomitén gör också upp beräkningar, som gå ut på att visa, huru affären kommer att ställa sig, då man icke vidare skall kunna använda den nu till inköp föreslagna teatern, hvilket den beräknar skola inträffa om t. ex. 25 år. Den torde nog böra prutas ner rätt betydligt denna siffra; men jag antager för tillfället, att teatern skulle kunna användas i 25 år och sedan måste slopas. Komitén ställer, som sagdt, sina beräkningar derefter för att utröna, hvad statsverket kan för denna händelse anses vinna eller förlora, förlora genom att teatern slopas och vinna genom skilnaden i ränta på hvad som nu skulle behövas för att köpa denna teater och hvad som skulle behövas för att bygga en ny.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Friherre Bonde har försvarat förslaget. Det är hans rätt och pligt, efter som han varit en af de verksamaste ledamöterna i teaterkomitén, men äfven han erkände, att komitén nödd och tvungen framlagt sitt förslag. Han sade, att det fans ingenting annat att taga. Hade man sett någon möjlighet att åstadkomma en ny teater, så hade det naturligtvis varit det enda rigtiga och rationella. Att detta icke är alldeles omöjligt, är emellertid redan af andra framhållet, och jag tror icke heller jag, att det är så omöjligt, ty kostnaden ställer sig icke alldeles ööfvervinnelig. Tre hundra tusen å fyra hundra tusen kronor är hvad teaterkomitén har beräknat, och finns det icke så stort intresse för den sceniska dramatiska konsten, att den kan flyta öfver ett sådant grund, då vet jag icke, om det är skäl att hafva någon dramatisk teater alls.

Hvad som gör, att jag icke kan vara med om nu föreliggande förslag, det är, att jag anser att både huset och platsen, der det ligger, äro alldeles olämpliga. När stjernströmska teatern inköptes och ombildades till dramatisk teater, så hette det alldeles som nu, att den var så synnerligen lämplig och bra, men sedan man väl köpt den och kommit några år framåt, då först såg man, om man gjort bra eller illa. På samma sätt tror jag, att det kommer att gå nu. Hvad sjelfva huset beträffar, kan ingen menniska, som nalkas det, föreställa sig, att det skall vara en offentlig byggnad, än mindre att det skall vara en konstanstalt, och allra minst att det skall vara en konstanstalt, tillhörig staten. Sjelfva huset ser icke så ut. Der-till kommer, att platsen framför huset är ytterst trång och olämplig. För resten ligger det, såsom en talare nyss sade, till en stor del vid en bakgata.

Man har sagt, att läget är bra, ty det är icke så långt från Helgeandsholmen, som man hädanefter får betrakta såsom Stockholms medelpunkt, och icke heller långt från Grand Hôtel, der främlingarna bo. Derpå vill jag svara, att teatern väl icke är gjord för främlingar. Och för resten, är det fråga om *svenska* främlingar, så bor flertalet af dem på andra håll än Grand Hôtel, och är det fråga om *utländska* främlingar, så är det blott ett fåtal af dem, som förstå svenska, så att de kunna gå på en svensk dramatisk teater och der draga någon nytta af dess prestationer för »svenska språkets förädling». Dessutom ser huset så ut och platsen är så belägen, att, om främlingar komma från andra land, der de sett, huru en verklig teater ser ut, så är det bäst, att man lagar så, att de aldrig få se den der byggnaden och i synnerhet icke få veta, att det är Sveriges kungliga dramatiska teater.

Teaterkomitén har föreslagit tvenne platser för en eventuel ny teater, och båda platserna synas vara allt annat än olämpliga. Den vid Nybrohamnen är ju en mycket bra plats och den framför kongl. stallet är likaledes bra och lämplig. Derjemte skulle en teater der hafva den fördelen att skymma bort det etablissement, som komme att ligga der bakom.

Jag har nu hört sägas, — jag kan naturligtvis icke själf bedöma det — att de dramatiska artisterna själfva visst icke lära vara hugade för att få den dramatiska teatern inhyst i den här föreslagna lokalen. Der finnas åtskilliga — man skulle i akustiskt afseende kunna kalla dem och friherre Bonde kallade dem också »påsar», hvilka samla upp det ljud, som annars skulle in i åhörarnas öron. Men dessa påsar, mente han, kunde man knyta igen genom att bygga för dem med tunna väggar och då skulle dessa väggar komma att spela samma roll som en resonansbotten i ett instrument. Ja, detta är allt vackra förhoppningar. Probera saken! Bygg upp väggarna först och bjud Riksdagen en gång till på en dramatisk föreställning der, så få vi höra, om påsarne hafva slutat att göra det omak, som de hittills hafva gjort.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teaternes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Man hotar här, att, om icke svenska staten köper svenska teatern nu, så komma de, som ega den, att sälja den åt någon annan. Ja, sådant der hot hör man litet emellanåt. I fjor hette det, när man fått anbud på dramatiska teaterns tomt: »Det står till den och den dagen; derefter, mine herrar, ha ni det icke mera!» Men sedan fick man anbudet höjdt, och nu har det blifvit ytterligare höjdt. Vi komma också ihåg t. ex. — det hör till ett annat område — huru det sades, när det gälde att hos Mauser beställa karbiner. Det vore alldeles nödvändigt att beställa 10,000; Riksdagen ville endast hafva 5,000. Det upplystes från statsrådsbänken, att Mauser icke levererade mindre än 10,000; han levererade *ingen*, derest han icke finge leverera *det* beloppet. Men Riksdagen stod på sig, och Mauser glömde hvad han hotat med.

Det var en talare här, som anförde, att man genom att köpa svenska teatern skulle köpa bort en konkurrerande teater. Jag trodde icke, att en så förståndig affärskarl som herr Andersson i Malmö skulle framställa någonting sådant. Det dummaste, en affärsman i allmänhet kan göra, är att inlåta sig på att köpa bort konkurrenter. Ty om det i allmänhet lönar sig att konkurrera med en statens teater, så kunna herrarne vara vissa på, att den konkurrensen komme att upptagas, äfven om staten köper den svenska teatern. Men då blir det med *den* skilnad att, medan den svenska statens dramatiska scen ligger vid en bakgata och i nästan alla afseenden är olämplig, kommer den privata konkurrerande teatern att läggas på en plats, dit folk går.

Jag tror därför, herr talman, alls icke på talet, att vi nu befinna oss vid ett antingen eller: *antingen* köpa den här teatern *eller* ock se, att den dramatiska konsten strykes ut från svenska statens kulturintressen. Det sades precis på samma sätt, när vi 1889 kämpade om teateranslaget och Riksdagen trots alla varningar, trots alla hotelser strök anslaget till de kongl. teatrarne. Det skulle blifva den dramatiska konstens undergång. Det blef i stället just inledningen till en lösning af frågan. Hade icke det skett, då hade

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

vi ännu i denna dag icke haft operan — icke för att jag tycker om henne, men hon står der nu i alla fall.

Herr talman! Jag skall därför, icke ifrån min privata ståndpunkt i förhållande till den dramatiska konsten, utan blott ifrån synpunkten af statens och den dramatiska konstens eget intresse yrka afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som statsutskottets tillstyrkan.

(Forts.)

I detta yttrande instämde herr *Hammarström*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet greve Wachtmeister: Endast några ord med anledning af de båda sista talar-nes anföranden. De mynnade båda ut i yrkande om afslag på det kongl. förslaget, och detta deras yrkande motiverades af intresse för den dramatiska konsten. Jag befarar emellertid, att, om detta yrkande vunne framgång, det skulle blifva ödesdigert för den konst, de velat hägna.

Om jag fattade herr Brantings anförande rätt, var hans mening den, att Kongl. Maj:t till nästa Riksdag skulle komma fram med ett alternativt förslag, innefattande dels en utredning i fråga om möjligheten att uppföra en ny teaterbyggnad, dels ett förnyadt framlägga-nde af nu föreliggande förslag.

Hvad först det senare alternativet beträffar, betvivlar jag på det högsta, att det då blir möjligt att framlägga samma förslag igen, därför att, oaktadt hvad herr Waldenström yttrat, jag anser högst sannolikt — det är ju här fråga om privata förhållanden, så att jag icke med visshet kan uttala mig derom — att svenska teatern då är såld till en annan köpare.

Hvad åter vidkommer det första alternativet, som herr Branting naturligen skulle föredraga, eller att en ny teater komme till stånd, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att för realiserandet af det projektet fordras icke allenast *utredning* om *möjligheten* att få en sådan byggnad uppförd, utan äfven just att *få* denna byggnad uppförd. Det skulle åtgå högst betydligt med tid, iuuan byggnaden verkligen blefve färdig. Jag vill då fråga: Hvart skulle den dramatiska teatern under tiden taga vägen? På den nuvarande lokalen får den icke vidare spela, och en sådan provisorisk anordning som att inlogera den på operan jemte sångscenen skulle säkert blifva ännu mer ruinerande, än om en dylik anordning vidtoges definitivt.

För min del anser jag därför, att ett uppskof med frågan skulle, långt ifrån att befordra dramatiska teaterns intressen, tvärtom i hög grad skada dem.

Herr Bergendahl: Herr Waldenström yttrade nyss i sitt anförande, såvidt jag förstod honom rätt, att han icke hade något emot att dramatiska teatern finge fortleva, men han ansåg, att den dramatiska teaterverksamheten, på det vis ordnad, som Kongl. Maj:t

nu föreslagit och utskottet förordat, icke skulle kunna på ett tillfredsställande sätt bedrivas. Han sade, att man bör vänta, till dess man kan få bygga en ny teater, och han ansåg det icke vara så omöjligt, att rätt snart en sådan kunde komma till stånd. Jag undrar då, *hvem* som skulle åstadkomma denna teater. Icke föreställer jag mig, att Stockholms stad, som till den nuvarande kongl. operan lemnat ett byggnadsanslag på 600,000 kronor, kunde vara benägen att snart anslå ytterligare belopp till teaterverksamheten. Icke föreställer jag mig, att några kapitalister kunna under den närmaste framtiden vara sinnade att utgifva några kapital för detta ändamål. Då återstår Riksdagen. Jag hemställer till kammaren, huruvida det är möjligt att tänka sig, att kammaren skulle vilja vara med om att anslå några hundra tusen kronor till en ny teaters uppbyggande. Jag kan därför icke på något sätt ansluta mig till dem, som mena, att saken kunde ordnas så, som den näst föregående talaren tänkt sig densamma.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Nu nämnde herr Waldenström ock, att friherre Bonde, som suttit i teaterkomitén, icke heller vore fullt belåten med det sätt, hvarpå saken nu skulle ordnas. Men jag föreställer mig, att, då friherre Bonde såsom representant förordar detta förslag, han finner, att det är det bästa och enda möjliga, som för närvarande och för en längre framtid skulle kunna åstadkommas.

Jag har således för min del, med fäst afseende på de många obehag, som svenska Riksdagen haft utaf de oupphörliga begärandena om anslag till de kongl. teatrarna, kommit till den slutsatsen, att det sätt, hvarpå frågan nu är föreslagen att lösas, är värd beaktande, och att man bör kunna gå in derpå. Det är dock en tid af tio år, under hvilken Riksdagen helt och hållet skulle befrias från alla bekymmer för denna teaterverksamhet och slippa de år ifrån år återkommande anslagsäskandena till fyllande af eventuella brister.

Jag kan dock icke till fullo vara med om utskottets förslag, sådant det här föreligger. Jag hyser ett par betänkligheter deremot.

Den ena är denna: Om man ser på förslagskontraktets andra paragraf, står der, att byggnaderna skola underhållas af Kongl. Maj:t och kronan genom dess öfverintendentsembete. Jag finner alldeles riktigt, att den yttre delen af teatern underhålls af staten, men jag kan icke finna det rätt, att, då staten utarrenderar de inre delarne af byggnaden, bolaget icke skall anses förpligtadt att underhålla byggnaden invändigt. Detta bolag mottager allt i komplett skick, rum med tillhörande möbler o. s. v. Jag säger nu icke, att bolaget icke kommer att verkställa detta underhåll, men man kan dock tänka sig, att bolaget icke gör det. Då kan staten efter tio års förlopp återfå det inre af byggnaderna med åtföljande mobilier i ett mindre tillfredsställande skick. Jag anser därför, att bolaget borde förpligtigas att underhålla teatrarna invändigt med inventarier. Möjligt är emellertid, att så kan vara meningen, fastän detta ej framgår af det föreliggande kontraktet. Jag hemställer därför vörd-

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Förts.)

samt till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet att benäget klargöra, huru härmed förhåller sig, huruvida staten skall ikläda sig skyldighet att underhålla byggnaderna äfven till det inre eller om detta kommer på bolagets del.

Jag hyser äfven en annan betänklighet, nemligen i afseende på det belopp, som afses att tagas ur reservfonden för att sätta den inköpta teatern i fullständigt skick för utöfvande af dramatisk verksamhet. Här har framhållits i Kongl. Maj:ts proposition, att beloppet härför skulle gå till 75,000 kr. Nu har man hört af en ledamot af statsutskottet, herr Sjö, att han härför beräknat ända till 500,000 kronor. Herr Branting har talat om 150,000 kronor. Man kan förmoda, att åtskilliga andra ledamöter af kammaren kunna tänka sig mer eller mindre höga belopp och icke tro, att denna summa, 75,000 kronor, räcker till för det dermed afsedda ändamålet.

Jag antager dock, att summan är tillräcklig. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde nyss, att det inkommit ett anbud å 365,000 kronor för den nuvarande dramatiska teatern. Förut har man beräknat teaterns försäljningspris till 360,000 kronor, i anledning hvaraf återstått att fylla ett belopp af 140,000 kronor, som skulle felas i de 500,000 kronor, hvarför svenska teatern kunde inköpas, och 75,000 kronor för förändringar å sistnämnda teater, eller tillsammans 215,000 kronor, som skulle tagas ur reservfonden. Men sedan det inkommit detta förhöjda anbud å 365,000 kronor, erfordras 5,000 kronor mindre.

Med hvad jag sålunda tagit mig friheten yttra har min mening varit, att jag önskar en begränsning af det belopp, som finge användas till reparationsarbetena, något, som icke finnes i utskottets förslag, och jag föreställer mig, att många med mig skulle blifva mera beredvilliga att gå in på utskottets förslag, om en sådan begränsning komme till stånd. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, det utskottets hemställan i det stycke, som börjar å åttonde raden nerifrån på nittonde sidan, måtte erhålla följande lydelse:

»att för inköpet af ifrågavarande fastighet och bestridande af kostnaden för dess förändring till dramatisk skådebana må användas dels försäljningssumman för dramatiska teaterns byggnad med tomt, dels och *intill 210,000 kronor af den reservfond»* etc.

Således, att dessa ord »intill 210,000 kronor» må infickas emellan »ock» och »af.»

Herr Ollas A. Ericsson: Hufvudsakligen på de skäl, som herr Kihlberg i kammaren framhållit, är det, som jag i en vid betänkandet fogad reservation vågat ställa mig på den sida, som yrkat rent afslag på såväl utskottets förslag som den kongl. propositionen. Jag tror, att man derigenom mest befrämjar 1889 års Riksdags beslut i teaterfrågan.

Säga hvad man vill, så är det min bestämda öfvertygelse, att de garantier, som nu blifvit uppställda för att Riksdagen skulle komma

ifrån hela teaterfrågan med det ordinarie anslaget å 60,000 kronor, skola i framtiden visa sig vara ganska sangviniskt uppgjorda. Sjelfve herr finansministern erkände nemligen i sitt första anförande, att den ekonomiska sidan af teaterverksamheten är tragisk, och jag tror, att den skulle blifva ännu mera tragisk, om man flyttade den dramatiska teatern till en sådan plats som den, der den så kallade svenska teatern nu är belägen.

Men det är också en annan sak, som jag vill påpeka, och det är det ifrågasatta förfarandet med afseende på den reservfond, som 1889 års Riksdag beslöt skola användas för ett visst ändamål, nemligen för att betäcka uppkommande brist vid teatrarnes verksamhet. Vi hörde nyss en talare på stockholmsbänken ganska energiskt försvara den mening, som omfattats på åtskilliga håll såväl inom Stockholms stad som i Riksdagen, att man borde orubbligt hålla fast vid beslutet, att denna fond icke skulle få användas för något annat ändamål, men han gick icke längre i sitt sträfvande att stå fast vid detta beslut än att han yrkade ändring i utskottets förslag allenast i fråga om användandet af räntan å fonden. Jag tror, att han, om han varit konsekvent, bort med större skäl yrka, att fonden icke skulle alls få användas för det ändamål, utskottet nu föreslagit. Ty det är ett faktum, att utskottet föreslagit, att denna fond intill ett belopp af minst 215,000 kronor skulle få användas till inköp af svenska teatern. Detta strider enligt mitt förmenande emot 1889 års beslut, som innehöll, att fonden skulle begagnas för ett visst annat ändamål.

Jag tror således, att, huru man än ser saken, det för närvarande är klokast att afslå det föreliggande förslaget och invänta någon annan lösning. Såsom en föregående talare påpekat, förhåller det sig så, att man vid åtskilliga föregående tillfällen sagt, att, om teaterfrågan icke löstes på det eller det sättet, man förstörde hela saken och artisterna komme på bar backe etc. Så sade man före 1889, då det var fråga om ombyggnad af operan, men afslagen på dessa framställningar före 1889 hade till följd en annan lösning af operabyggnadsfrågan, hvilken godkändes af 1889 års riksdag. Denna lösning känna vi alla till, och jag tror att den resulterat i en allmän tillfredsställelse. Jag tror, att man kan lösa äfven den föreliggande frågan på samma sätt. Svenska folket har visat sig benäget att spela på lotteri, och ehuru jag ej är vän af dessa lotterier, tror jag, att man kunde lösa äfven denna fråga på samma sätt, som man löste operabyggnadsfrågan.

Herr talman, jag yrkar afslag å såväl den kongl. propositionen som utskottets hemställan.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman, mina herrar! Jag tror icke, att det skulle vara någon god affär för staten att nu köpa den så kallade nya teatern. Detta hus är redan gammalt och ser otrefligt ut samt ligger borta i en rätt aflägsen gränd. Det fordrar

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

stora reparationer, men blir ändock olämpligt för talscenen. Den nuvarande dramatiska teatern har deremot, såsom allmänt kändt, ett utmärkt läge och passar väl för talscenen, och om några tidsenliga förbättringar derå gjordes, såsom anordnande af bredare trappor och utgångar, så kunde denna byggnad godt användas ännu några år. Jag antager också att försäljningspriset för nämnda byggnad är satt för lågt i anseende till dess utmärkta läge vid en central, öppen plats.

Derjemte anser jag, att vi redan hafva mera än tillräckligt af bolagsvälde här i landet, utan att nu också öfverlåta värden om den lyriska och dramatiska konsten åt ett bolag, om hvilket Riksdagen ännu icke känner namnet på en enda delegare, som kunde utgöra en borgen för att delegarne i konsortiet ega de förutsättningar, som erfordras för att värdigt främja den fosterländska kulturen på detta område.

Jag yrkar afslag på Kongl. Maj:ts proposition och statsutskottets hemställan.

Herr Ivar Månsson: Herr talman! Det kan ju vara djerft att komma upp och våga yrka bifall till statsutskottets förslag nu, sedan den siste talaren med sin erfarenhet i dessa ting så säkert gjort sitt uttalande. Men jag dristar i alla fall att säga några ord i en annan riktning.

Det är tydligt ådagalagdt, att, om teaterverksamheten skall bedrivas endast på *en* scen, den lyriska eller sångscenen, den icke kommer att bära sig, utan kommer att gå med stor förlust. Det är vidare så, att teaterverksamhet icke får bedrivas på den nuvarande dramatiska teatern. Det är förbud deremot, eller, om det icke är absolut förbud, så läser sådant snart komma att utfärdas, och detta är ej besynnerligt, ty, mina herrar, jag får säga, att mau svårigen utan risk kan våga sig på att gå på den dramatiska teatern, såsom dess byggnad nu är beskaffad.

När mau sålunda icke har annat val än att antingen drifva teaterverksamhet, som icke kan bära sig, eller ock, om man vill hafva en teaterverksamhet, som bär sig, drifva den på två scener, en sångscen och en talscen, men man icke vidare får använda den nuvarande dramatiska teatern, så förefaller det mig, som om man icke hade annan utväg än att antingen inköpa den nuvarande svenska teatern, som nu bjudes oss, eller ock bygga en ny dramatisk teater. Så vidt jag kan se, är det intet annat att göra.

I detta sammanhang vill jag erinra derom, att det visat sig t. ex. i Köpenhamn, att det går med enorm förlust att hafva endast en teater, der det gifves både sång- och talpjäser, — jag tror, att danska staten derpå får sätta till 250,000 à 300,000 kronor om året. Det är ju gifvet, att, om vi skulle tänka oss en sådan utgift för statsverket, om vi skulle hafva endast det nybyggda operahuset, det skulle blifva ganska ledsamt i framtiden, och jag är säker om att ingen skulle vara nöjd med ett sådant arrangement.

Nu har man sagt, att den svenska teatern icke skulle vara lämplig och ändamålsenlig, och att det icke skulle vara rätt att köpa den. Ett af de skäl, man anført derfor, är, att läget skulle vara olämpligt och aflägsset. Men det skälet kan jag för min del icke tro vara allvarligt menadt, ty icke kan man väl säga, att detta läge är aflägsset, om man tänker på hvar centrum är i Stockholm. Det är ej mer än ett par minuters väg från Norrbro, och Norrbro har, så vidt jag vet, det mest centrala läge i Stockholm. Jag kan därför icke se, att svenska teaterns läge är aflägsset. Vill man hafva en annan plats till en ny teater, då måste man släppa till penningar. Det är klart, såsom herr Waldenström sade, att teaterkomitén icke var fullt nöjd med sitt förslag. Nej, naturligtvis icke, ty komitén ville helst hafva en ny byggnad för den dramatiska scenen. Men hvad tro herrarne det skulle kosta? Om vi stode inför ett sådant förslag som att skaffa en ny dramatisk teaterbyggnad för en kostnad på kanske en million kronor, jag undrar, hvad herrarne då skulle säga? Om man vill hafva en dramatisk teater med ett bättre läge, t. ex. vid Kungsträdgården eller annan sådan plats, så skulle det säkerligen vara omöjligt att få den för mindre än en million kronor. När så är förhållandet, tycker jag, att man har skäl att taga i öfvervägande, huruvida det icke verkligen är riktigt att gå in på hvad här bjudes. Här bjudes ett förslag, enligt hvilket personer iklädt sig garanti och vilja, såsom utskottet föreslagit, våga på företaget 300,000 kronor, och Riksdagen kommer därför ifrån hela anordnandet med teatrarna och alltsammans bara genom att gifva sitt vanliga ordinarie anslag af 60,000 kronor. Jag undrar derfor, om man icke i alla fall skall, efter moget öfvervägande, finna det klokast och lämpligast gjordt af Riksdagen att nu taga detta förslag.

Här hafva nu framkommit många förslag till förändringar och uppstälts många nya fordringar; man vill hafva än detta och än detta, och det är nu fråga om huruvida man icke spänner bågen allt för högt och ställer upp allt för omöjliga fordringar. Det kan också dragas i tvifvelsmål, huruvida de personer, hvilka garanterat dessa 300,000 kronor och icke hafva utsigt att på dessa penningar få mer än högst 5 procents ränta, kunna vilja stå den risk, som är förenad med den föreslagna förändringen; åtminstone kan jag för min del ej säga något visst derom. Man skulle kunna äfventyra, att hela frågan då förfölle, och att dessa personer skulle komma att säga: vi hafva icke någon lust att fortsätta med våra sträfvanden, när vi icke röna mer tillmötesgående och erkännande för våra uppoffringar. Ty, mina herrar, jag kan icke se annat, än att det verkligen är en uppoffring, som de härvidlag få göra. Vi skola komma i håg det arbete och de omsorger, som de få vidkännas, äfvensom att de icke kunna få mer än högst 5 procent, hvilket väl icke är för mycket, när man tänker på den risk, de löpa att förlora större delen af sina insatta penningar. När jag ser saken på detta sätt,

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.

(Forts.)

kan jag för min del icke finna något skäl för att vi nu skulle kasta ifrån oss hela det förslag, som här föreligger. Det är klart, att vi gerna skulle velat vara med om det förslag, som herr von Friesen framställt, eller att bolaget icke skulle få använda räntan på reservfonden. Men vi få dock observera hvad detta skulle innebära. Ty större delen af reservfonden skulle nu användas för inköpet af svenska teatern, och då blir det icke större belopp kvar, än att räntan derpå icke kan gå upp till mer än en åtta tusen kronor, och det är således endast dessa, det skulle vara fråga om.

Om nu bolaget säger nej till ett sådant förslag, så komma vi att stå inför det äfventyret, att hela frågan faller, och det är därför jag, såsom sagdt, är af den åsigten, att det icke är skäl att för en sådan småsak vedervåga alltsammans. Det är gifvet, att om kammaren vill taga ett sådant förslag, hafva vi naturligtvis ingenting deremot, och det skulle ju ock kunna tänkas, att förslaget kunde sammanjemkas på något sätt med ett beslut af Första Kammaren. Men jag tror i alla fall, att det icke är värdt att spänna bågen allt för högt och på bolaget ställa allt för stora fordringar, ty jag tycker, att det verkligen gått så långt i medgifvanden och uppföringar, som man gerna kan fordra.

På grund af hvad jag nu sagt, får jag yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sjö: Jag vill blott säga ett par ord.

Här har af en talare yttrats, att han ville i hufvudsak vara med om antagande af utskottets hemställan, därför att han icke ville, att teaterverksamheten skulle gå, så att säga, vind för våg. Han ville således, att man skulle köpa svenska teaterns byggnad, emedan han ansåg, såsom det framgick af hans yttrande, att teaterverksamheten utan den icke kunde bedrifvas så, som han önskade. Hvad denna farhåga beträffar, tror jag dock icke, att man behöfver fästa sig så mycket dervid. Vi hafva ju nu snart att tillträda den nya kongl. operan i stället för svenska teatern, vi hafva dramatiska teatern fortfarande, och några ledsambeter med den vill jag hoppas icke skola uppstå i framtiden, lika litet som det uppstått under den långa följd af år, som byggnaden hittills användts för detta ändamål. Vill man fortfarande hafva verksamheten i denna byggnad, så kan man nog hafva den der, efter hvad det sagts mig.

Man har här klandrat mig och sagt, att jag skulle hafva värderat restaurationskostnaderna å svenska teatern till ungefär samma belopp, som inköpet enligt förslaget skulle betinga, men jag vill påpeka, att jag ingalunda har sagt, att jag värderat det så, utan jag har blott sagt, att en trovärdig person för mig uppgifvit, att restaurationskostnaderna skulle uppgå till omkring samma belopp som kostnaden för inköpet. Herrarne skola tänka sig, att det icke blir små uppföringar, som vi få underkasta oss, i fall vi köpa det gamla skräpet. Ja, jag kan icke kalla det för något bättre, ty ehuru bygg-

naden icke är mer än några och tjugu år gammal, så ser den ut, som om den vore närmare hundra. Den ligger på en ganska ojemn grund. Framsidan åt gatan eller torget, eller hvad man vill kalla det, skall ligga på mycket fast och bra grund, men den öfriga delen af tomtens, som ligger åt sjön, är ganska dålig, samt grunden der pålad, hvilket gör, att huset är af den beskaffenhet, att det remnar in- och utvändigt och sätter sig ojemnt. Jag nämnde nyss, att jag såg en massa sprickor på muren. Jag var der nere här om dagen och synade det på alla sidor utvändigt, och fann der en hel mängd sprickor. På en sida inne i ett rum fann jag en spricka, som gick från golf till tak, och som var så stor, att man kunde sätta in fingret eller en blyertsenna. Huset är alltså så bristfälligt, att jag icke tror, att man bör köpa det. Nej, mina herrar, låten det rika bolaget behålla sitt hus! Det har sagts, att det skulle vara ett fattigt bolag, men det är nog icke så. Det synes dock här tydligt, att de också vilja hafva bra betaldt.

Det förefaller mig, som om det genom komiténs arbete ginge som en röd tråd, att det skulle vara hufvudsaken att köpa den här teaterbyggnaden, och att sjelfva teaterfrågan endast vore en bisak. Jag kan icke gå in derpå, hvarför jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet grefve Wachtmeister: Jag har begärt ordet endast för att svara på en fråga af herr Bergendahl, nemligen huruvida det enligt förslaget till kontrakt med det blifvande teaterbolaget vore afsedt, att bolaget skulle bekosta så väl det inre som det yttre underhållet af byggnaden. Formuleringen af kontraktet är möjligen i detta afseende icke fullt tydlig, och jag vill därför upplysa, att meningen är den, att endast det *yttre* underhållet skall åligga kronan. Det kan ju hända, att kontraktet i detta afseende behöfver förtydligas.

Herr friherre Bonde: Jag anser mig pliktig att, ehuru herrarne äro otåliga och ropa på proposition, ändå tillägga några ord till hvad jag nyss yttrade. Jag har blifvit dertill uppfordrad af flere talare, särskildt den näst siste ärade talaren, hvilken slutade med ett ord, som jag ber att få upptaga.

Han sade, att det går en röd tråd genom teaterkomiténs arbete, nemligen att man å priori utgått från att framför allt svenska teatern skulle inköpas, och att allt öfrigt vore en bisak. Såsom ledamot af komitén ber jag att få säga honom, att detta är ett fullkomligt misstag af honom, ty komitén har snarare — jag kan säga det å de flestas vägnar, och med bestämdhet å mina egna — utgått från motsatsen, eller att man skulle se till, om man kunde *slippa* köpa svenska teatern. Det var vår första tanke, att, med kändedom om den motvilja, som frågan om inköpet rönt från Riksdagens sida förra året, vi skulle på alla möjliga sätt försöka finna en annan lösning. Det förslag, som herr Petersson i Boestad här framställt,

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

nemligen att reparera och ombygga den nuvarande dramatiska teatern, togs genast upp inom komitén. Vi läto sakkunniga personer uppgöra förslag till en sådan ombyggnad. Det är visserligen sant, att det icke alls skulle vara någon omöjlighet att der få både bättre trappuppgångar och utgångar från scenen, hvarigenom man skulle kunna förebygga den egentliga faran med den nuvarande lokalen och borttaga udden af de anmärkningar för eldfarlighet, som framstälts mot densamma. Men för att åstadkomma detta reducerar man antalet af platserna i teatern till ungefär 500, och ett sådant litet antal platser — teatern har redan förut ett högst obetydligt antal — skulle göra det alldeles omöjligt att der uppehålla teaterverksamheten med någon utsigt för att den skulle bära sig och gå i hop. Ty det torde herrarne förstå, att skall salongen reduceras så, att det endast blir 500 platser, så blifva recetterna för små. Man skall hafva bredare korridorer och bredare trappor. Hvar skall man taga dem? Trapporna kan man naturligtvis taga i förstugan, men korridorerna måste man taga genom att tränga sig in på parkett och der taga bort plats. Man finner således, att detta är omöjligt, så mycket mer som till den minskade recettinkomsten äfven komme kostnaden för ombyggnaden. Jag kan icke med bestämdhet erinra mig, till hvilket belopp denna beräknades skola uppgå, men jag tror, att det var 250,000 kronor.

Dernäst kastade komitén sina blickar utåt för att finna andra tomter, der en teater skulle kunna byggas, och lät göra beräkningar om hvad en sådan skulle kosta. Beräknade man att köpa en tomt för teatern, skulle kostnaden blifva särdeles stor med nuvarande pris på centrala tomter. Man hoppades emellertid, att Stockholms stad skulle visa offervillighet, och man tog därför fasta på de tomter, som *möjligtvis* — jag vågar icke säga *troligtvis* — Stockholms stad en gång skulle kunna lemna, nemligen vid Nybroviken och framför kongl. stallet. Vi läto göra upp kostnadsförslag och ritningar, såsom man kan finna i komiténs betänkande, och vi fingo ganska tilltalande ritningar för teaterbyggnad på båda dessa ställen. Men vi stannade inför detta behof af penningar, som då skulle göra sig gällande. Ty till en sådan byggnad skulle, som det heter, det behövas för det första penningar, för det andra penningar och för det tredje penningar, och då fruktade vi, att, om vi skulle komma in till regeringen och sedermera regeringen till Riksdagen med ett förslag, hvari det begärdes vare sig en half eller en million för att bygga en teater, vi, trots det stora intresse, som här lagts i dagen för teatern, skulle hafva fått ett blankt afslag. Jag tror icke ens, att herr Waldenström med det varma intresse för den dramatiska konsten, som nu vaknat hos honom, skulle med sin röst komma att bidraga till beviljandet af ett dylikt anslag. Derfor fans det för oss ingenting annat att göra än att, när man icke kunde tänka sig att få den dramatiska verksamheten och operaverksamheten förenade på samma scen, köpa, hvad som stod till buds.

För att då förvissa oss om att det pris, som fordrades, icke var för högt, läto vi, som jag nyss yttrade, sakkunniga personer undersöka förhållandena, och kommo dervid till det resultat, att det pris, som begärdes, i förhållande till husets och tomtens värde icke kunde anses för högt. Vi fingo äfven full visshet om att det bolag, som eger svenska teatern, med stor fördel och till betydligt högre pris skulle kunna sälja byggnaden på annat håll, samt att de inköpt och låtit staten disponera densamma uteslutande i den sceniska konstens intresse. Ja, jag hör, att herr Waldenström begär ordet, och han vill troligen jäfva mina ord, men jag upprepar, att de personer, som tillhandahållit operan denna teater, *icke* gjort det som en *affär* och än mindre för att skiuna staten, utan för att bereda operan en god plats, när den var husvill. Jag tror mig också kunna stå för hvad jag uttalat.

Ang. ordnandet af de kongl. teaternes verksamhet m. m.
(Forts.)

Man har sagt, att detta bolag icke skulle vara ett fattigt bolag. Ja, det tror jag också, ty hade det varit ett fattigt bolag, hade det nog icke gjort det, utan dessa personer hafva troligtvis mycket väl haft råd att göra denna affär. Men om icke staten köper byggnaden, så kan man väl icke begära, att de skola *skänka* staten huset, i synnerhet som staten kanske icke ens då skulle vilja taga emot det.

Man hade kunnat vänta sig, att under diskussionens gång, när det uppstått opposition mot komiténs förslag, något motförslag skulle hafva framkommit. Jag räknar icke dit de små formella skiljaktigheter, som ligga i herr von Friesens reservation och herr Bergendahls ammdement, ty det är på det hela taget små, obetydliga förändringar, ehuru de kunna vara farliga nog — i synnerhet herr von Friesens reservation — i fall det verkligen skulle visa sig, att bolaget icke skulle vilja acceptera sådana förslag. Jag hade emellertid väntat mig att från någon af de i saken intresserade få höra ett förslag.

Herr Ollas Anders Ericsson hade verkligen en tillstymmelse till ett förslag, ty han talade om ett lotteri. Jag vill upplysa honom, att vi äfven i komitéen behandlat frågan om lotteri, men det var ingen af komiténs ledamöter, som ansåg sig kunna förorda ett sådant förslag. Vi trodde, att staten hade haft nog af det lotteri, som en gång anordnats för operabyggnaden, och den saken ströks därför ett streck öfver genast. Och för min del tror jag, att det vore önskvärdt att icke tillgripa en sådan utväg en gång till. Utom hvad jag nu nämnt har icke något direkt förslag blifvit framställt, utan alla talarne hafva kommit med rent nihilistiska framställningar.

Hvad skulle nu följden blifva af ett afslag? Jag vill icke uttala någon förutsägelse i den vägen, men jag tror dock, att, ehuru det brukar sägas, att det ofta hotas och att det ingenting betyder, vi här stå inför en faktisk sanning, att, om detta förslag afslås, ingenting finnes ordnad för teaterverksamhetens uppehållande. Då upphör teaterverksamheten, så väl den lyriska som den dramatiska,

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

i och med detta spelår den 1 juli. Då står visserligen den nya operabyggnaden der, men för denna får Riksdagen eller svenska staten till Stockholms stad återbetala 600,000 kronor, ty det är ju bestämdt som vilkor för tillgodonjutaude af detta anslag från Stockholms stad, att, om icke teaterverksamheten uppehålles, sedan byggnaden blifvit färdig, svenska staten får återbetala de 600,000 kronorna till Stockholms stad. Om någon af de herrar, som uppträdt med yrkande om rent afslag, hade framställt något möjligt eller antagligt förslag att ordna saken, så skulle man hafva kunnat tänka sig sakens ordnande på annat sätt, än komitén föreslagit. Men nu ser jag icke annat, än att rent afslag på Kongl. Maj:ts förslag och utskottets betänkande innebär, att teaterverksamheten måste i och med detta spelår upphöra, och det kan ju hända, att mången af de talare, som nu uppträdt emot utskottets förslag, anser, att detta är ett önskemål, och att det icke vidare bör uppehållas någon dramatisk verksamhet eller någon operaverksamhet af staten. Dessa talare tänka väl, att det blir någon annan råd. — Det kommer kanske, mena de, någon enskild person och köper operan för en billig penning, och någon, som för billigt pris köper svenska teatern af bolaget. Ja, jag håller det icke för otroligt, att något sådant kan ske. Men huruvida resultatet deraf blir, att verksamheten, för att använda ett slagord, kommer att uppehållas »på ett för konsten värdigt sätt», det lemnar jag derhän, och det är för öfrigt det, hvarpå äfven komitén tviflat, ty trots hvad herr Petersson i Boestad yttrade, då han sökte skrämman oss för bolagsväldet, så tror jag, att om vi icke hafva något farligare bolagsväldet här i Sverige än det, som nu skulle komma att utöfvas af detta det s. k. kongl. teatrarnes aktiebolag, skulle det vara ganska lyckligt för Sveriges land.

Jag tror, att i det läge, hvari frågan nu ligger, man nå vara nöjd eller icke med detaljerna, man dock, om man önskar, att en dramatisk teater och en opera skola finnas i Sverige, icke för ögonblicket har annan utväg än att bifalla utskottets förslag.

Herr friherre von Schwerin: Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att det bästa är en fiende till det goda. För min del vill jag genast bekänna, att jag anser det förslag, hvarmed statsutskottet framkommit, såsom ganska godt, och då jag i fjol också hade äran yttra mig i denna fråga, så var det till förmån för Kongl. Maj:ts förslag.

Jag vet mycket väl, att det finnes många af kamraterna här i kammaren, som anse, att hela denna fråga kommit in, så att säga, i en återvändsgränd. Jag tror, att många i denna kammare helst skulle se, att staten som sådan icke hade det minsta med teatern att skaffa. Många röster hafva låtit höra sig i den rigtningen. Men, mina herrar, vi få väl taga saken praktiskt, och då förefaller det mig, att, sådan ställningen nu är, man icke bör förkasta det förslag till lösning af frågan, som nu föreligger, så framt man icke är en

sådan nihilist, som med fullt medvetande om konsekvenserna vill vara med om att upplösa allt, hvad teaterverksamhet heter. Men äfven om det kanske är någon, som för sådant tal på tungan, så tror jag dock, att han, när det kommer till kritan, skall draga sig derför.

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.*

(Forts.)

Det finnes då enligt min mening endast tre sätt att lösa frågan. Det första är att fortfarande som hittills använda den nuvarande dramatiska teatern. Men detta är absolut omöjligt, enligt alla de omdömen, jag hört från kompetent håll. Min öfvertygelse är, att om icke stora operan varit under byggnad och man hoppats att, då den blifvit färdig, få ny lokal för den dramatiska teatern, så skulle användandet af denna teaterbyggnad för länge sedan hafva blifvit förbjuden, och i hvilken annan civiliserad stad som helst skulle den helt säkert hafva blifvit det. Herrarne behöfva blott påminna sig de ohyggliga teatereldsvådorna af Ringteatern i Wien och Opéra comique i Paris. Hvad särskildt beträffar Ringteatern, var den på samma sätt som dramatiska teatern i Stockholm inklämd mellan två andra hus, och herrarne veta ju, att i händelse af eldsvåda i den dramatiska teaterns nuvarande byggnad den förskräckliga faran föreligger, att kanske ingen slipper ut. Om herrarne taga kännedom om lokalerna der, så skola herrarne finna, att, hvad särskildt artisterna angår, dessa helt säkert vid en eldsvåda skulle blifva inuebrända. Och ville hypoteksbanken och jernkontoret begagna sig af sin rättighet att uppföra en flygel inåt gården, så skulle det blifva ändå värre. Nu har man ändå den resursen att komma öfver muren in på hypoteksbankens eller jernkontorets tomter och alltså komma ut den vägen. Men blir äfven der en byggnad uppförd, så blir då dramatiska teatern den värsta stekgryta, man kan tänka sig.

Någon ombyggnad af den dramatiska teatern i syfte att minska dess eldfarlighet tror jag icke gerna kan komma i fråga, emedan den, såsom friherre Bonde visat, är förenad med mycket stora kostnader.

Ett annat förslag, som jag för min del mycket gerna skulle vilja vara med om, är att bygga en komplett *ny* teater. Men der-till fordras ett centralt läge. Alla, som uppträdt emot utskottets förslag, hafva sagt, att den nuvarande operan eller svenska teatern är olämplig, emedan den ligger vid en bakgata. Jag kan nu visserligen icke finna, att det är så farligt med den saken, ty denna byggnad ligger vid en gata, der man har utrikesministerhotellet, norska ministerhotellet, Blasieholmskyrkan och Frimurarehotellet samt andra stora byggnader, och gatan sträcker sig genom en af våra förnämligare trakter. Men låt vara, att det är en bakgata, har väl. frågar jag, någon enda människa kunnat säga, hvar man skall lägga en ny teaterbyggnad? Det finnes visserligen en plats, der den låg i gamla dagar, nemligen i Kungsträdgården vid Karl XII:s staty. Detta vore ju också ett mycket bra läge, men jag undrar, om någon på allvar skulle vilja vara med om att förlägga den der.

Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)

Vidare har det talats om att fylla Nybroviken, men att fylla en vik och sedan lägga grund der är mycket dyrt.

Så kommer det tredje alternativet, nemligen att taga denna *provisoriska* lösning, som mycket tilltalar mig för min del, därför att jag tror, att den har egenskapen att icke hindra genomförandet i en framtid af den för mig och många andra mest önskvärda lösningen, nemligen att få ett nytt hus för den dramatiska teatern. Denna definitiva lösning skall helt säkert kunna genomföras, när Stockholms stad har vuxit så, att behovet deraf blir starkare, och staden blir så rik, att den kan för ändamålet anslå en half million, hvartill då äfven möjligen skulle kunna komma ett bidrag från Riksdagen. Min öfvertygelse är, att den tomt, hvars inköp nu föreslås, då skulle kunna realiseras för ett pris, hvarigenom de utlagda penningarne komme att återbördas.

Huru man alltså, mina herrar, ser saken, synes det mig alldeles tydligt och klart, att man bör taga utskottets förslag. Derigenom riskera vi ingenting, och vi hindra icke heller frågans definitiva lösning i framtiden.

Herr talman, jag kommer att med min röst bidraga att söka genomföra det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Waldenström: Då jag började mitt förra anförande, sade jag, att jag alldeles icke tänkte uttala min åsigt angående den dramatiska konstens betydelse. Jag förstår därför icke, när och hvar friherre Bonde hörde mig uttala, att jag hade ett så varmt intresse för den dramatiska konsten. Jag har hvarken uttalat något intresse eller någon aversion, utan jag har ställt mig på den ståndpunkten, att man, som det nu är, *måste* hafva en kongl. dramatisk teater, och frågat mig: hvad är på den ståndpunkten förnuftigast att göra?

Uti teaterkomiténs betänkande förekommer förslag på två platser, som Stockholms stad eger, och som skulle vara lämpliga att bygga en teater på. Men äfven der antydes, hvad friherre Bonde också nyss betonade, att det icke är sagdt, att Stockholms stad är beredvillig att lemna någon af dessa tomter gratis. Ja, staten har en tomt, der det också varit fråga om att lägga den kongl. operan, nemligen Karl XIII:s torg, och inför eventualiteten att få en dramatisk teater vid norra ändan af detta torg skall nog Stockholms stad icke tveka att anvisa annan plats, som tillhör staden.

Jag vill för öfrigt, med anledning af hvad friherre Bonde ytttrade, förklara, att jag mycket hellre skall vara med om att anvisa $\frac{1}{2}$ million till en ny teater, än jag vill vara med om det här köpet. Det behöfves för öfrigt enligt komiténs beräkning icke $\frac{1}{2}$ million, utan endast omkring 400,000 kronor, och jag anser, att man skulle få igen räntan på dessa penningar och mer dertill genom ökade inkomster dels af den dramatiska teatern sjelf, dels af de lägenheter till uthyrning, som man kunde inrymma i den nya teater-

byggnaden, om den komme att ligga på en sådan plats, att det lönade sig att hafva affärer der, såsom förhållandet är i det nya operahuset.

*Ang. ordnan-
det af dekongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

Herr Branting: Jag har icke velat lemna obesvarad den beskyllningen, att det af förslaget motståndare endast skulle vara rent nihilistiska yrkanden gjorda, såsom orden föllo. Jag tillät mig tvärt om göra ett positivt förslag, nemligen att regeringen till nästa år skulle med bibehållande af hufvudgrunden i nu föreliggande förslag underkasta detta en viss revision och låta utreda, huruvida icke en ny teater skulle kunna åstadkommas. Derigenom skulle en verklig lösning af frågan möjliggöras, hvilket deremot nu äfven de talare, som yttrat sig för förslaget, medgifvit, att detta förslag icke innebär, hvadan man efter ett större eller mindre antal år kommer att stå inför nödvändigheten att skaffa en ny teater. Och då är frågan, om icke detta blefve ett långt dyrare sätt, och om Riksdagen skulle kunna hålla emot de anspråk — de berättigade anspråk vill jag säga från min ståndpunkt — som då komme att framställas, att staten skulle lemna bidrag till en sådan byggnad. Hela skillnaden blefve, om man från de 650,000 kronor, som en ombyggnad af svenska teatern skulle komma att kosta, drager de 350,000 kronor, som man kan beräkna att få in på en försäljning af dramatiska teaterns nuvarande byggnad, endast 300,000 kronor. Det tillskott, som en nybyggnad skulle erfordra från Riksdagens sida, blefve således icke $\frac{1}{2}$ eller 1 million, såsom friherre Bonde upprepade gånger sagt, utan endast omkring 300,000 kronor. Och finnes det icke bland samhällets spetsar i Stockholms stad så mycket konstantintresse, så mycket intresse för den nationella dramatiska konsten, att det skulle vara möjligt att åstadkomma någonting? Om dessa förfärliga olyckor, som nyss beskrefvos af en af de senaste talarne, skulle stå för dörren, tro icke herrarne då, att det skulle komma att göras någonting från deras sida, som hafva tillräcklig förmåga och tillräckligt med penningar dertill? Jag är för min del fullkomligt öfvertygad, att de hvar och en skulle skynda sig att bisträcka hvad som behöfdes för att rädda ställningen. Och om icke konstantintresset, äran och allt det der skulle förmå dem dertill, så finnes det ju hvad man har brukat kalla idéelt mynt, hvarpå åtskilliga personer i dessa kretsar i samhället sätta mycket stort värde, och som ofta användts till sämre ändamål än att befrämja det, som här är i fråga.

Herr von Friesen: Herr talman! Ja, man kan ju spekulera mycket öfver framtiden, huru det kommer att gå, om det kongl. förslaget afslås helt och hållet. För min del tror jag nog, att opera-verksamheten ändock kommer att pågå, men man har ingen garanti för att det icke skall uppstå brist. Riksdagen kan väl vid beviljandet af sitt anslag fästa det vilkor, att den icke skall behöfva träda emellan med något mera, men om man sedermera kommer att stå

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarnes
verksamhet
m. m.*

inför en brist, så kommer nog fyllandet af densamma att hos Riksdagen genomdrivas. Huru man än tänker sig saken, så får nog Riksdagen, om icke teaterverksamheten ställes på en god ekonomisk grund, alltid träda emellan.

(Forts.)

Jag vill nu icke längre uppehålla kammaren, utan jag har endast velat uttala detta såsom en spådom lika god som någon annan.

Herr Persson i Stallerhult: Jag skall icke yttra mig långt, det vill jag säga på förhand. Jag skall endast anhålla att få med några ord bemöta herr Bergendahls yttrande.

Han ville nemligen begränsa den summa, som skulle lånas från reservfonden och användas till reparation af svenska teatern, men för min del kan jag icke anse, att det är klokt att på förhand bestämma denna summa, ty jag är öfvertygad, att, äfven om man uppgjort kostnadsförslag till verkställande af husets reparationer m. m., vid utförandet af dessa arbeten denna summa alltid blir något öfverskriden. Skulle t. ex. kostnaden uppgå till 10 à 20,000 mera, än förslaget utvisar, huru skall då beslutet kunna sättas i verket, om man måste hålla sig vid det bestämda beloppet? Är det då icke mycket bättre att taga detta belopp från teatrarnes reservfond än att hos Riksdagen begära anslag för ändamålet. Som utskottet föreslagit, behöfves ej statsanslag, i händelse reparationerna öfverstiga 75,000 kronor, och den, som i detta fall förlorar, blifver ju aktiebolaget, som då har ränta å minskad fond att beräkna såsom inkomst.

Friherre Bonde antydde följderna af ett afslag. Han nämnde, att staten kunde komma att få betala 600,000 kronor till Stockholms stad. För min del vågar jag påstå, att af handlingarna framgår, att det blir icke blott dessa 600,000 kronor, utan mycket mera. Det finnes vid byggnadernas aflemnande i fullfärdigt skick en garanti-fond på 500,000 kronor. Dessa 500,000 kronor plus 600,000 kronor måste till Stockholms stad öfverlemnas, dock med skyldighet för Stockholms stad att använda 500,000 kronor till något kulturändamål. Då har Stockholms stad 1,100,000 kronor att förfoga öfver; och med dessa 1,100,000 kronor kan den komma att uppföra ett nytt teaterhus, och då kan det hända, att statens nya hus kommer att stå alldeles oanvänt.

För min del anser jag, att kammaren skulle göra klokt, om den bifölle statutskottets förslag; och jag yrkar bifall till detsamma.

Herr Bergendahl: Med anledning af herr Carl Perssons yttrande nyss, att, om denna reparationssumma, som jag tagit mig friheten att begränsa, skulle komma att öfverskridas, Riksdagen skulle komma att få betala öfverskottet, så får jag säga, att det kan jag icke föreställa mig; utan jag föreställer mig, att konsortiet eller bolaget skulle komma att få betala det. Åtminstone tänker

jag, att, när Kongl. Maj:t ingår med bolaget det föreslagna kontraktet, han skall tillse, att icke denna summa kommer att öfverskridas, utan blifva tillräcklig för ändamålet.

*Ang. ordnan-
det af de kongl.
teatrarne
verksamhet
m. m.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o) bifall till samma hemställan med den af herr Bergendahl föreslagna ändring; 3:o) bifall till utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna ändring; och 4:o) afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen gaf propositioner å hvart och ett af dessa yrkanden och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering begärdes. För bestämmande af kontrapositionen upptog då herr talmannen å nyo de återstående yrkandena, af hvilka herr talmannen nu fann det, som afsåge rent afslag, hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, hvarför, och sedan till kontraposition i denna första votering antagits bifall till det af herr von Friesen framställda förslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående statsutskottets förevarande utlåtande n:o 68 antager yrkandet om afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det af herr von Friesen under öfverläggningen framställda förslag.

I denna votering röstade 141 ledamöter ja och 81 nej; och erhöi i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Hufvudvoteringen visade 83 ja, men 135 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,32 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.